

BUEZ

SANT THEODOT

PATRON ANN HOSTISIEN.



KEMPER,

Moulet sant Ar. de Kerangal.

1871.

Diocèse de
Quimper & Léon
Evêché de Quimper & Léon

Document numérisé en 2016

BUEZ SANT THEODOT

PATRON ANN HOSTISIEN.

I. — *Penaos e teuas ann urs da laza ar gristenien.*

Er penn kenta eus ar bloas 303, Dioklesian, ann impalalaër-ze ker galloudus ma zoa ar bed-oll pe dindan-han pe dindan tud eus he zourn, a c'halvas d'he gaout enn he les a Nikomedi unan a veleien ann doueou-faos hag a lavaras dezhan : trous a zo ha me-nek eus eur brezel-bras ; va c'hoant eo anaout ar pezh a dle digoezout, pe vad pe fall. Naontek vloas zo, emer beleg enn eur stoui, e rit eurusdet ann douar ; ra badoc'h ganeomp keit ha keit all c'hoas !... Mes me n'oun dare hag hon doueou a ziskulio deoc'h ann amzer da zont. Perak ne rafent ket?... emen impalalaër ; abaoue peur int mut ? Pa n'ho deffe skouarn ebet evit chelaou pedennou ar re-all, me gred n'e ket enn aner e vezo devet ezans ha skuillet goad dirazo enn

hano Dioklesian ; ma tiskredes var va c'homzou, taol eves ouz ar pezh e zan da lavaret did : Va zad, va mam a ioa tud a netra ; me va-unan n'oan c'hoas nemet eur zoudard dister pa deuas eunn deis eunn drouizes-kos da c'houlenn diganen ann aluzen ; eur pezik arc'hant a rojon dizhi : voal nebeud eo, emé houma, evit eunn den zo ennan danves eunn impalaër !... Sebezet-oll eus he c'hlevet e chomen da zellet outhi : ia, emizhi, o poueza var ar geriou : *te vezo impalaër pa pezo lazet ann ouc'h gouës.*

A-neuze kaër em boa lavaret ennhon va-unan : ann dra-ma zo kaoziou brao evit tenna arc'hant ha suna va ialc'h, n'hellen ket ankounac'haat komzou ar c'hrac'h kos. Pet guech oun het er c'hoajou var lere'h ar moc'h gouës ? pet guech em beus ho gedet enn distro ? Pet anezho n'int ket kouezet dindan va c'hountel-eün ? Alies em beus c'hoariet va bues ous hini ann anevalet spontus-se ha koulskoude ma saven eunn dra benak, edon c'hoas pell dious ar skabel skedus-se a c'halver ann tron. — Etre-daou e tigouezaz eunn dra spontus. Goude maro Karus, Numerian he vap a ioa bet great impalaër. Kement a geus en doa d'he dad, ma ne rea nemet lenva ; he zaoulagad tenereat dre ann daelou n'hellent mui gouzaon ar sklerijen, hen dougen a renket e kreis ann arme, enn eun doare guele, klos-mad a bep-tu. Petra reas Arrius Aper, he dad-kaër ? en em zevel a éneb he

impalaër, he vab... hag he laza evit kaout he blas ! Ar zoudardet ne ouient netra ; dougen a reant atao ar guele var ho diouskoas ken a voue diskuliet ar c'hrim dre ar c'hoes fall a zave eus ar c'horf anter-vreïn. Hogen er gout a rer ar ger Aper eo var-eün hano ar pemoc'h gouës. Mad, eme, pa deuas din ar c'helou eus ann traou-ze, ret eo guelet ha n'eo ket hennes ann ouc'h a rankan da laza ! Kaout a rejon va fleg : Aper a oue chadennet, kondaonet d'ar maro, ha me va-unan a falvezas din skuilla he c'hoad. O heol benniget, emen enn eur zevel va c'hleze, sell ouzin, ha mar deo guir e tlean beza impalaër goude m'am bezo lazet eunn ouc'h goues, par varnon brema pa ziskaran ann Aper-ma kals goassoc'h eget anevalet ar c'hoajou ! Eus ar pred-se peb tra a deuas a vad ganen ; kuzet araok evel al loar-nevez, em beus great buan va c'hresk ha brema e paran var ar hed-oll.

Chetu aze, beleg santel, chetu aze va histor ; peo guir eta o deus ann doueou diskuliet din an amzer da zont pa n'oan netra ha pa ne c'houlennenn netra dioutho, perak hirio pa zoun mestr e peb leac'h ha pa ho fedan dre c'hinou ar veleien e teuffent da ober ar skouarn-vouzar ? Kea ha varc'hoas deus d'ann templ a zo em les ; ma ne zelaou ket Jupiter ac'hanot e chelaou Dioklesian. Ar beleg a ioa ret dezhan senti ; hen ober a reas ha zoken a greis-kalon. Pell amzer a ioa ne ouiet ket petra c'hoarie gant an doueou ; a-

vechou e komzent ; a-vechou all hag aliesoc'h pe e reant goab ens ho beleien pe eur galloud all bennak ho dalc'he mut. En dro ma ann impalaër e unan a dligeulet pe ho galloud pe ann drouk eat enno hag a gloze ho muzellou ; n'eus fors petra ziquesche ar beleg a gave oa sur da drei speret Dioklesian ha d'hen lakaat da voaska ar gristenien.

D'ar c'houls lavaret, edo eta ar beleg bras gant he veleien enn templ a ioa e les ann impalaër ; hema ne zaleas ket ; dont a reas gant daouzek soudard ebken ; daou anezho a jomas e kenver ann or evit miret na deuze nikun en diabars ; ar re-all a ieas var bazinier an tron pemp a zeou, pemp a gleis. Dioklesian e unan, guisket kaër, perles ha mein presius var he vantel ha beteg var he voutou a azezas var ar skabel-ze a ioa burzudus dre gals labourou fin mes ispisial rag ma zoa arpet var daou zant olifant eus ar re vrassa, rag pep unan anezho a helle kaout dek troatad hirder. Enn tu all edo skeuden Iou pe Jupiter var eunn aoter pinvidik meurbet ; evit guir Nikomedi a ioa e dalc'h Seres, mam ann ed hag al labourerien douar ; Koulskoude e templ Dioklesian, Iou en doa ar renk kenta hag ann impalaër evit hen enori en doa kemeret ann hano a Jovius. Evel n'oa ket ar sakrifik evit ann holl mes evit unan ebken, n'oa kenebeud digaset nemet eunn ouenner. Guenn-kann oa dre ma llike beza kinniget da eunn Doue eus an env ; he c'herniel a ioa alaouret,

eur baill aour a ioa ive great dizhi, neudennou gloan korvigellet enn dro dar c'herniel a goeze var ann tal ; eun doare stol a ioa croachet var he c'hein. Pa voe c'hoezet ann tan hag aozet pep tra, ar beleg a lavaras eus korn ann aoter ar c'homzou ma zoat boas anezho : *hoc age*, taolit eves. Neuze e tiskennas ha divar leurr ann templ e reas he govession evit anzañ n'oa ket dinam avoalc'h evit tostaat ous he zoueou, e voalc'has he zouarn hag he benn. Teureul a reas var dall ann ouenner bleud ; difframma a reas reun divar gern ann aneval, ho zaolas enn tan hag evit ann eil guech e lavaras a voues huel : *nocentes profani abscedite*, ann dud fall er meas !

Neuze eur mevel a ziskaras ann ouenner gant eunn taol bouc'hal, eunn all a zigoras prim he gouzoug, eunn trede a zigemeraz ar goad enn eunn anaf arc'hant hag he roas d'ar beleg. Ema a strinkas beradou a bep tu hag ispisial var ann aoter enn eur lavaret pedennou. Evel-se great oa pep tra erves reis ar baianet, mes Iou ne reas van ; kaër a ioa he bedi, kaër oa lakaat ann dourn var bouzellou ann ouenner, ne drident tam ; kaër a ioa zoken teureul ar bouzellou-ze var ann tan e mesk ezans, leas ha guin, n'oa evit caout merk ebet ; ann tan e-unan, eleac'h beza founnus ha sklear a ioa glas ha ne zave nemet evel teod moan ann aeret.

Ar beleg nec'het-marô a zaoulinas var ann aoter hag en em lakeas da voalc'hi gant goad tom teod ha muzellou Jupiter evel evit digass dezhan ar prezeg... van ebet atao : prins, emer beleg, enn templ e rank beza unan benak zo enebour d'ho toueou. An impalaer a roas eunn taol-lagad d'he zoudardet ; oll e teuchont da stoui enn eur lavaret : Benniget ra vo hon doueou ! unan ebken, eur zoudard koz kleizennet he vizach gant meur a daol sabren a zalc'has sounn he benn hag a grias : milliget ra vizint ! me zo enebour dezho ! Ha perak ? eme Zioklesian enn eur zellet a gorn. Rag ne dint nemet drouk sperejou. Evit diskoues d'ar guir Doue ne gemeren pers ebet enn ho sakrifisou impi, em beus great sin ar groas ha chetu perak eo mut ho toueou. Kafs ners en deus eta sin ar groas, emen impalaër ? Ia, eme Zenon, hag e tougas he zourn d'he dal enn eur lavaret : en hano ann tad, hag ar mab... N'en doa ket peure'hreat ar sin santel ma klefhot eunn trous seac'h evel hini eur geuneuden o terri... Skeuden Iou a deue d'ann traon o tiskar ar beleg, o plada ann anaf hag oc'h en em vruzuna e-unan. Ar mevelien spountet a redas beteg ann or ; Dioklesian a ioa tec'het divar he dron hag a grene ovelet he zoue astennet a damou, ar goad e kenverann ounner. Ar zoudardet, evitho da veza nec'het a jome eb flach ha dispak ho c'hlezeier, a c'hede ann urs da skei Zenon ho c'hompagnon ; mes Dioklesian ne

lavaras netra hag anter guzet he benn gant he vantel en em dennas enn dounna euz he bales.

II. — *Kendalc'h.*

N'eo ket brao mont da azeza dindan eur vezen a neves skoet gant ar gurun hag a zo c'hoas o tivogedi, n'eo ket brao mont varlec'h eun tigr enn he doul evit krenna he ivinou... n'oa ket braoc'h mont varlerc'h ann impalaër. Koulskoude Priska, he bried, dija kristrenes pe var an hent d'her beza, o veza klevet ar pes a ioa digouezet, a gredas mont beteg Dioklesian. Den ne viras outhi, ann oll dorjou a dlle beza digor d'eur vaoues savet ken huel. Mestr ann douar a ioa en em daolet var he vele, troet oa ous ar voguer evel evit klask ann devalijen. Pa glevas trous e reas eul lamm hag e savas he zourn evit barn d'ar maro ann hini a deue eb beza galvet... o velet Priska e lounkas he goms hag e troas adarre ous ar voger : prins, emizhi, gout a ran eo bras ho speret ha kre ho kaloun... ia, eme Zioklesian, ha prest e vo guelet eo ive hir va breac'h ha pounner va dourn. Me n'oun dare a be seurt voen eo ar gristenien ha perak int ker strujus ; chetu nao guech em raok eus klasket kass anezho da get hag atao e teuont da veza niverussoch. Enn Itali, er Spagn, e Bro-c'hall e tivoanont evel ar ieot, a véac'h great eunn trouc'h, chetu eun trouc'h all. Ann tan, an dour, ar vein,

ann ivinou houarn, netra n'hell dont a benn anezho ; enn dro-ma e vo gullet, an douar oll a c'hoezo ar goad ha ne ehanin nemet pa ne vezo mui eur penn-kristen. O va mestr ha va fried, eme Briska, poan a ra din klevet ho komzou. Mar deus kals kristenien, livirit hag e zeus ebken unan anezho a helfac'h da damall ? Casset o peus d'ann arme spieren galvet *frumentarii*, ar re-ze o rei he vara da bep hini a ioa karget da chelaou ar marvailloù ha da velet ha fidel e chome ar zoudardet, kals o deus kavet var var da gosteza ha da drei enn ho c'heneb, mes enn ho zoues n'eus bet morse eur c'hristen. Mar chomit ker pell ha ker stard var ann tron-ma diskaret ken alies epad kant vloas, petra zo kaos ? Ann niver eus ar gristenien. Karet a reont ac'hanoc'h dre ma zoc'h just ha leal, ha brema c'hui a iaffe d'ho laza ! Guir eo, eme Zioklesian, guir eo n'hen nac'hin biken, n'eus na guelloc'h na lealloc'h soudardet, mes n'hellan ket koulskoude tenna varnon droublans hon doueou ; mut e chomont, koeza a reont, frigassa a reont ho beleien, hag ar gristenien o-unan a anzaot int kiriek a gement-se. Re vad eunn bet beteg hirio, chetu dirak va daoulagad e saver e Nikomedi ilizou da Jesus-Krist ; chetu em sales zoken e zeus kals kristenien, ha te da unan ne vezes mui gullet enn templou, va merc'h Valeria kennebeut. Perak ta em be galloud ma n'eo ket evit dioual va relijion ?

Piou a dle kaout mez o veva er memes kreden ganemme ? Penaos, ar penn eus ar bed-oll a stouo dirag Jupiter bag eur sklavour, eur zoudard n'er graio ket ! Eas eo d'ar gristenien senti, ma chomont aheurtet, voas aze dezho, ne veritint nemet ar maro, hag ar maro a gaffint.

Ne dalveze ket da Briska klask diskoes d'ann impalaër eo guelloc'h senti ous Doue eget ous ann dud, e rank peb-unan gouzaon ar maro kentoc'h eget nac'h he feis. Dioklesian a ioa paian ha n'en divije gullet netra er c'homzou-ze. Priska en em dennas, anet oa dizhi oa c'hoas kals a zrouk enn impalaër, mes kredi a rea e teuze var he c'heriou kenta, tec'het a reas ta enn eur drugarekaat ann Aotrou Doue. Antronos e oue roet ann urs-ma abers Dioklesian : Soudard ebet nag em Les nag e Nicodemi, n'en devezo ken doueou nemet ar re a ra mil vloas-so ners hag eürusdet hor bro. N'oa ket eta evit ar gristenien kement a c'hlaç hag a helle beza, hag ouspenn fizians a ioa ne vije ket dale'het d'ann urs-se. Rag Dioklesian a ioa eun den hag a droe buan avoalc'h ha ne vouie ket atao petra c'hoantea. Evel-se e Nikomedi e lavarje eunn deis : savit ama eunn templ, grit ama eur pales, ha pa vezent great e ranket ho freuza dioc'h tu, rag lavaret e veze : guelloc'h e ve planta gues evit rei disheol d'ar bourmenerien, sevel tiez-skol... hag oa red dispenn al

labour. Koulskoude enn dro-ma e faziet pa gredet noa ann urs-se nemet ar froues eus eur barrad-kounnar a dorje abred dirak Priska. Meur a zoudard a oue merzeriet hag ispizial eunn offiser hanvet Per, gant he oll gompagnunes. Eur vech ma za eun den var ann hent fall, eo dies dezhan chom a za; ann diaoul a zo lemm ha stard he skilfou, pa roer ann disterra krog e peg mad; eur roue dreist-oll a dle lakaat evez, kaout a raatao tud d'her bunta, da lavaret dezhan eo eunn Doue pa ne ves nemet eun tirant.

Meulet e oue ta Dioklesian evit ar goad a skuille, ha lavaret zoken e ranke kaout eur galoun voal dener evit non pas lakaat beac'h var ann oll gristenien. Aoun a ioa e koms re freas, rag ne ouiet ket var eün petra a ioa e viri e penn ar mestr. Krosmolat ebken a rea ar baianet ha beleien onn doueou-faos, mes an diaoul a gavas eun teod hag eur ginou dious he zoare. Ann den choazet gant satan oa mab-kaër an impalaër, pried Valeria, ha pa ranker hen henvel, Galerius. Ann hini en deus krouet peb tra, en deus ive great aun anevalet bilimus, ar bokedou leun a gontam, mes evit ma teuchemp da ziuual outho, en deus ho great euzus ha divalo. Evit enn dud eo essoc'h fazia; eunn ene kaër a hell beza enn eur c'horf divalo hag eunn ene fall enn eur c'horf koant, koulskoude ann ene a deu peurvia da bara muioc'h pe nebeutoc'h var ar c'horf ha pa vezer eat doun er fallagries, ann

drouk a laca he ziel var dal ha daoulagad ann den. Evit Galerius, var bep-unan eus he izili edo ar ziele: mez oa he velet ha koulskoude n'oa ket eas dezhan en em guzet rag beza en doa ouspen c'huec'h troatad. Pa vaa ^{maria} ^{l'angeur} he gof teo ha spountus a grene evel eur geun lagennek. C'hoez fall a ioa ganthan ha kouls oa evit ar fri en em gaout gant eur c'harrad teil evel gant ar jeant flerius-se. Marellet oa he dal evel kein ar zourt ha kroc'hennet oa penn da benn evel eunn tousseg. Kredabl en doa, pe da viana en doa bet kals speret, reg enn he amzer kenta n'oa nemet eur paotr-saout, hag an hini en doa c'hoant d'he lakaat da ionenna gant ar goler, n'en doa nemet he c'hervel *armentarius*, da lavaret eo, diaouller chatal. Brema en doa great he hent p'eo guir oa mab-kaër da Zio-klesian ha Sezar, ann eil e oll bro ar sao-heol. He vrassa plijadur oa ober drouk d'an dud, beza en doa eleac'h chass daou ours hanvet Mikaour ha Dida-mall; tud a daole dezho hag e c'hoarze o velet ar gourinadek, ann emgan etre ann dud keis hag hi. Eunn deis e teuas peorien da c'houlén ounthan eunn dra bennak, edo e gout da farsal hag e reas teureul ar beorien-se er mor doun, rag emezhan, pensea a ra kals listri, kals aour a zo e goeled ar mor, ha n'eus nemet klask mad evit beza pinvidik. Anet eo en doa ann diaoul choazet mad he zen evit ober ar brezel d'ar gristenien, rag a bers Galerius n'oa da c'heldal

na justis, na lealdet, na trues ebet. Ar Sezar o veza klevet e rea Dioklesian drouk d'an dud vad a Niko-medi, a voue mall ganthan dont d'ar gear-se evit lakaat ann tan da gregi guelloc'h ha da zevi ar bed-oll. Ne gavas ket zoken oa re evithan chom eur mis eb gueleit he vignounet blevek : Mikaour ha Didamall. Epad ar goan eta ne reas netra nemet kuzulia ann impalaër falla ma c'helle ; gounit a reas ive kals tud a deuas da veza a du ganthan, rag chetu ama unan eus he lavarion : pa rit vad, grit ar vad-se ho c'hunan evit ma vezo deoc'h ann oll enor, pa rit fall, kemerit kuzul evit gellout tamall ho nessa. Ne glevet eta a bep tu nemet lavaret : red e ve ober ann dra-ma d'ar gristenien, red e ve ober ann dra-hount. Dioklesian, sentus ous Priska, a zalc'he mad, marteze zoken en doa keus da veza great re dija ; er fin torret he benn gant Galerius ha kals re-all, e kassas beleien an doueou-faos d'ar gear a Vilet evit gouzout petra lavarche Apollon. Ann dra-ze oa lakaat ar bleis da varn an oan. Apollon evel just a respountas : Gouzaon ar gristenien hag ho Doue maro, a ve guerza var goll doueou kos ho pro... Dioklesian ne arpas mui.

Galerius ne c'hedas ket e vije skrivet nag embannet ann urs da voal gass ar gristenien, re a vall en doa da ober drouk. Dirak ar palès e unan, oa bet savet eun ilis kaër.

Hounnes a ioa abaoue pell amzer e goulou ann tirant hag alies en doa savet he zourn outhi gant mallosiou spountus. Diskar ann ilis a ioa freuza ti oll bugale Jesus, dre eno oa eta digeri ar brezel ous Doue hag ann dud. Ann deis merket oa ann trede varnugent a vis c'hoevrer e pehini e reat gouel eunn Doue paian hanvet Term. Ar baianet o doa Doueou e peb leac'h hag evit peb tra. Doueou enn Env, er mor, enn isern, er c'hoajou, er parkeier ; Term oa ann hini a verke he dachenn da bep hini hag a ioa er meziou evel hirio ar mein-hars. Galerius, o kemeret ann derves-se, a lavare : an Doue Term a vezo ann termen diveza eus relijion ar Christ, ne dai ket larkoc'h. D'ann tri varnugent e teuas eta soudardet, offiserien mintin-mad betek ann ilis ; terri a rejont ann dorjoù hag he klaskent skeuden Doue ar gristenien, rag kredi a reant e llie beza eno eur skeuden benak, evel enn templou paian. A daoliou bouc'hal e oue trouc'het ha torret kement tra a ioa enn ilis. Ann daou brins, eus prenestr ar pales, a zelle ous ar brofanation. Galerius a c'hoantea e vije lakeat ann tan e ti Doue ; Dioklesian a viras gant aoun da zevi kear. Guelloc'h e kavas rei urs d'ar zoudardet da freuza ar mogerioù, hag e guiriones a-benn nebeud ne jome mui eno mean var vean. Antronos e oue staget ous ar mogerioù ann urs persekusion ; great oa evelhen : an daou impalaër Dioklesian ha Maxi-

mian, ann daou zezar Constans ha Galerius a ro ar gourc'hemen-ma : e peb leac'h eus an douar e vezo diskaret ilizou ar gristenien eus ann eac'h d'ann traon, ho levriou a vezo taolet enn tan, ar re anezho a zo er c'hargou a gollo ho flasou, ar re all a gollo ho liberte. Galerius a c'hinas o sina ann urs rag kaout a rea dezhan en divije bet kals guelloc'h. Ne ket ilizou na levriou a c'hoantea da zistruja, an dud o-unan hag ho bues a c'hoantea da gaout. Ann dra-ma a ioa eta teureul kolo dirak eunn tigr ne gav mad nemet kig ha goad. Toui a reas e kavche he bleg ha ne ket pen-naoui a raje, eosti founnus eo. Ar gristenien o-unan a roas eunn digares benak enn ho-eneb. Ar zoudard kos Zenon goude ar sakrifis a behini hor beus komzet a ioa en em guzet e kear, ne ket m'en divije aoun, rag n'oa marteze nemet re hardis. Ema ta, a veac'h m'oa staget ar skrid, a dosteas hag a rogas ar paper. Kemeret e oue raktal ha kasset dirak ann daou brins evit beza barnet d'ar maro. Dioklesian, emezhan, n'eus ket pell e poa c'hoant da anaout ann amzer da zont, ma keres me gomzo did, non pas a bers ann drouk-sperejou, mes a-bers ann Doue guirion. Ann impalaër o velet var dal Zenon evel eur sklerijen burzudus a roas urs d'ar gardou d'en em denna, ne jomas er gambr nemet Dioklesian, Galerius ha Zenon. Brema koums, emer prins. Eus ann deis, eme ar zoudard, ma skoï ar gristenien, e vizi da unan skoet

gant Doue ha ne pezo mui eurusdet ebet. Petra dal did en em zével ous J. K. ! Ne veles-te ket ema ann deis o c'houlouï hag ann heol o vont da bara ? Ar prins choazet evit rei eun ehan d'ann douar ha sevel huel ar groas a zo dija e kreis he ners ha dre ma kresko te a goezo, koll a ri da dron, roget e vezo da vantel impalaër evel m'am beus roget da baper. Koll a ri da skiant vad, mervel a ri araok mervel... daou vloas e peus da ren, trizek vloas e peus da veva.... Galerius, azezet e-kichen eur prenestr huel a ioa o skriva : ha me prophet a zaou vennek bemdes, emezhan, petra zigouezo ganhen. Te'eme Zenon gant eur voal zell, te vezo debret e-beo gant ar prenvét ; araok e vizi bresset gant ar gristenien ; arre-ze, o klask al liberte, ar sklerijen, a lakaï ho zroad var da c'houk evel ma rimme brema... enn eul lavaret ar c'homzou-ze, Zenon a lammas var eur c'bleze a ioa eno enn eur c'hough hag a grias : Galerius, pleg ma pignin varnot ha ma tec'hin dre ar prenest ; sent pe out maro. N'oa ket da varc'hata. — Galerius enn eur grenna a blegas ; Zenon a bignas varnhan buan ha buan, a dapas krog e barren ar prenestr hag enn eur boueza var Galerius : chetu, emezhan, petra rei did eunn all galloudussoc'h egedonme, e vuntas anezhan hag ar bern fank-se a ieas da ruill e kreis ar gambr. Pa deuas ar zoudardet edo Zenon er meas hag e liberte ; enklask a voue great anezhan ; ne one ket

kavet rag en em dennet oa enn eul leac'h ne sonjchet ket buhan ennhan; e templ Seres. Koulskoude enn derves-se zoken ann daou brins a dlïe ober eur sakrifis enn enor Seres. Kals tud a deuas d'ho heul; Zenon a ioa sioul e traon ann templ, he vantel var he benn; den ne rea van, rag ar c'his oa zoken beza mouchet evel-se eped ar sakrifisou. Ar goad a verve e voaziet ar zoudard-koz, o velet pedi doneou-faos. Ar beleg a lavaras evel atao : profani, nocentes abscedite... Ann dud fall er meas !

Dioc'h-tu e klevjont eur voues c'hros o lavaret : neuze n'o peus oll nemet en em denna, rag oll oc'h tud fall... Zenon eo a gomze, dizolo ha sounn he benn. Kemeret e oue ha barnet da veza devet raktal dirak skeuden Seres. Guella-ze, emezhan, ar c'hoez eus ar c'hik kristen a zisplij muioc'h d'ann drouk-sperejou eget na zisplij dann dud ar flear zo gant Galerius. Ne lavaras mui netra, ne flachas ket zoken var ar c'hrill. Nemet à veach da veach e tigure he zaoulagad, evit guelet kredabl, e kreis ar moged, ann hent a iea da gas he ene d'ar barados.

Galerius goude beza kounnaret voalc'h he galoun, a laouenneas; ann traou a droe dious he c'hoant. Ar gristennien a freuze ar paperou sinet gant ar brinset; direspët e komzet anezho; dispac'herien oant eta, ne c'hedent nemet ann dro da veza mistri ha da vressa ar baïanet. Prezeg a reas ha displega kals traou

dirak Dioklesian. Hema e gave fall-bras ar pes en doa great Zenon, koulskoude e lavare ennan e-unan, oa hennes eunn denn a galoun, n'en doa c'hoant ebet d'en em venji peo guir n'en doa ket lazët Galerius; evel keus en doa d'ar zoudard kos, ker stard var dachen ann emgann. Kementse e oue skrivet eunn eil urs kals voassoc'h egeï ann hini kenta; dougen a rea e ranke ann oll gristenien pe adori an doneou, pe vont d'ar maro; ann impalaër a lavare ebken oa mad gedal c'hoas eur pennad araok embann ann urs-se. Etre-daou e teuas eur barrad-amzer var Nikomedi; ar gurun a goezas var ar pales hag a lakeas ann tan ennhan. Dioklesian dihunet e-kreis he gousk en devoe eur spountaden. Ann tan a oue lazët hag ar prins a ieas adarre d'he vele. Eur pennad goude chetu ann tan a neves ha voassoc'h evit biskoas. Galerius e-unan eo en doa he lakeat hag a grie a boues-penn : ar gristenien a laka mallos hon doneou da goeza var-nomp ! Ar gristenien a c'hoanta hon devi ! Ar veachma Dioklesian a gredas ar gaouiad ha dious sklerijen ann tan-goal a zinas ann urs; n'oa pluen ebët gant-han, gant beg he gountel eo he sînas ha Galerius var he lerc'h. Edo eta ar bed o vont da neun er goad, fallagries eunn den a iea da lammet ann dud a villerou eus ann douar, mes en Env ann eles a rea ive kurunnennou eb niver. Galerius, great hanthan he daol, laouen ha seder, a zistroas d'he gear; mall en doa da

velet Mikaour ha Didamall ha d'ho larda gant kig kristen.

III. — *Kristenien Ansir.*

Eun daou pe dri zervesiad bale eus Nikomedi, edo Ansir, kear-veur ar c'hallaouet. Ann dud calounek-se, eus ar memes goad ganeomni, o doa evel treuzet ar bed-oll enn eur zigeri hent gant ho c'hlezeier; kant ha kant guech all oant bet treac'h d'ho enebourien var dachennou ar brezel; erfin oa deuet c'hoant dezho da ehana, oant en em staget ous ho douar hag o doa roet ho hano d'ar vro nevez gounezet gantho. Ma n'eo ket mad d'eur merour guelet siminal he vestr o tivo-gedi, oa c'hoas falloc'h d'ar c'hallaouet beza amezeien d'ann impalaër ha d'ar Sezar didruës.

Sant Paol hag he gompagnon fidel sant Barnabe o doa bet ar garg da brezeg ar feis dious ar c'hosteziouze; kemeret a rankchont kals poan, rag a voen eo d'ann arvoris kaout pennou kalet; mes piau a hefle arpa ous ners sant Paol; ous dousder sant Barnabe? Ar c'hallaouet a deuas ta abred da veza kristenien. Koulskoude dre eno oa kals jusevien pere a glaskas trei ann dud-ma divar ann hent mad, rag niverussoc'h eo c'hoas laëroun ar vriones ha gras Doue eget al laëron-all. Ann abostol bras evit ho sklerijenna hag ho startaat, a skrivas dezho enl lizer c'hoek, rust zoken, pa zea keteg lavare dezho oant tud diskiant, e reant

mez dezhan dre ma zoant kel laosk. El lizer-ze e lennet ar c'homzou-ma ker brudet : *hag e teuffe eunn eal eus ann Env da brezeg deoc'h eunn Avel dishevel dious va hini, n'her chelaouit ket, livirit mallos dezhan!* Kennerzet gant ho mestr kenta, renet mad ive gant daou escob o doa bet dija ha gant sant Klemens a ioa neuze enn ho zoues, ar c'hallaouet, or c'hen-dirvi, a heulie var eün lezen Jesus-Krist. Her guelet a raimp divezatoc'h, rag e kear Ansir eo e tremen hon histor.

Evel-se eur brezel spountus a iea da zigeri etre relijion ar baianet hag hini ar gristenien, etre ar bed hag ar groas; mes koms sant Iann zo guirion : ar re oll zo ganet eus Doue a zo treac'h d'ar bed; ar pezh a ro deomp ar gounid eo ar feis. Koulskoude ar baianet a gave dezho ne vije ket dies mouda beteg ann elven diveza eus ann tan digasset gant Jesus. eus ann Env, rag a-du gantho edo ann dud fall atao ken niverus, ar seis pec'h et marvel zo ker buezek ho grisiou hag erfin Satan a ziver hag a zivero ar goad diouthan adalek Abel beteg Henok hag Elias. Profet Pathmos a oue diskoezet dezhan ar skeuden eur ar bersekusionze, hag a lavar : kasset e ouen a speret enn eur gouelec'h hag e veljon enr vaoues azezet var eunn aneal rus-goad ha leun a hanoiou blasphemm. An anealze en devoa seis penn ha dek korn. Guelet a rachon ar vaoues a ioa en em vesvet gant goad ar zent ha

merzerien Jesus-Krist, hag er guel anizhi oan sebez-
zet oll. Mar doa sebezet ann avieler bras, pebes
spount eta a dlie beza ann dud a iea de veza flastret
dindan treid ann aneval ha roget gant he gerniel ? Ia,
eme unan eus ann dud a veve neuze, ar spount a redas
eus Nikomedi da Ansir ker buan hag an avel; dize-
c'ha a reas ar gristenien var ho zreid, caout a reas
dezho e krene ann douar hag e troe gant ar gues hag
ann ties... Guelloc'h e vije bet gantho guelet eur
vanden zoudardet o tont gant ann tan hag ar c'hleze.

Evit guir ann neb en deus feis avoalc'h a vev var
ann douar evel eur beachour hag eunn tremeniad ;
ar c'hlenvet, ar maro, kement tra enn eur ger, a verra
he veach, a zo deuet mad dezhan, mes e peb amzer
eo bet roues ann dud distag-krenn dious ann traou
krouet, c'hoek eo he vues da beb hini, ker c'hoek
zoken ma c'helvomp eürusdet ar barados *ar vuez
eternel*. Hogen ho bues eo a c'houlennet digant kris-
tenien Ansir, bues ho c'horf pe bues ho ene, ha
c'hoas var hent ar bes dija ken trist anezhan e-unan,
n'oa nemet traou euzus : kribinou houarn, hivinou
houarn, kant ha kant tourmant amezeien ha mignon-
net d'ar maro. Dies oa dezho ive sonjal e vije korfou
ar verzerien laosket e noas var ar ruioù, debret gant
ar chas hag ar brini. Chetu petra lakea ar c'hallaouet
da grena ha peadra a ioa. Er penn-kenta e oue eta ar
freus enn ho zoues, edont evel eunn hed guenan zo

lakeat ann tan enn ho c'hest ; mes abred ho c'halo-
nou eat bian a zavas var-zu Doue evit goulenn ners :
d'an ilis, emezho, deomp d'ann ilis ; ha chetu hi bo-
det enn dro d'ho eskop ha d'ho beleien. Breudeur,
eme zant Klemens, enn deis kenta Doue a zispartias
ar sklerijen dious an devalijen ; ar sclerijen a hanvas
deis, ann devalijen a hanvas nos ; brema eman o vont
da zispartia ann dud just dious ar bec'herien... ha c'hui
a jomo bugale ar sklerijen, bugale ann deis ? Ia, dre
c'hras Jesus-Krist emer bobl. Breudeur, ar pardaes
a ves teval, ar mintin a ves skedus ; ar vues a zo e-
kenver ar maro. Er gout a reomp, emer bobl. Breu-
deur, ar pesk a vev iac'h er mor c'hoëro, ar c'bristen
a dle beva laouen e-kreis ann trubuilhou... Amen,
emer bobl. Breudeur, pa viot etre daouarn ar vour-
revien, dalc'hit sonj eus coms Jesus d'al laër deou :
hirio, c'hui vezo ganen er barados... Amen, amen,
emer bobl. Neuze Klemens a zaoulinas hag a bedas
pell-amzer. Goulenn a reas digant Doue ma teuje he
gristenien da eva eb fall galouni guir galur mignonet
Jesus-Krist ha ma teuje ho eal mad d'ho c'hreat pa
vijent o c'hoezi ar goad.

Etre daou ar veleien, ann avielerien a iea hag a
deue dre ann ilis ; red oa diviska ann aoteriou, kuzet
ar c'halurion, ar vessel sakr.... Ar bobl a huanade
hag a lenve dourek : o Krist benniget, emezho, peur
ta e teuot da ren var ar bed ! A ziouc'h ann aoter oa

eunn daolen kaer-meurbet ; pa oue lakeat ar skeuliou evit he distaga hag he disken, ar glac'har a i eas c'hoas var gresk.

Chetu ama ar pes a ioa merket var ann daolen-ze : d'ann eac'h, var eur menes, eunn oan gourvezet ; eus ar menes e rede peder ster var-zu peder loden ann douar ; enn traon eur c'hraouik, hini Bethleem ; anezhan e teue derved a beure var ribl ar steriou ; e kenver ann dour e save gues palmes ; enn ho skeud liliennou ha var ho bodou meur a goulm ven ; gullet a reat ive eur c'haro o tiredet var-zu ar steriou evit terri he zec'hed ; erfin enn dour edo o neun eur pesk a zouge eunn dorzik vara var he gein. Ar gristenien a ouie mad ar pes a verke ann traon-ze oll ; ar peder ster oa pevar levr an Aviel, ar pesk a zouge bara, ar gommunion zantel. Klemens oc'h anaout e thie ar baianet ober ho galloud evit caout al levriou-ze ha profani korf hor Zalver, a lavaras ean eur zével he zourn var-zu ann daolen : diouallit, va breudeur, da deureul d'ar chass boued ar vugafe. Ar bobl a respountas : *Sancta sanctis*, ann traou santel a vo evit ann dud santel. Pehini eo ar gourc'hemmen kenta ? a lavaras c'hoas ann eskop. Eun Doue ebken a adori ha dreist peb tra oll a giri, emer bobl. Mad, emer pastor, ne deuit ket eta da ginnig ezans d'ann doueou faos ha karit ho Toue dreist ho tanves, ho tud, ho pues. Dalc'hit sonj eo bet skrivet al lezen doun var ar

mean ha non pas var dreas pe boultren ; diou daol al lezen zo galvet taoligner ann testeni ; testeni a roint eunn deis eus ho caloun hag ho ners dirag Doue hag he elez, testeni a roffent ive... Mes Doue va viro. Daoulinit, va breudeur, stouit ma roin deoc'h va bennos enn hano ann drindet sakr. Ar gristenien a blegas ho fenn beteg leur ann ilis ha kennerzet dre ar beden ha komzou ho eskop en em dennas didrous. Unan epken a jome daoulinet hag a bede atao ; he verc'h iaouank a ioa enn he gichen : c'hui eo, Theodot, eme an eskop o tremen. Ia, eme'n hostis, pedi a ran evit Veronik. Ha petra c'houlennit-hu evithi ? M'e devezo ar gurunen a verc'hes hag a verzeres. Ha c'hui, eme Glemens da Veronik, petra eo ho c'hoant. Va zad, emei, c'hoant am beus da veza c'hoar da zantes Agnes ha da zantes Agatha. Ann aotrou, eme'n eskop, a reio bolontes ar re o deus he zoujans, che-laou a rei ho goulén ha dioual a rei anezho : *voluntatem timentium se faciet et deprecationem eorum exaudiet et salvos faciet illos* ; hag e roas he zourn da boket d'ann tad ha d'ar verc'h. Etre ma edo evelse kristenien Ansir ehars ann aoteriou, etre ma edo ann derved enn dro d'ho fastor, edo ive Dioklesian ha Galerius oc'h henvel ar bleis a dlíe lakaat freus er vanden.

IV. — *Ar banket.*

Abaoue m'oa embannet ann urs persekusion,

Galerius n'oa ket evit padout gant al lore'h a ioa eat enghan : lavaret a rajac'h en divije gounezet eur viktor vras var enebourien ar vro, trida a rea he gov spountus ha bris he vizaj a lugerne evel ar re zo var gein al luzet. Disterra tra a helle da ober, oa rei eur banket d'ann impalaër ha d'he vignounet. Koulscoude fazia a raffac'h o kredi e veze niverus ann dud a azeze ous tol ar baïanet. Ne veze morse nebeutoc'h evit tri dre ma c'hoanteant enori ann teir douees hanvet ann teir blac'h koant ; morse kennebeud ne veze ouspen seis rag ma edo e dalc'h seis divinite ann dans, ar musik, ar peintur hag ann traou all eb pere o divije kavet ar vues ken divlas. Koan oa ar pred founussa eus ann derves, mes evit koania ne c'hedent ket ar c'hus-heol. D'ar mare-ze n'oa ket a borolachou, ann dour o koeza a veradou enn eur voestik great gant mein sklear, pe dreas munut o riskla var he boues a ranne hor peder heur varnugent-ni enn eis loden a deir heur peb hini. Ann heur kenta eus ann deis oa c'huac'h heur dious ar mintin, koan a veze debret var-dro peder heur.

Dioklesian pedet gant he vab-kaer ne vankas ket d'ar banket, n'oa nag hir na dies ar veach, hag ouspenn aoun en doa rag Galerius, karantes en doa ive evit he verc'h Valeria. Chetu eta ar Sesar o pourmen he dud dre ar jardinou da c'hedal ar pred ; chetu hi, na petrata, o vont da zaludi Mikaour ha Didamall ;

koulscoude eur bourreo ebken a dlie kaout plijadur o sellet ous ho fors, rag e guiriones n'oa nemet eur garnel. Goudeze Galerius a bedas he vignounet da zont ganthan d'ar gegin. Ar re-ma a ioa souezet hag a c'houlenne ann eil digant egile petra helle beza eno ? Mad ar pes a ioa eno oa eur pesk, eur braog...

Koustet oa eunn daou-c'hant skoet benak, mes petra rea dispignou foll da eunn den a ouie digeri ialc'h he nessa pa veze plat he hini ? Ar braog evit guir a ioa eur mell tra, me n'ounn dare ha yann Zantek en doa breou koulscoude evit pesketa, hag en deus antellet keit amzer var-dro moguerriek ha grac'h-zu, me n'ounn dare hag en deffe tennet eus ar mor eunn heveleb pesk. Ar braog, beo buezek, a ioa o neun hag o slipata enn eur ^{live} veol mean glaz, guelloc'h e vije bet ganthan beza enn acchou digor o spia ann talaraged, mes siouas ! tapet oa hag ar brinset a gemere plijadur ous he velet o tigeri he c'hinou bras evit kaout he vues, o velet he skant arc'hantet o chench liou dre ma tostea ar maro. Erfin e zachot da azeza pe evit lavaret guell, da c'hourves ous taol. Ann abostol a rebeche da gals tud ober eunn Doue eus ho c'hof hag enn deis a hirio ne ve ket dies kaout meur a hini n'o deus ken Doue nemet hennes ; mes ne ouzont ket he adori evel ar baïanet. Petra eo leinou ann dud pinvidik ? Petra eo kadoriou great gant kolo pe raosk kordet ha da hirra bourret gant reun ? Petra

eo tri pe bevar lakes gant boutonnou alaouret ? Petra eo ar begadou kig hag ar jelkennou tano a veler brema?... Sellit ous ar seis den-ma gourvezet var bep a vele goloet gant pallennou ar c'haera ; ho breac'h kleis zo arpet var blioukou, ho zreid var drebesier arc'hant ; ezans ann Arabi a zivoged e peb korn eus ar zal ; daouzek sklavour iaouank a zo ous ho zervicha ; dougen a reont bep a gurunen hag ar bokedou o deus eul liou dishevel evit merka daouzek heur ann deis. Ann hini kenta en deus fleur melen, ann eil re venn ; ann hini a verke ar c'hreis deis, a ioa rus-tan he gurunen. En eur zal-all oa muzisianet a c'hoarie non pas evel lod a c'hoanta gant ho c'horn-boud skiltrus ober d'hon diskouarn ar pes a reas Sant Per da hini Malchus... Ar muzik-ma a ioa dous, klemus, ker flour d'ann diskouarn hag ar voulous d'ann daouarn. Klevet a reat ive a veach da veach mounesiou gros ha trous ann armou. Gladiatourien oant a c'hede beza galvet evit en em ganaa dirak ar brinset ha skuilla ho goad d'ho disinou ; erfin evit diskoues peger berr eo ar vues ha gant pebes mall e tleer profita anizhi, e kreis ann daol oa eur penn-maro. Ann traou a iea enn dro ; al laboused fin, ar c'hlujuri, ar peünet, a bep seurt pesket hag ar braog e-unan a ioa pe zebret pe bet ann tanva anezho ; daou c'hlatour a ioa dija lazet ha treas taolet var leur ar zal en doa evet ar goad, ar muzik a c'hoarie dudius...

pa glefhot eur muzik all. Eunn aneval, ha pa ranker rei dezhan he bano, eur pemoc'h, respet deoc'h, a deuas er gambr enn eur vic'ball... Araok c'hoarzin, ann dud zo eno a zell eus Galerius. Ar prins evel dronk ennan, a lavar : petra virit ann isolant-ma ? Ar maro, eme Dheoteknus, mignoun brassa ar Sezar. D'ar maro eta, emer prins d'ar c'heginer a ioa diredet buanna ma c'helle, d'ar maro ha peo guir en deus c'hoant dont er zal, ra deuio prim var eur plad ! Eunn heur goude edo ar pemoc'h a bes var ann daol. N'eo ket poas, eme C'halius. Guelit, emer c'heginer ; poas-mad oa, alaouret ha kreunennet kaer he gostesiou. N'e peus ket divouzelllet anezhan, a lavaras adarre Galerius ; voal deo er c'havan. Guelit, emer c'heginer. Digoret e oue ar pemoc'h... ann diabars anezhan a ioa leun a fars, a zilzig, a voadegennou a roe naoun ar guel ebken anezho. Dioklesian hag ar re-all a zavas divar ho flioukou evit strakal ho daouarn. Rag morse n'o doa guelet aza eunn heveleb tam boued e ker berr amzer. Ne glaskin ket en em fougeal, eme C'halius, va mignoun Theoteknus eo en deus va c'hellenet var ann dra ma ha va c'heginer, dious a velit a ve mad da c'hoari kenti-kenta. Meuleudi a oue roet eta da Dheoteknus evit ar blijadur en doa great d'ann oll, Dioklesian zoken a c'houlennas hag eunn dra benak a c'hontea da gaout. Hema en doa he c'hoant eur pennad a ioa ha ne nac'has ket ;

impalaër Galloudus, emezhan, lakit ac'hanon da c'houverneur e kear Ansir. Re eo, kementse, eme Zioklesian, rag ho lignes n'eo ket huel. Theoteknus a zavas ar goad d'he benn rag ne gave ket eas klevet ar c'homzou-ze : prins, emezhan, kals tud a ves izel e penn kenta ho bues hag a bign divezatoc'h ; c'hui zo bet dister guechall, ha Galerius n'oa nemet eunn dioualler chatal. Ar goler hag ar guin o doa lakeat Theoteknus da brezeg evel-se, mes guelloc'h e vije bet dezhan derc'hel klos draff he c'hinou. Galerius a reas eur zell spountus ounthan : dioualler chatal, emer prins ; beteg ous va zao! e teues d'am goapaat ! Ia, dioualler chatal ounn bet ha chatal all am beus c'hoas ; var ann taol e zi d'ho guelet... Kemerit ann den-ma, servicherien, hag hen stlapit d'ann oursien.

Mar doa bet Theoteknus guinaouek enn droma, noa ket bet atao. Gout a rea eus nebeud da fizio! var garantas ann dud vras ha ne deo leur ho falesiou nemet skourn risklus. Great en doa anaoudegez gant ann daou aneval blevek, taolet en doa dezho alies pesiou founnus a gig, frottet en doa ho muzellou gant mel a roe dezho. Ouspenn evit beza doujet gantho en doa meur a veach kemeret eur vialennik houarn, ru-ziet anizhi enn tan ha flemmet dezho ho fri, ar vialennik-se a hellas da dapa etre m'her c'hasset d'ar pors hag he c'huzas dindan he vantel. Chetu Galerius, Dioklesian hag ar re all o tont da velet freuza ba dibri

ho c'hompagnoun. Ann daou ours a zo losket ; klevet o deus c'hoes ar c'hig, lammet a reont eus ho zoull hag enn eur c'hrougnal e savont var ho zreid adre. Mes a veac'h o doa anavezet ho mignoun e zachont d'he gaout, evel daou oan, o c'hortos eunn dra benag hag evel n'oa netra gant Theoteknus e tistrochont lostek var-zu ho zoull, enn eur zellet a zeou hag a gleis evel evit goulenn perak oant bet dijouchet. An dra-ze ne blijas tam da C'halerius, hissa a reas a boues penn Mikaour ha Didamall hag ho broudas beteg ar goad. Kaer en doa ; Didamall a ieas d'he lok, eur c'hofad drouk ennhan ; Mikaour a zentas guelloc'h ; tostaat a reas gant kals reusio! ; guernia a reas ouspenn dek guech hag erfu edo e kenver Theoteknus, dispak he skillou. Theoteknus, digeflusk-bras, a dennas he vazik a zindan he vantel..... Mikaour a laoskas eur iouc'baden, gant eunn taol pao e tiskaras daou pe dri zervicher a ioa var he hent hag e redas d'he doull ; eno abers ann eil hag egile e savas kement ha kement a zoroc'h ma ne gredas den tostaat evit ho zenna er-meas. Guelet a rit, Dioklesian, eme Theoteknus, ann oursien o unan a bleg dirazhon ; piou ta guelloc'h evidon a deuffe a-benn eus ar gristenien ? Barrad-kounnar Galerius a ioa tremenet pe da viana troet oa ous he oursien ha n'oun dare perak ne reas ket ho laza. Dioklesian a lavaras d'he vab-kaër : startik kementse oa koll Theoteknus

evit eur ger eat eus he c'hinou ; kouls e ve her pardouni. Evel ma kerrot, eme ar Sezar. Ha roet e vezo dezhan he c'houlenn ? a lavaras adarre Dioklesian. Ia, eme C'halerius, plijout a ra din he goms ; ann neb a oar donaat oursien a vezo eur rener mad ; etre-daou e velchont eur vanden brini a deue var nij var-zu ennho. Ann daou brins a ioa superstitius meurbet, evel ann darn vuia eus ar baïanet : ma nijont a-zeou deomp, eme Zioklesian, e vo hanvet Theoteknus da c'houverneur, ar brini a dosteas hag a nijas a-zeou... Theoteknus a voue eta hanvet da vont da Ansir. Neuze e zachot adarre ous taol, mes ar pemoc'h a ioa ien dija.

V. — *Ann hostaliri.*

Theoteknus, evithan da gaout mall da vont da Ansir, a ranke gedal eunn derves benak araok ober hent. Mar deus meur a dra dies d'ar paour, evit diloja n'eo ket : evel ar velc'hoden e toug he di var he gein ; an den pinvidik zo red dezhan tud, kezeg, kiri... kementse, ne falveas ket d'ar gouverneur koll he amzer, evel m'hor beus el lavaret, kals kristenien a ioa enn Ansir, ann diessa oa ho anaout. Beva a reant mesk a mesk gant iusevien, païanet, chom a reant var eves rag ma vezent atao enn aoun eus eur bersekusion benak. Diskibien oant eta da J. K. mes e kus evel Joseph ha Nikodem, ar re a zebelias hor Zalver.

Ar gouverneur en doa eur sklavour koz, eunn den

dibikous, leun a fallagries ha ne c'houlenne ket guell eget noazout d'ann oll. Rag-se e plije d'he vestr, ne veze morse tamallet nemet var eun dra : re e karie he vanne. Alies oa bet koustet ker dezhan ann tech divalo-ze, he gein, dindan ar fouet, a ioa bet lakeat rus, glaz, du... hag an amzer oa ar c'hemener a ranke penselia meur a dam eus he groc'hen ; neus fors, Davus ne ket var furra e zea. Theoteknus a c'halfas eta he sklavour : Davus, emezhan, izoum ambeus eus da zaoulagat ha da ziskouarn ; kers em raok da gear-vreur ar C'hallaouet, taol eves ous ann dūd ; red eo, pa zigouezin, e pe da viana eun dousen kristenien da ziskull din ; unan bennag eus ar re-ze a vo treitour, a verzo he vreudeur hag e zai ann traon enn dro. Ma keres, ne stagi ket a ouroulerien ous dha c'houzoug ha ne ri ket eur vraise eus da c'hinou, d'ha labour eo lemma falc'h ann ankou ha charreat he garrigel, mes eb trous na guigour. Eur ger c'hoas ; ma teu sec'hed d'id ec'h ouzout peleac'h e sav ar glandour, ma peus sec'hed guin... ar guella eo suna d'ha viziet, rag dious ma ri, m'en talvezo d'id hag a rei ac'hanot eur spountail-brini ; kea, chetu aze arc'hant. Davus en em lakeas enn hent ; trida a rea evel eur c'hi chasse laosket var dress ar c'had, postur a ioa ennhan dre ma tlie beza dinask epad eunn anter-sizun. Eunn abardae eta e velchot o tiguezout e kear Ansir eunn den goloet a

c'hoezen hag a boultren : hennes oa hor goas; sklear eo deoc'h n'edo ket hor relijion tri c'hant vloas a ioa var ann douar eb ma viche anavezet unan benak eus hor gisiou gant ar baienet. Ar sklavour-ma en doa klevet lavaret penaos ar gristenien a zigemere mad ar beachourien, a zigore dezho dorojou ho zies, a voalc'he ho zreid hag ho lakea da azeza ous taol. Ann traou-ze oll a ioa guir; rag p'eo c'hoanteat gant Jesus beza beachour, p'en deus lavaret : ar pes a rit d'ann disterra eus an dud, dimme va-unan eo her grit, enn eur ger, pa ne jomo ket eur banne dour ien roet enn hano Doue eb rekompans, dereat oa e vije trugarezus ar gristenien. Koulskoude ma zoa lavaret dezho beza leal hag eunn evel ar goulm e tlient ive beza prudent evel an aër.

Davus ne ouie nemet ann anter eus ar gentel hag azezet var eur mean e kostes ar ru a c'hede ma tenje unan benak d'her pedi da vont ganthan. Savet en doa zoken eunn nebeut he zae evit diskoues d'an tremenidi he dreid hag e zivesker; me n'ounn dare hag o tostaat ous ann eienennou erves kuzul he vestr, en doa ho louzet, mes a dra sur ouspenn eur guiskad fank ha poultrien a ioa varnho.

Kaër en doa ober arvestou ha sellet flour ous ar re a deue hag a iea, nikun ne rea van... etre daou ann nos a dostea, stereden al labourer a bare dija enn envou kel laouen ha ma zoa teval penn hor c'hanfart.

Rag e petra, m'ar plij, e sonje var he vean? Ann hini am digemero, emezhan, a vo eur c'hristen, rages hennes a rankin da ziskull da genta... an treitour, pa velas ne dalveze netra gedall, a c'houlennas e peleac'h e kavche eunn hostaleri, hag e oue diskouezet dezhan ti Theodot.

Etre moa o vont varzu eno, greomp ive anaoudegez gant ann hostis santel. Me ho ped, lenner kristen, do deureul eves ous ar c'homzou zo ama varlerc'h, rag tennet int a skridou eunn den en deus bevet gant ar merzer-bras-se hag a anzaou en deus bet skoazel diganthen bep tro m'en deus her pedet. Araok trec'hi ar vourrierien, emezhan, Theodot en doa diskouezet he vertus meur a veach; araok mont d'ar gourinadek, oa stumet-mad hag e ouie ann oll grogou. Da genta e reas ar brezel d'he ioulou-fall; ker mestr oa dezhan e-unan, m'en doa guir da gelen ar re-all. Morse ne glaskas tanva plijadurioù faos ar bed, morse ne oue na devet na skaotet gant tan impur al luxur. Adalek he iaouankis oa evel eur vezen ne ves ket lezet da ober re a goat evit ma roio muioc'h a froues. Lavaret a rea eo ar grisien kenta eus ar zanteles kaout eunn dalc'h stris var an dibri hag an eva, e tle eur c'hristen kastiza he gorf, deski dezhan divoueret hag e klev ann eles c'hoes mad gant ginou eunn den a iun. Ann Ene, emezhan c'hoas, a dle beza mestres enn he zi ha n'e ket d'an ourgouil, d'ar goler

na da nikun eus ar visou sevel ho moues ha dere'hell ar penn huella. Chetu petra oa Theodot ; ma testume danves, n'her grea nemet evel pa vije mevel ar beorien, rag dezho e roe he beadra. Meur a zen a dennas eus fank ar pec'het dre he aliou mad, meur a hini iac'h a gorf mes klanv a speret, a bareas dre he bedennou ; kals paianet zoken, kals iusevien a voue sklerijennet ganthan. Dindan he habit dister a hostis, en doa eur galoun eskop : *Etenim cauponaria, propter morem, erat ei in vili habitu pro munere episcopali.* Alies e patee ann dud o lakaat he zaouarn var ho fenn rag n'oa louzou ebet ken nerzus hag he bedennou : *suas eis preces pro medicina adhibens.* Kaer en doa rei, he vadou a greske atao hag atao ive en a ioa muioc'h distag dioutho ; erfin, tra vuzudus, distrei a rea ann dud dious ar vesventi ! Latinat a rankan adarre rag den ne gredfe ac'hanon ma ve skrivet ann dra-ma e brezounek : *et nimio vino deditos ab ebrietate reducebat ;* ia, distrei a rea ann dud dious ar vesventi ! pebez hostis ! pebez skouer d'an hostisien ! ha ne vo mui nikun anezho kavet din eus ar meuleudi kaer-ze ? he galoun a ioa kaloun eunn eskop ! evit ar binijen, evel mes am beus o koms anizhi d'ann hostisien ha d'ar gristenien-all ; koulskoude dalc'homp sonj : ne da ket ken abred gant ar prenvat eur c'horf dizec'het gant ar iun ; buanoc'h e savo eus ar bes eur c'horf skanveat dre ar binijen ; essoc'h ipsial, e

tremeno dre zor stris ar barados, eunn den moaneat dre an diouer.

Davus, dre ma tostea ous ann hostaleri a lavare ennan e-unan : chetu ama amzer gollet evit va c'hefridi rag ne ket dindan ar bodou-ilio e tiouan ar gristenien. Mes sebezet-oll e oue pa velas Theodot ; ann doare anezhan a ioa ken dous, ken humbl, ker mad e peb gis ma kavas d'ar sklavour noa ket hennes a voen an dud all ; daoust, emezhan, hag hema a ve eur c'hristen ? red eo din her gouzout. Evit kaout geier, n'oa par da Zavus ha peurvia ho live kempenn avoalc'h ; c'hui, emezhan, eo Theodot ? ia, eme ann hostis.

Va list da boket d'ho tourn, rag sur oun e pokin da zourn eunn den honest, honestoc'h zoken evit ann dud oll eus kear, rag nikun n'en deus bet trues ous eur beachour, ous eur paour keas kristen. Bah ! eme'n hostis pehini a velas dioc'htu pe seurt kristen a ioa dirazhan, ama e viot kouls hag e fors peleac'h ; ho tispign a reot dious ho ialc'h ha me n'ounn ket boas da gignat ann dud. O mes ! eme Zavus adarre, n'em beus kavet den da voalc'hi va zreid ; n'eus ta mui a zent er gear-ma ? rag gout a rea ive e veze roet ann hano a zent d'ar gristenien genta. Va mignoun, eme Theodot, ne ket kredabl gant ho treid eo e tebrit, rag-se n'eus drouk ebet. Ar sklavour en doa stignet he stok er o kredi e kouesche ann hostis ebars

evel eur ras dall, ha diou vech oa bet diarbennet; ne lavaras mui netra hag en em lakeas da zibri ha da eva. Abaoue m'oa intaon, Theodot en doa fiziet he verc'h Veronik enn eur voereb dezhan, hanvet Thekuza a jome enn eul loden all eus kear. Mall oa dezhan mont d'he c'hask; araok mont kuit, e lavaras da Viktor he vevel: ne rit kaos ebet gant ar beachour zo aze, ne livirit ger re ebet dirazhan, rag eur gaiouad eo ha marteze eunn treitour. Viktor a blegas he benn evit lavaret ia, ha Theodot a ieas gant he hent.

VI. — *Marvaillou etre Davus ha Viktor.*

Lavaret hag ober a zo daou dra; alies e zeomp aneb hor ger, alies dioc'h-tu goude beza great aktou a feis, a esperans, a garantas e nac'homp hor feis dre hon oberou fall, e vougomp tan ar garantas ha n'eo mui hon esperans nemet eunn heor torret a laosk hol lestr paour da vont gant red ann dour. Mevel Theodot a ioa pell da veza eunn den fall; kristen oa, kristen mad zoken; mes eunn tamik oa iaouank, n'en doa nemet daou pe dri bloas varnugent. P'eo guir e ves ar c'horf keit-all oc'h ober he gresk, penaos e teuffe deomp ar furnes e berr amzer? Eürus ann den a dri bloas varnugent en deus, non pas kavet ann tenzor-ze, mes en deus avi outhan hag her c'hask a zevri! Nag a dud var an douar zo guenn ho bleo, a

zo dija ho zreid er vag evit ober ann treis bras ha n'ouzont ket c'hoas evit petra int crouet! Ma vije bet fur avoalc'h Viktor, en diche sentet ous he vestr ha n'en diche ket ancounac'heat penaos, pa vevomp gant tud dianaves, ne dle ket ar galoun beza var an teod mes an teod var ar galon. Viktor, great he labour, a inouas hag a ieas da gaout Davus var digares guelet ha n'en doa ket izoum eus eunn dra benak. Ar sklavour, ma kredit, n'oa ket varnhan doare eunn aotrou bras; ragesse ar mevel n'en doe aoun ebet evit farsal outhan. O velet eta oa goulonderet he voutaill gant hor beachour e lavaras: ne da ket fall ann eva ganeoc'h, n'oc'h ket ker kre var ar chaoka. — Nann, eme Zavus; distard eo va dent hag arabat sebezi: er mogerious koz e vez alies mein laosk. — Petra livirit eus ar guin-ze? ha mad her c'havit-hu?

— Mad! n'e ket mad eo... dreist! distinget! megarfe kaout seis teod evit he veuli ha seis ginou evit eva anezhan.

— Me gav din gant eur ginou e za buan avoalc'h ganeoc'h.

— Ia, rag lipous e tiskenn; ah! hema ne ma ket ganthan blaz ar vaz!

— Penaos, guin zo hag a ve ganthan blaz ar c'heuneud?

— Ia, mignoun paour, blaz ar geuneuden, evel ma livirit. Ha n'eo ket eunn drues, p'en deus eunn

den skarzet mad he gorsalien, glepet ha freskeat neu-
dennigou he galoun hag, evit koms guelloc'h, lakeat
he galoun a-bes da neun er guin hag el levenes, ha
n'eo ket eunn drues gueleter eur mestr o tont enn eur
c'hrosmolat, eur vaz ganthan, da zarc'hei varnoc'h
ken a ves eat ho kein enn ho kov pe goassoc'h c'hoas,
ho kov en ho kein ! Mes amañ n'eus danjer ebet ; kouls-
koude eus digouezet eur voal dra ganen o tont enn ti.
Va zroad kleis a zo stoket ous ann treuzou... C'hoar-
zin a rit den iaouank ?

— Ia zur, petra, guelloc'h e vije bet ganeoc'h
steki ho fri ous eur pres benak ?

— Kaer o peus goapaat, eur merk fall eo ha dive-
zatoc'h e velimp ; brema, va mignoun, p'em beus la-
varet deoc'h e ves mein distard er mogeriqu koz, me
c'houlenn ouzoc'h : petra ro arp d'ar vein-ze ? — Ann
ilio peurlvnia.

— Ia, ann ilio.. ann ilio benniget ! Ann dero a blij
da Jupiter, al laure da Apollon, ar mirt da Venus,
mes etre ma vezo ann ilio boked ann hostaleriou, nag
ar mirt, nag al laure, nag ann dero ne vezint par
d'ann ilio. Ilio koantek-oll ! ilio keas ! pa velan a-
c'hanot ous eunn ti, dour a joa a deu em daoulagad
dre ma kredan e kouezo guin em ginou. Allo, Viktor,
n'em beusmui danves kranch... allo, evit starda va
dent, digassit din eur voutaillad all.

— N'oun ket evit rei deoc'h.

— Ha perak ?

— Abalamour ann urs a zo evel-se en ti-ma ;
morse ne ves roet da bep-unan nemet eur voutaillad
evid ar pred.

— Ha guir ?

— Ker guir a ma lavaran deoc'h.

— Mekastor, eme Zavus o pec'hi evel ar baianet,
rag hi eo tadou-koz ann touerien, ann diaoulou hag
ar baianet eo o deus kavet langach spountus ar mal-
losion... Mekastor ! chetu ama avad eunn abaden !
n'em bezo mui eur banne ? N'hellin ket ober eunn
tamik sao ?

— Dour zo, danves kranch a so ive.

— Dour !... guin em bezo hag em bezo.

— Ar mestr a zifenn.

— N'oar ket eta eo dious ar vesvierien e tenn he
vrassa gounideges ?

— Gout a ra petra ra, skiant zoken en deus evit ar
re n'o deus ket avoalc'h o-unan.

— A dra sur, den iaouank, c'hui zo o farsal.

— Ne m'oun ket.

— No peus ket ama eunn dabourin ma rin tro kear
evit embann ann dra-ma ; chelaouit hag e kleffot
guell aze ; ann hostis Theodot ne ro ket ouspen eur
voutaillad guin d'ar re a deu d'he di ; ann neb piou
benak a ve sec'hedik....

— N'eus izoum tabourin ebet ; ann oll a oar ke-

mentse ; ha dre ma talc'h Theodot d'he c'her, morse den na deu da derri he benn o klask eil-bannea nemet avechou eur beachour benak evel doc'hu.

— M'en douete, stoket em boa va zroad kleis ous ann treujou... chetu ama ar malheur a dlie digouezout ganen, mes den iaouank, c'hui a blij din kenan, eunn doare o peus eus ar re vella, c'hui zo eunn den eas da garet... va c'hoant eo paea eur banne deoc'h ha n'hellin ket ?

— Theodot a lavar ne dle morse eunn hostis nag eur mevel hostaliri eva gant ar beachourien.

— Bah ! list Theodot, roit din eur c'houzougad.

— Nann.

— Eunn anter-gouzougad.

— Nann.

— Eur bigorniad, eur veskennad, eunn netra.

— Nann, nann.

— *Me kastor perdat et disperdat !* da viana digassit eur c'hoari disou ma reimp eunn taoliad. Davus a c'houlenne disou rag n'oa hano ebet c'hoas a gartou nag a zomino.

— Theodot a lavar n'eus ket falloc'h tra da zer-c'hel em eunn hostaleri eget ar binviou noazus-se ; lakaat a reont ann dud da goll ho arc'hant, ho amzer ; boaza a reont dar vesventi ha da gals dizurchou.

— Koulskoude euz anezho e pep hostaliri.

— E pep hostaliri fall.

— Ho mestr eta ne c'hoanta ket guelek kals tud var he dro ?

— Eo, mes tud honest ebken.

— Evel-se ar mesvierien n'int ket tud honest ?

— Eo, mar deus moc'h honest.

— Hag ar c'hounidegez ? evel ma lavaren.

— N'eus ket enn Ansir pinvidikoc'h den eget Theodot.

— Chelaouit, den iaouank : evel ma zounn koz, em beus guelek meur a dra : guelek em beus fubu ker bras ha keillen, keillen ker bras ha filippet, filippet ker bras ha mouilc'hi, mouilc'hi ker bras ha dubeet, dubeet ker bras ha goazi, goazi ker bras... ha n'ounn dare petra ; mes morse n'ounn bet ker souezet hag hirio. Unan ac'hanomp hon daou ne ma ket enn he skiant-vad ; evit gout pehini eo, chetu ama goulennou ; m'ho tifi ha kantifi da respount mad : ha n'eo ket ar guin evit beza evet ?

— Eo, mes non pas evit ober re govad ; great eo evit diskenn ha non pas sevel d'ar penn.

— Ha n'ounn ket libr da eva kement a ma kirin ?

— Eo, kel libr ha ma zouc'h d'en em veuzi pe d'en em grouga.

— Ne gomprenit ket va goulenn ; piou en deffe ar guir da viret ouzin d'en em vesvi ?

— M'o peus guin enn ho ti, ho pried, ho pugale o deus ar guir-ze, mes den nemetho ; pa zit d'an hosta-

leri emaoe'h e-dalc'h ann hostis ; hennes a dle gouzout eo great ar guin evit teir zra : terri ar zec'hed, rei ners, rei levenes d'ann den ; hogen re a vin ne dor ket ar zec'hed, ne ro ket a ners, ne ro ket a laouenidiges ; eva re a vin eo eva tersien, kounnar... ha guir eo ive kementse ?

— Ia, var hed tost ; mes, Mekastor, ni ta zo bu-gale ? ann hostis ta zo karget d'hon dioual ha d'hon dizoun ?

— Ia, p'en em gav gant tud direis ; he zever eo ha ma n'her gra ket he di n'eo mui eunn hostaleri mes eunn tavarn.

— Koll a ran va fenn, luiet eo va speret ganes ; eur ger c'hoas : ma zeus eunn drouk benak oc'h en em vesvi, ann drouk ha n'eo ket d'ar mesvier ebken ?

— A zaou anter ema etre ar rouler hag ann hostis : unan a zalc'h ar zac'h, egile a laka ebars, chetu pe seurt kemm a zo.

Davus ne ouie mui petra da lavaret, kouezet oa he veudik enn he zourn. Petra vije bet eta m'en diche gellet Viktor koms eus ann ene, eus argaou spountus a ra outhi ar vesventi. Mes ret oa tevel var ann draze rag Davus a ioa paian ha n'oa ket brao henvel ar guir Doue p'edo ann urs persekusion stag ous moge-riou kear. Ar sklavour a blegas he benn, a glozas he zaoulagad evit destum muioc'h a sklerijen enn he speret hag en em lakeas da zonjal. Enn eunn taol e

savas hag enn eur lipat eur veraden guin chomet er veren, e lavaras : Kentoc'h em be uzet bordou ar veren-ma gant va muzellou eget n'am be eur goms vad diganeoc'h ; sur ounn, Theodot a zo kristen ha c'hui zo ive !

— Eur meuleudi bras eo lavaret ac'hanomp oar sur dious hon oberou oump kristenien ; — kementse Viktor a skrijas evel eun den pehini, o kutuill boke-dou, a laka he zourn var gein ien eunn aër. Petra oa ar beachour ? Ha ne deuche ket da ziskuill Theodot, Veronik, oll dud ann ti ? Dre-ze ha ne dachent ket oll d'ar maro ? Ar paour keas mevel, liou ar groug varnhan, a glaskas freuza he labour : Bah ! emezhan, evit rei eur c'hovad guin da eunn den zo dija boued ann diaoul, hag eur pec'het e ve ? Red eo din tremen diouthan :

— Ac'hanta, tad-koz, eme Viktor, m'ho tesko da vreutaat ouzin ; treac'h oun neketa ? Koulskoude ann traou-ze a ioa farseres ; petra vije bet eta ma vichen bet a zevri ? Mont a ran da glask deoc'h guella guin a zo er c'hao, eur guin c'hoez ann anv ganthan, liou tars-ann-deis... eun dra da c'hlazeri eur galoun dizec'h... hag e zeas d'ar c'hao. M'en douete, eme Zavus ; ia, farseres ; goude oll n'oa ket goal stoket va zroad ous ann treujou. Ar voutaill a deuas ; Koz-Noe oa, poultrennet, dantelezet gant guiad-kinid. M'o peus guelet eur velc'hoden oc'h astenn he c'herniel

evit tapa eunn deillen c'hlaaz ha tener, e vellot ive daoulagad Davus, gant ar joa e teuent er-meas eus he benn. Eva a rechont o daou, trinka meur a vech. Sunet hounnes, Davus a c'houlennas eunn all. Ha mar bizit mezo? eme Viktor. Bah! bah! Kamarad; morse n'ounn bet mezo epad ma vezen azezet. Chetu eta eur voutaillad all. Pa gavas d'ar mevel en doa tremenet avoalc'h dious ar beachour ha n'oa mui varnhan e-unan liou eur c'hristen, e lavaras : allo, Davus, mall eo mont d'ar guele : Theodot ne zaleo mui ha n'eo ket brao deomp beza tapet ganthan.

— Blao, blao! eme'r sklavour a ioa berreat he deod.

— Allo, savit; Theadot zo erru.

— Er ru, er ru, eme Zavus; list Theo...dot er ru. Viktor a grogas e Davus evit he streina d'he vele; Davus a c'hine, a stourme, a dape peg e troad ann daol... Chetu ann or o tigeri ha Theodot o tigouezout gant Veronik.

VII. — *Taolennou Veronik.*

Eunn taol a skoas e kaloun Theodot pa velas ann dizurs a ioa enn he di; buan e pignas, e kassas Veronik d'he c'hambr hag eno, var he zaoulin, e reas he beden : o va Doue, emezhan, c'hui n'eo ket falvezet ganeoc'h genel enn eunn hostaleri, gout a reac'h pegement a bec'hejou a vije great enn ties-se;

guelloc'h o peus kavet genel enn eur c'hraou e-kreis anevalet eget e toues mevierien; pignet var menes kalvar, n'o peus ket c'hoanteat eva ar guin a ioa ennhan beradou mirr : o va Doue, m'ho ped dre ar zec'hed ho peus gouzanvet evit paea mesventiou ann dud, dre ar guinaigr ho peus tanveat hag a zegas ho teod, pardounit ar pec'het zo great hirio em zi; ne bellait ket diouzomp ho c'heal mad, divetazoc'h me vo mui var eves. Brema roit din sklerijen ma teuin da anaout ar pes am beus da ober evit brassa mad Viktor ha va zilvidiges va-unan.

Dious ar zent, lenner kristen, eo deomp kemeret skouer; marteze o peus eur mevel, eur plac'h hag e vizit ouspenn eur vech nec'het gantho dre na vezont ket atao direbech. Diouallit! Gourdrous, skandalat, lakaat ann teod da strakal evel fouet eur portezet a zo traou eas; ar pes a zo dies eo tenna ar mad eus ann drouk ha koulskoude petra dal deoc'h skandalat ma n'eo ket ann draze a glaskit? M'en em zavit ous ho mevel gant mallosiou, ar pes siouas! a c'hoarves gant meur a hini, penaos e teui hennes da zont var vell? Leuskeul mallosiou a zo strinka glaou-beo a ziouc'h ho penn; koueza a reint ha piou a vezo skao-tet? Me gred ne dleomp morse difazia ar re-all nemet goude pedi. Nag hen a gav komsou c'hoek ann hini a deu bembes da freskaat he vadiziant dre ann dour binniget ha sin ar groas, ann hini ne varc'hata ket

ous he grouer hag he rouanes eur *Bater* hag eunn *Ave Maria!* da c'houlou deis ar furnes a ra he zro o klask tud din anizhi ; m'he galvit, m'he digemerit ec'h azezo hag e chomo var dreujou ho ti : *qui de luce vigilaverit assidentem eam foribus suis inveniet* ; eur vech ma ves hounnes enn hor c'hever eo eas goulén kelennadures diganthi pa ves izoum. Chetu petra dal ar beden-vintin great a zoare ; ebdi e zoump tud dall o ren tud dall ha pa varnomp hon nessa ounp evel sur d'en em varn hon-unan.

Theodot, great he beden, a ziskennas evit gouzout penaos ha perak oa eat Viktor a eneb ann urs stris en doa roet da non pas mesvi den enn he hostaleri. Ar mevel paour n'oa ket boas da veza tapet e drouk ; eur vez spountus a ioa kroget enghan ha tec'het oa d'ar red eus ann ti. Evit Davus n'oa ket eas dezhan tec'het. En em ledet oa dindan ann daol eb damant d'he sternach, da lavaret eo, d'he zillad. Tennet e oue ac'hano, kazeliét, kasset d'ar c'hraou hag astennet var eur vriad kolo ; a veac'h eno, en em lakeas da roc'ha evel eur moroc'h. Brema kals hostisien o deus eur c'his all ; p'o deus mesvet eunn denn ha pa n'hell mui bale e ves taolet er meas, hag e ve glao, erc'h, skourn.... n'eus fors, er meas ! da lipat pri ha da sklasi el leac'h ma karo ! souezet ounn e guiriones e ve kristénien ken didrués evit ene ha korf ho nessa. Al lezen, emezho, zo kaos deomp... o tud fallakr !

heullit ta neuze ive al lezen penn-da-benn. Koulskoude ounn c'hoas muioc'h souezet gant ar roulerien, goude gueleit ar pes zo great dezho, chetu hi adarre eun derves benak varlerc'h, o vont da di ann hostis kris ha digaloun-ze ! red eo lavaret e ve ar roulerien touellet, strobinellet, kelc'het, skoet gant droukavel.

Pa zistroas Theodot da gambr Veronik edo ar verc'h iaouank, digor-mad he daoulagad, o sellet ous taolennou a ioa dianaves evithi, rag a neves staget oant gant ann hostis ; a Roum eo e teuent. Ar gristenien ac'hano o doa savet pe, evit lavaret guell, o doa touellet eur gear dindan kear e-unan, hag eno e sebelient ho merzerien. Roum eta ouspenn ma zeo fountet var mean sant Per a zo ive diazezet var eskern ar zent ; evit laouennaat eul leac'h ken tenval hag a voker skedus da zeis ar varn pa zavo bues er boutren benniget-ze, ar gristenien o doa livet var mogerion a veler c'hoas, ar Pastor mad, Lazar tennet euz ar bes ha kals traou all. Taolennou Theodot a ziskouese ann tri zen iaouank er fourn goret, Daniel etoues al leounet, ar profet Jonas, ann anter anezhan el lestr ann anter-all e ginou ar pesk.

Va merc'h, eme Theodot, dre ma kresk ha ma tosta ann danjer eo red e kreske hon ners ; ar poaniou pa zonjer ennoh araok ma tigouezont a robeutoc'h a spount hag a c'hlaç, evel ar gurun int : pa darz enn eunn taol hol laka da skrija ; p'hor beus

gulelet araok ar c'houmoul duet gant ann arne, ne reomp ket kement a van. Sell pis ous ann teir daolen-ma ha gantho desk ive tri zra : e tleomp gouzanv peb tra kentoc'h eget nac'h hor feis, e oar Done dioual he zervicherien hag e zeus eur vues all kaeroc'h eget houma. N'e ket eb guir o deus hor breudeur a Roum lakeat ar skoueriou-ma dirak hon daoulagad, rag ann dirantet, evitho da veza ker kris, n'o deus kavet netra goassoc'h eget ann tan, ann dour, ann anevalet goues; ama e veli mignounet Doue treac'h d'ann traou-ze oll; sell ous ann daolen genta. Ar Roue Nabuchodonosor en doa savet e-kever Babilon enn eunn dachen hanvet Dura eur skeuden aour e doa triugent troatad hueder. Ann oll, paour ha pinvidik, a dlle d'an deis merket daoulina dirag ar skeuden-ze hag he adori dindan boan da veza taolet enn eur fourn goret; pa vije ann trompillou, ann tabourinou, ann oll muzikou o c'hoari eo e tliet daoulina. Tri zen iaouank ne falvezas ket dezho plega d'ann urs impi-ze; kasset e ouent dirak ar roue; ha guir eo, eme hema, ne adorit ket hon doueou ha va skeuden aour? diouallit, pa gleffot ann trompillou grit evel ar re-all pe e zeot er fourn, ha pe seurt Doue a helfe ho tenna ac'hano! Roue, eme'r re-ma, n'hor beus netra da lavaret deoc'h nemet ne adorimp ket ho toueou; ann Doue guirion a rei ac'hanomp ar pes a garo. Kemeret e ouent ta, liammet ha stlapet er fourn gant ho oll

dillad. Ken nerzus oa ann tan ma tevas ar re a ioa tostet ous ginou ar fourn evit teureul ebars Ananias, Mizael hag Azarias. Ar re-ma a bourmene er fourn enn eur bedi hag enn eur veuli Doue. Ho moues a zave betek Nabuchodonosor hag he offiserien. Ar roue eta a reas teureul er fourn roussin, stoup, peg, koar, a bep seurt traou; ar flamm a zavas beteg anter-kant troatad a ziouc'h toull ar men-gad, hag, enn eur droidellat, a vougas meur a hini. Mes eunn eal a ioa e-kenver ann tri zen iaouank; lakaat a reas da c'hoeza eunn avel ker fresk hag ann hini a zav dious ar beure divar glis ar prajeier hag ar c'hantik a iea atao enn dro: eles eus ann env meulit Doue, meulit ha meulit-hen eus an eil kanvet d'hegile; glao ha glis meulit Doue; tan ha tomder meulit Doue, skourn ha ienien meulit Doue.... Ar Roue sebezet-oll a dosteas hag a lavaras d'he offiserien: daoust ha n'hor beus ket taolet tri zen liammet e kreis ann tan? Brema koulscoude e velan pevar, diere, hag unan anezho zo henvel ous mab Doue! Tennet e ouent ac'hano.... n'oa ket rostet eur vleven eus ho fenn. Chetu aze, Veronik, petra veles var ann daolen genta; ne da ket da gaout aoun rag ann tan; e dalc'h Doue eman hag e rank meuli he vestr; ne hell devi nemet liammou servicherien Jesus.

Fizians am beus e Jesus, eme Veronik; ne c'houlennan burzud ebet evidhon, hag e teuffe ann tan da

zevi al liammou a zalc'h va ene stag ous va c'horf, me veulo hano va Zalver.

Evidompni, kristenien, dalc'homp sonje zeus eunn Nabuchodonosor all kals goassoc'h eget roue Babilon, an diaonl'eo ; e zeus eur fourn goret gant justis Doue ha danves ann tann zo eno, ar roussin, ar stoup, ar peg, ar c'hoar, eo hor pec'hejou.

Theodot n'helle nag enoui na skuiza o rei ken-teliou d'he verc'h muia-karet. Ginou eun tad kristen a dle beza eun eienen a vues evit he grouadur. Trist eo sonjal eus hirio kement a dud ne gomzont morse d'ho bugale nag a Zoue nag eus ar barados, nag eus ho ene. Mar deo dizec'h ginou ann tad hag ar vam, a beleac'h eta e redo ann dour a roio ners da c'hrisiou ar plant iaouank-se ? Arabat fazia ; e skol ar barres ne ves great nemeur nemet degachi, ragachi, skriva, ober chiffr hag ive eun tam katekis ; ar skol zo atao eur binijen evit ar vugale dre ma n'hellont ket c'hoari, trei ha distrei dious ho c'hoant, dre ma rankont deski traou dindan evor ; ken eas eo d'eur pastor lakaat he zaout da beuri brouan ha d'eur mestr lakaat ar baotret da zelaou he gomzou ; emaint dirazhan evel eur c'houlaoen zo glep he neuden, ne grog nemeur kaer zo tostaat anezhi ous ann tan, zo pikous ha ne ra nemet strakal ha divera... ma teu eta ar mestr-ze, erves he zevel da goms eus ann aot. Doue, ha doun e zai he gomzou e kaloun ar vugale ?

ne gredan ket ; ar paotrezet zo ive skuizus beza var ho zro ; kementse int sentussoc'h hag int muioc'h douget da zeski ho relijion ; n'eus fors netra ne dalvezo mouez ann tad pe ar vam. Ne c'houlennan ket digantho sermoniou ; eur ger, eur gerik eur vech ann amzer. Diskouezit d'ho pugale ann heol, ar sterred, ar mor ha komzit deus galloud Doue ; diskouezit dezho eur parkad ed ha komzit dezho eus he vadeles ; kassit anezho da bedi ganeoc'h var besiou ho tud kos ha livirit e zeus eur vues all, ema ann eskern er verred evel an had enn douar. Tri pe bevar perak a zo atao e speret eur c'hrouadur ; perak e sent ouzin ar zaout, ar c'hezek ? perak n'e ket reun mes gloan a zo var gein ar penn-darvad ? perak ar iar ne spount ket dirazhan ? mil ha mil digares a gavo eun tad kristen da zevel kaloun he vab varzu Doue, ha neuze e guirionez he c'hinou a vezo ar pezh ma tle beza : eunn eienen a vues. — Theodot eta a gendalc'has da gelen Veronik : va merc'h, emezhan, enn eil taolen e veles Daniel e kreis al leonnet. Ar profet-ze a ioa mignoun d'ann tri a ioa bet stlapet enn tan, mes deuet oa var ann oad. Guelet en doa Nabuchodonosor evel chenchet enn eunn aneval epad seis vloas, o kousket er meas hag o peuri etoues ann ejennet, rag Doue en doa he skoet abalamour d'he ourgouil ; guelet en doa ive Baltazar disliv, o krena e-kreis eur banket bras pa deuas eunn dourn dianaves da skriva

he varnidiges e tri c'her. Erfin gullet en doa Darius o kemeret Babilon. Ar roue-ze a lakeas c'huec'h-ugent offiser da ren he rouantelez. A-ziouc'h ar re-ze e zoa tri all kals galloudusoc'h ha Daniel a ioa upan anezho ; sonj ar roue zoken oa he lakaat e penn an oll vro. Mes ann avi a heuil ar re a zo er c'hargou huel hag a glask atao toulla dindanho. Enebourien Daniel a douas he varo, mes n'oant evit kaout abeg er profet nemet abalamour d'he relijion. Dre ali ann dud kenta eus ar vro e oue eta roet ann urs-ma : ann hini, enn tregont derves kenta, a bedo eun Doue nemet ar roue e-unan, a vezo taolet d'al leonnet. Darius ne velas ket edot o klask lindaga he vignoun Daniel hag a zinas ann urs. Koulskoude ar profet a ouie n'hell ket kaloun ann den chom mad ma tremen miz eb pedi. En em denna a reas enn he di, e tigoras ar prenecher a ioa troet varzu Jerusalem hag eno, teir guezch bemdes, e taouline evit adori Doue. Meur a hini a ioa ive digor evit gout petra rache ; gullet e oue ta Daniel o pedi ha kaset dirak ar roue. Hema en doa c'hoant avoalc'h da vont a eneb he c'her, mes ne gredas ket : Va mignonn, emezhan, kenavezo, ann Doue a zervichit a ziouallo ac'hanoc'h. Daniel a oue taolet e toul al leonet, eur mean lakeat da c'helei ann toull ha var ar mean-ze siel ar roue hag hini he offiserien. Darius distro d'he bales ne zebras grinsen ha n'hellas ket kousket. Mintin-mad

e savas hag e redas da doull all leonnet : Daniel, emezhan, en eur vouela, Daniel servicher ann Doue beo, hag ho Toue en deus miret ac'hanoc'h ? ha Daniel a respontas ; o roue, bues hir deoc'h ! Doue en deus digasset he eal, klozet en deus ginou al leonet ha n'o deus great dronk ebet din. Darius, laouen bras a reas tenna Daniel eus ar fos ha teureul ebars ar re o doa he damallet, hi ho bugale hag ho grages... n'oant ket kouezet d'ann traon ma ouent tapet gant al leonet ha bruzunet ho eskern.

Bolontes Doue ra vezo great, eme Veronik, mes guelloc'h eve ganen heza devet eget roget ha dispenet gant ann anevalet ; var ar c'hrill da viana ar voged hag an tan a zo evel diou vantel a deuffe d'am gelei ha d'am c'huzet, mez am be o veza difframmet dirag daoulagad kement a dud ; me c'houlennno digant ar Verc'hes ar c'hras da vervel en eur c'his all.

Ne gredan ket eme Theodot, e pe izoum da gaout aoun, Ansir evit c'hoas da viana, n'e deus na tigr na leoun, goude oll Doue a zelaouo da beden rag dont a ra eus eur galoun eün. Ia, va merc'h, ar vodesti a zere d'ann dud iaouank ; ar burete eo ar rozen, ar vodesti eo an deillou glaz a laka ar rozen kals kae-roc'h, hag eb ann deillou ar boked e-unan a deu buan da c'hoenvi. Brema sell ous Jonas, eur profet oa ive ha karget gant Doue da brezeg ar binnijen d'ar gear vras a Niniv. Mes Jonas a lavaras enhan

e-unan : Doue zo ker mad ma pardouno da dud
Niniv dioc'h-tu ma tistroint, ha me a dremeno evit eur
gaouiad. Ne c'hoanteas ket eta senti, disken a reas
e Joppe, e pignas var eul lestr, e roas he arc'hant ha
chetu hen o vont varzu Thars. Doue a lakeas eun
avel kre da c'hoeza var ar mor ; al lestr paour a ioa o
vont da bensea, ar vartolodet a grie ous ho Doueou,
a stlape er meas ho marc'hadourez evit skanvaat al
lestr... Jonas a ziskennas e goeled ar batimant hag
eno en em lakeas da gousket.

Ar sturier a deuas d'he gaout : penaos, emezhan,
c'hui zo kousket ! pedit ho Toue ma sonjo ennhomp,
pe oump kollet. Lavaret a rechont ive etrezo : ten-
nomp d'ar zort evit gout piou zo kaos eus ar barrad-
amzer-ma ; great e oue hag ar zort a gouezas var
Jonas. Petra raimp deoc'h, emer vartolodet, evit ma
torro var ar mor ? Kemerit ac'hanon, emezhan ha va
zaolit er mor, neuze e torro varnhan, rag gout a ran
eo deuet ann tourmant-ma abalamour dinme. Ar
vartolodet a gave dies ober kementse hag a rouenve
evit distrei d'ann douar ; mes n'helleut ket hag ar
goagou a darze voassoc'h voas. Krial a rechont var-
zu Doue hag e leverchont : Aotrou, ni ho ped,
n'hon lakit ket da vont da goll evit bues hema ha ne
rebechit ket deomp he c'hoad... hag e taolchont
Jonas er mor,

Dioc'h tu ar mor a zioulas. Doue en doa digasset

eur pesk bras pehini a lounkas Jonas hag epad tri
derves ha teir nosves edo e kov ar pesk-se. Ac'hano
ar profet a veule Doue : a gov ar maro em beus savet
va moues varzu ennoc'h hag o peus va zelaouet ; a
ziouc'h va fenn, tro-var-dro din n'eus nemet dour
ha tarsiou, diskennet ounn betek grisiou ar mene-
siau, eleac'h morse n'eus bet eunn den beo, ha kouls-
koude e velin c'hoas templ Jerusalem... Doue a roas
urs d'ar pesk ha Jonas a oue dislounket var dreas
ann aod.

Chetu aze, Veronik, ar pes zo merket var ann tao-
lennou digasset din gant va mignon. Henvel int ous
ar re zo peintet e Roum dindan ann douar e kever
beziou ar verzerien hag evel ma lavaren did, ar gen-
tel hor beus da denna anezho eo houma : Ann tan,
ann dour, ann anevalet a zo e dalc'h Doue, ar vues a
zo skoas ha skoas gant ar maro : Ann tri zen iaouank
a zo deuet eus ar fourn, Daniel eus toull al leonet,
Jonas a c'hinou ar pesk ; evel-ze e savo ann ene d'ar
barados hag ar c'horf en devezo ive he zerves.

Etre-daou ann nos a iea enn dro ha mall oa mont
da ehana ; eur pliounk kaer da lakaat dindan ar penn,
eo sonjou mad. A-dra-sur marvaillo ann hostis hag
he verc'h a ioa mad, kementse oant trist eunn ne-
beud rag Theodot a c'hoanteas evit laouennaat Vero-
nik he lakaat da gemeret he zelen evit kana eur
c'hantik. Veronik ne ouie nemet senti. Chetu eta ar

c'herdin o trida dindan he biziet hag he moues dous ho sevel var-zu ann Env. Lavaret a rear gant guiriones n'eus ket evit ann den kaeroc'h muzik eget moues ann hini a gar, petra ve ive dudiussoc'h da skouarn Doue eget kanaouen eur vere'hik pur ha dinam ? Erfin ann delen a baouezas ha ne glefchot mui ken trous enn ti nemet hini ar c'hрилlet var ann aoled.

VIII. — *Davus a zo goal gasset.*

Er bed-ma, fall ha mad, emaoump mesk ha mesk; ann disparti ne vo great n'emet da zeis ar varn; neuze ann denved a ielo enn tu deou, ar bouc'het enn tu kleis. Da c'hedal, alies dindan ar memes toen en deus Doue he vignounet hag ann diaoul he sklavourien. Koulskoude ann eil rumm hag egile o deuz dija digant ho mestr ann tanva eus ann amzer da zont; bugale J.-K. a zo ar peoc'h enn ho c'haloun e kreis ar brassa trubuillou, tud ann diaoul a zo atao debret ho speret hag alies goal gasset ar c'horf-se evit pehini e reont peb tra.

Epad eta m'edo Theodot ha Veronik oc'h ehana, ho eal mad enn ho c'hever, Davus a zihunas. Re en doa evet ha brema oa kroget ann dersienn ennan, he c'hinou a ioa seac'h, he deod evel skarnilet. N'oa ket re denval ann nos, kementse er c'hraou ne velet berad. Ar sklavour a zigore he zaoulagad, ho digore bras ha brassoc'h c'hoas :

Mekastor, emezhan, en despet d'ann nos du-ma, eunn dra sklear eo em beus sec'hed hag e rankan kaout dour.

Loc'h a reas divar he golo evit sevel, he zivesker a dec'he dindanhan : allas ! emer sklavour, n'ounn dare penaos oan deac'h, mes brema e rankan beza mezo ! en em ruza a reas koulskoude ha krabanata ama hag about o klask pe eur baillad dour pe eunn digor benak : petra, emezhan, daoust hag eat e ve ann oll likedou da foar ar brochou ? Koll a reas he boan hag enn eur goeza var he vele e lavare : goeden, ia goeden sec'hed a ioa lakeat gant Viktor en he vin. O peur e c'houlaoou an deiz ? ô ma viches bet ama Viktor ! Viktor a ioa tostoc'h dezhan evit na zonje. Tec'het oa bet, evel ma ouzoc'h, gant aoun rag gourdrouzou Theodot ; fall en doa great ha fall a ra ive kals pec'herien a zo ar gador-goves eur spountail evitho. Eur goal dra, e guiriones, evit anzaou oump diners hag oump faziet ! Koeza er pec'het a zo sempladures, beva ennan zo fallagries, kaout douetans a vadeles Doue ha lavaret : re vras eo va faot, a zo beza impi. Pa vizimp barnet, adra zur e vezo pouezet hor pec'hejou, mes ma pellaoump dious ar sakramanchou, ar spountussa evidomp e vo klevet ann dra-ma : perak pa glevac'h rebechou ho koustians n'o peus ket klasket ar peoc'h hag ar pare eleac'h ma maint ? Daoust ha n'em boa ket roet d'ann ilis ar

galloud da derri ho chadennou? Daoust ha gant ar Pab, ann eskibien, peb beleg zoken n'edo ket alc'houeziou ar pardoun hag ar barados?... Enn eurger, pa goezer er pec'het n'oar nemet henvel ous kals, siouas, a dud all; pa jomer ebars oar henvel ous ann diaoulou. Pardoun a c'houlennan diganeoc'h, lenner Kristen, marteze hoc'h inouan, dre ma chom va histor a dreus... mes evel ma velomp e levr Job, pa deu eunn dra enn he benn, eo dies d'ann den krenna he lavar.

Viktor eur veach er ru, ne ouie ket da beleac'h mont da glask lojeis; treuzi a reas Ansir ker buan ha ma viche bet archerien var he lerc'h, erfin, pa ne gave ket guelloc'h, e zeas enn eunn hostaleri enn eur rusia. Kals tud a ioa eno ha kals cholori ive: eunn dibab kanfartet a eve, a lakea ann disou da ruill, a bec'he, a eve hag a c'hoarie adarre: an den iaouank n'en em gave ket enn tavar-se var he du; mall en doa da vont enn eur c'horn-distro benak evit kousket. Mes anavezet e oue, goapeat dre ne c'hoantea ket riskla eur guennek benak, troet ha distroet ker brao m'en em lakeas ive da ober eunn taoliad ha da eva. Ne oue ket pell evit koll he damik peadra ha pa zeas de c'hodel e velas avoalc'h e ranke goulenn lojeis enn han' Doue pe vont er meas. Chetu hen adarre var ar ru, ar guin en doa tommet he c'hoad ha direspel bras e komze outhan heunan eus

ann tavar-niou: ties milliget, emezhan, ne ket tud mes goaderezet a jom ennoc'h, suna a rit arc'hant, brud-vad, iec'hed ann hini a ia d'ho kaout! ho leur zi zo great gant poul-tren Sodom, ho mogerioù gant mein Babel, ho toen gant skant ann dragoun bras Behemot? Kals traou a zaoge c'hoas ha sonj a deuas ive dezhan eus a Zavus: kos sklavour, emezhan, te zo penn kaos eus ann traou-ma, abalamour dide e kollan va flas, va arc'hant... ne venn kel pell... etre daou e zea gant ar ru eb gout petra rea hag en em gavas e kever ti Theodot. He goler a ieas c'hoas var gresk ha trec'het gant he himor e lammas er pors, rag gout a rea ann doareou.

Davus a glevas eunn trous benak hag a grias: va den mad, deuit ama; dour din... pe e varvin gant ar zec'hed! ged eur pennad eme Viktor, d'abord me da bareo... Ha gant eur geuneuden e zeas d'ar sklavour. Digaloun, teir guech lach ha digaloun eo ann hini a sko gant eunn den koz, eur vaoues pe eur c'hrouadur; mes petra ne rear ket divar ar guin? Ar paour keas Davus en devoue eur guiskad bazadon: sklavour fall, eme Viktor, blaz ar c'heuneud a ioa ive gant ar guin e poa evet deac'h hag ar vlaz-ze a bado ganes; spier ha traitour, c'hoant a poa da c'hout ha me a ioa Kristen; ia Kristen oun, kea d'am diskull pa giri ma n'eo ket torret da zives-ker. Eunn dra vrao c'hoas oa da Viktor lavaret oa Kristen pa rea

goassoc'h eget eur pañan !... Erfin e skuizas o tar-
c'hei hag e redas eus ar pors.

Davus a ioa kalet ous ar boan ha boas da veza
kannet, kementse ann dra-ma a gavas start : koz
ounn, emezhan, mes eunn dra a rankan da ober araok
mont en douar : en em venji eus Victor. Lavaret a
rea ive evit en em gonsoli : stoket em boa va zroad
kleis ous ann treujou : malheur a dlie digouezout
ganhen, digouezet eo ; peoc'h, parea a rin.

Da c'houlou-deis, mevelien Theodot a deuas d'ar
c'hraou ; spountet e ouent o velet e pe seurt stad oa
laket ar beachour. Ann hostis a reas tenna Davus
ac'hano hag he lacat eun eur gamprik azoare. E-unan
e louzaouas Davus ha Veronik ive a deue eur vech
aun amzer da rei dour dezhan, da starda al lian a ioa
lakeat var he benn ha da lavaret dezhan eur ger mad
benak. Ar sklavour pa sante ann dourn flour ha skanv-
se var he dal, pa vele daoulagad birvidik ar verc'h
iaouank leun a drues hag a vadeles, a rede dour a
anaoudegez-vad eus he zaoulagad e-unan ; ne lavare
netra, mes e goeled he galoun edo ar zonj-ma : ne ket
eunn dra am beus da ober araok mervel, mes diou ;
ar genta eo en em venji eus Viktor, ann eil kaout ann
dro da ober eur vad benak evit Veronik ; va dourn a
roffen evit laza Viktor ha va bues evit sikour Veronik.

VIII. — *Adarre Davus ha Viktor.*

N'oa mui e galloud Davus ober he gefridi ha spia

ar gristenien ; re bistiget oa bet : ken nec'het oa var
he vele o c'hedal he vestr a ma ves eul labours, tor-
ret he askel, pa red varnhan ki ar chasseour. Eunn
tri derves benak goude ann traou-ma e tigouezas
Theoteknus en Ansir ; var varc'h e teue, soudardet
enn dro dezhan. Ar baianet hen digemeraz gant kals
a drous hag a grie ken a darze ho bouzellou : buez hir
d'hor gouarneur ! maro d'ar gristenien ! Theoteknus
a vusc'hoarze hag a lavare : mad, mad eo ; gedit eur
pennad hag e vellot ha me a oar labourat founnus !
Mont a reas d'he bales hag e reas ann dro dezhan gant
al lorc'h a vez enn dud nevez-savet ha n'int ket boas
da veza er c'hargou. En em gaout a reas ive gant hon
anaoudegas-kos, gullet a reas Davus, anet-mad c'hoas
varhan ann taoliou-baz : just, emezhan, ^{empe} mall em boa
d'as kulet ; mes perak eo evel-se koenvet da vizach
ha da ziskouarn evel diou ormelen a zo bet ar c'holvez
varnho ? ^{ormelen} ^{betten}

— Ne velit ket tout, eme Zavus, dirusket eo ive va
divesker ; heac'h am beus bet oc'h en em streina ama
eus a di Theodot.

— N'eus ken ?

— Eo, glac'haret eo ive va c'hein.

— Glac'haret ?

— Da lavaret eo ar glac'har zo em c'haloun hag ar
boan em c'hein.

— Ha kredabl out bet kannet dre ma out bet re o c'hoari da gi-dour?

— N'eo ket, mestr trugarezus ; mes pardoun ; va gouliou a boas ac'hano ; brevet ounn, torret ounn.

— Ha kavet e peus daouzek kristen , evel ma lavaren d'id ?

— N'ann, unan ebken, mes unan hag a dal eunn dousen, Viktor, ann hini en deus va c'hannet.

— N'out nemet eur gaouiad hag eunn den fall ; penaos ann hini en deus da gannet a zo kristen ?

N'eus netra muioc'h difennet e lezen ar gristenien eget ober drouk d'ann nessa.

— Viktor zo kristen, pa lavaran deoc'h.

— C'hoas e rezouno....

— Eo Viktor zo kristen, mes ann hostis Theodot hag he verc'h zo paianet eus ar re vella.

— N'e peus ket izoum da lavaret din ; eun dra sklear eo paian eunn hostis hag eur verc'h hostaleri.

— Viktor zo paian, ne ket, kristen eo a falvez d'in lavaret, kristen eo ; lakit anezhan d'ar maro.

— Sklavour mevier ha gaouiad ! guelloc'h eo din da genta kastiza ac'hano-te... kea diouzin. Eur vengleuz am beus eur pennad ac'haleu ; di e zi da denna mein ken a furai, da lavaret eo ken a varvi ; ha ma c'hoantees tec'het ac'hano e vizi krouget ous ar vezen genta... Kea diouzin, pes divalo.

Theoteknus a varne Viktor dioues he oberou ha ne

gave ket dezhan ec'h helle beza kristen eunn den en doa bazateat eur sklavour peger fall benak oa ar sklavour-ze. Petra dleomp-ni eta da zonzal eus kement a dud iaouank, ezezh zoken, a anzaou int kristenien p'eo guir ho gueler enn dro d'ann ilizou, ha koulskoude a ia var eun eus a di Doue da di ann diaoul evit korfata ? Pa ne jomont ket enn ho fank enn henchou, evel ann anevalec pere a gousk dives var ho zeil, re enk eo dezho ti ho c'herent ; gourdrouzet, kannet avechou e ves ar pried, ar vugale ; ann tad hag ar vam o-unan a glev d'ann nebeuta komzou trenk ; petra livirimp-ni a hevelezh tud ?

Penaos ne ve ket ive e peb parres eur vengleuz doun evit dastum ar ganfartet-se ken a deuffent da furaat !

Koulskoude , e guiriones , Viktor a ioa kristen ha keus a ioa savet ganthan ; mes n'oa ket furroc'h enn he geus eget enn he bec'het. Kaout a reas dezhan n'helle paea he zle da Zoue nemet dre ar verzerinti ha dre eur verzerinti klasket ganthan e-unan : he c'hoant oa mont da gaout Theoteknus evit en em ziskull e-unan ha bale raktal d'ar maro. Koulskoude ne falvezas ket dezhan mont eus ar bed-ma eb beza guelet he vestr-kou ha goulennet pardoun diganthan ; mont a reas da di Theodot. Ar zant a ouie n'eo ket eat eunn den da fall var digares eur fazi pe zaou, ha n'eo ket eur merk e tleer dilezel eur park dre ma zeus

savet ebars eunn drezen deo. Beza e zeus douar ken nerzus ma n'hell rei netra dister : ennhan e kaffot pe louzeier drus pe eost pinvidik ; d'al labourer eo teu-reul eves. Kementse ann hostis a grenas pa lavaras Viktor e tlie klask ar verzerinti evit diskoues he geus : nann, nann, va mignoun, eme'n hostis fur, arabat eo tenti ann ao. Doue. Hor Zalver en deus gedet he zeis hag he heur ; goulennet en deus zoken e viche pelleat diouthan ar c'halur c'hoero en doa da eva. Bevomp dindan dourn Doue hag er stad ma fell dezhan ; neuze, hag e vemp er gouelec'h evel ar iusevien, e kouezo bara deomp eus ann env, e strinko dour eus ar roc'h kalet hag ar c'houmoul a roi deomp disheol.

Mes, eme Viktor, evit rei brema skouer-vad, ha ne dlean ket beza ar c'henta eus ar verzerien ?

Va mignoun, Doue a oar guelloc'h pere eo ar froues dare ; list anezhan e-unan da heja ar vezen : ann avalou meur a goezo hag ar re c'hlaz a jomo var ar bod ; bezit humbl, Viktor ; eunn dra gaër eo digeri hent varzu ar barados ha lavaret d'ann eles : me eo kannad kristenien Ansir, preparit ann troniou skedus ! N'eo ket kannad ann neb a gar, red eo beza galvet ha kasset gant ann hini en deus ar galloud. A beleac'h ta, eme Viktor, e teu din ar c'hoant da veza merzeriet ? ha n'eo ket a-bers Doue ?

Da genta, Viktor, e zit a eneb ann Aviel, rag lava-

ret a ra : pa viot o vont da gass hoc'h offrans d'ann aoter, ma teu da zonz deoc'h en deus ho preur eunn dra benak ouzoc'h, kit da genta da gaout ho preur, en em unanit ganthan ha neuze tostait ous an aoter. A c'hui o-peus c'hoant da dostaat ous aoter ann oan divin enn huella eus ann envou araok beza goulennet pardoun digant Davus ! kit d'he gaout ha goudeze e vo gulet. Viktor a c'hine ; koulskoude n'helle ket mont a eneb komzou Theodot hag e sentas.

Ar sklavour a ioa enn he vengleus ; ne ziskolpe ket kals a vein ma kredit. O velet Viktor e reas eur skrijaden hag e krogas e troad eunn hors : n'o pezet aoun ebet, eme Viktor ; n'oun ket deuet evit ober drouk deoc'h mes evit goulenn pardoun eus ar pes am boa great enn dez all.

— Petra eo pardouni ? eme'r paian.

— Ancounac'haat ha karet a-neves.

— Neuze kit gant hoc'h hent ; n'hellan nag ankou nac'haat nag ho caret.

— Pardounit din ; ne ouien ket mad petra rean ; evet em boa re a vin.

— Ar guin eta a ioa kaos ?

— Ia ar guin milliget.

— Mad pardouni a ran a greis-kaloun... d'ar guin ; evit deoc'h-hu, biken.

— Doue a zifenn ous ann den pehini a dremen ker

buan dere'hel kassouni hir ; ann heol ne dle ket kuzet var hor c'holer.

— Chelaouit, Viktor ; hag e zaffe ann heol-ze zo bremaous va devi, da guzet da greis-deis, hag e c'hedfe anter-nos pe zivesatoc'h, atao, ato e kuzo var goler Davus. Ra gouezo ar gurun varnhot, ha ra zebro ar chass ar pes a jomo eus da eskern ! Viktor, o velet edo pell da c'hounid netra var galoun Davus, a zistroas da Ansir, tenval-bras he benn.

IX. — *Maro Viktor.*

Viktor a dreuze kear evit mont da di Theodot, pa velas paianet o tevi ezans dirak aoter Apollon. Dio-c'htu e lammas he galoun enn he greis ha n'hellas ket miret da lavaret : tud diskiant, petra rit ? ma ve eunn den ker foll hag ho toueou e ve var eün kasset d'ar maro, ha n'ouzoc'h-hu ket a betra eo bet tamallet Apollon ? ankounac'het o peus-hu ann dra euzus a reas enn enezen Delos ! Ar baianet a ieas drouk enno o klevet ober rebechou d'ho Doue ; var ann taol o diche diframmet he izili dious Viktor ma ne vichent ket bet sur da gaout Theoteknus a du gantho. Casset e oue Viktor dirak ar gouarnour.

— C'hui eo eta eme hema, ann hini a laka freus enn Ansir, kanna a rit ann dud ha droug-prezeg eus hon doueou : pe e teuot da reisaat pe e kousto ker deoc'h.

— Pardoun am beus goulennet digant ann den em boa goal-gasset ; evit ho toueou, fae a ran anezho.

— Pe divar ar guin, pe divar ann dour e komzit evelse ?

— Divar ann dour, divar dour ar vadiziant.

— Den iaouank, evessait mad, bues hir a hellit da gaout c'hoas ha kals plijadur, diouallit da skanbenni ; kit da aoter Apollon, kinnig it ezans dezhan hag hivi-ziken diouallit guelloc'h ho teod hag ho taouarn.

— Ne ginnigin ezans nemet d'ann Doue guirion, grit ac'hanon ar pes a gerrot.

— Trues am beus ouzoc'h ; eunn nosves e zeot er prizoun evit distana ha varc'hoas pe e sentot pe e zeot d'ar maro.

Viktor o oue eta chadennet ha kasset d'ar prizoun. Lod eus ar baianet a c'hrosmole ; n'o doa ket kavet Theoteknus rust avoalc'h ; lod all, o velet Viktor ker iaouank, ha c'hoanteas he c'hounid : red eo plega, emezho, d'ar gouverneur ; a-hent all o pezo da c'houzantv poaniou garo, lazet e viot hag ho korf taolet d'ar chass, ouspenn ho tamik peadra a vezo kemeret, ho tud o-unan tamallet, kaon var gaon a vo enn ho zoues. Ma vichac'h bet koz o pije bet leac'h da zisprijout ar vues ; mes c'hui, e kreis ho prud, pa ma ann oll bljadurezou dindan ho tourn, mont var ho penn d'ar boan ha d'ar bes ! Sentit, Viktor, ne vezit ket fall evidoc'h oc'h-unan.

Mes pa oue bet ar fals-mignounet o rei ho c'huzuliou, sant Theodot a deuas ive e kreis ann nos d'ar prizoun, rag d'ar c'houls-se oa kals eassoc'h bizita ar brizonnerien eget na zeo hirio : Bennos da J. K. guir Doue ha guir den, eme Dheodot oc'h antreal. Bennos dezhan, eme Viktor, ha benniget ra vo ive ann hini a deu eus he bers ! O Theodot, vad a ra din ar guel ebken ac'hanoc'h, pegen trist, pegen tenval eo ar prizoun-ma ! Nag a c'hoes fall a zo ebars !

Ar bed oll, va mab ker, ne deo nemet eur prizoun bras, pa zonjer er barados ; ann devalijen zo ama n'eo nemet eur skeuden eus ann nos a c'holo kement a sperejou n'ouzont ket anaout J. K. ; ho chadennou zo skanv e kenver ar re a stard ann darnn vuia eus ann eneou ; pa livirin ar viriones, n'eo ket ar bed ebken eur prizoun, ar c'horf e-unan a zo eur golo pounner ha teval evit ann ene. Eurur eta ann hini a vel dorojou ann daou brizoun-ze o tigeri ! eur zonj a deu din hag a rei vad deoc'h epad ma chomoc'h ama : ha n'eo ket guir p'en deus eunn den da vont d'eur gouel pe d'eun eured benak, e klask eul leac'h distro evit goalc'hi he vemprou duet gant ar c'hoezen, evit teureul he zillad fank ha guiska he zae gaerra ? Ar prizoun, Viktor, eo al leac'h e pehini e tleit diviska oll garantès ar bed hag en em gempenn evit gouel kaer ar barados. Bezit eur feiz ker hag e vellot n'eo ket tenval eul leac'h e pehini ema ar Speret-Santel, ha

ne gleffot mui c'hoes fall, mes c'hoes mad al laure ar bodou-palm gant pere ema ann eles oc'h ober ho kurunen.

— Guir o peus, Theodot, mes ranna ra va c'halloun pa zonjan e vezo va zad tamallet abalamour din.

— Araok mont d'en em ziskull, oa deoc'h evesaat ; eur vech ann dourn var an alar n'eus mui da zellet a dre ; ann douar-ma var ho lerc'h a vo c'hoas eunn draoien a c'hoad hag a zaelou, evidoc'hu sellit ous ar vro n'eus mui enni na daelou nag anken. Ann Aviel a lavar : Ann neb n'en deus ket a gassouni ous he dad, he vam, hennes n'eo ket mad evidomme ; hirio pouezit ar c'homzou-ze ha grit dioutho ; sonjit enn ho tad, enn ho mam ar Verc'hes, enn ho preudeur ann eles, ar zent pere zo enn env.

Dre ma komze Theodot ar goad a rede freskoc'h e goaziet Viktor ; ann ners, ar peoc'h a ziskenne enn he galou : Bennos deoc'h, emezhan ; starteat ounn ganeoc'h, Theoteknus a hell va gervel pa garo. E guiriones ne oue ket nemeur da zale, ann tirant en doa mall da c'hout pe seurt liou en deus goad eur c'hristen. Kementse e zeas adarre dre gaer da Viktor. Va mignoun, emezhan, me gred n'o peus ket kollet hoc'h amzer er prizoun hag o peus pouezet eno pep tra e balans ar furnes, dious ann tanva kenta e velit peger put eo fronezen ar marô.

— Furnes ar bed n'eo ket henvel ous furnes Doue ;

va furnes me eo disprijout ar vuez ma evit kaout eur vues all, evit ar frouezen a gomzit anezhi, m'ar deo put da lod, da lod all n'eo ket.

— Evelse ta ne rit van en despet d'ar vadeles em beus evidoc'h ?

— Pardounit din pa lavaran freas ar viriones: ho madeles zo fallakr, koms brao a rit ha koulskoude n'oc'h nemet eur bleis kuzet dindan' kroc'hen eunn oan.

— Guelloc'h eo eta ganes e tolfen ar c'hroc'henze evit diskoues va dent ha va skilfou ? mad chelaou; brema n'eo mui ann oan mes ar bleis a goms ouzit : pe e tevi ezans dirak Apollon pe ne rit ket ?

— Ne rin ket.

Dioc'htu e oue lakeat Viktor etre daouarn ar vourrevien. Epad pell amzer ann den iaouank a jomas stard, kaer o doa ann ivinou houarn dispenn anezhan, ar bizier brevi he izili, mevel Theodot ne fallgaloune ket. Dija ar gristenien a ioa o sellet a lavare goustad etrezho : treac'h e vezo, Viktor eo he hano hag ar Viktor en devezo... allas e kreis tout e oue klevet Viktor o krial : ehanit, ehanit ! ar gristenien a skrijas rag skrivet eo : ne vezo salvet nemet ann hini a vezo eat mad beteg ar fin. Ar vourrevien a gredas edo Viktor o nac'h he feis hag a ehanas raktal. Kasset e oue d'ar prizoun hag a veac'h astennet var ar c'holo, Viktor a rentas he huanaden diveza. Ha Vik-

tor eta zo salvet, hag hen zo kollet ? den n'er goar ;
dubium relinquens confessionis suae exitum.

X. — *Ann hostis a jom dispont.*

Viktor a ioa bet lazet mes ne ket eur berad goad a helle terri sec'bed Theoteknus hag hini he vignounet. Hor Zalver a lavare : deskit ganen ez ounn dous hag humbl a galoun... E guiriones ar bed en doa izoum da zeski kementse rag a veac'h e ouie zoken petra eo kaout trues. Souezet' oc'h, lenner kristen, pa glevit koms eus al le en doa great Gale-rius da lakaat d'ar maro kement hini a zouge ann hano a gristen, ne gomprenit ket e ve eur galoun kris avoalc'h evit teureul ar bed oll er c'haon, mes dalc'hit sonj eo ann diaoul en doa c'hoezet he speret e kalonou ann dud paian : kriz oant eta evel ann ifern e-unan. Eb koms eus mil dra all, chetu ama petra zigoueze pa veze ganet eur c'hrouadur. Digaset e veze d'he dad ha lakeat enn noas dirak he dreid. Ma kave d'ann tad n'oa ket kre ar c'hrouadur, ma ne blijie ket dezhan var eunn digares benak, e tistroe he benn hag ez ea kuit. Ar paour keas bihan a veze neuze taolet var ar ru ; libr oa ann neb a garche d'her c'hemeret ha ma n'en doa den izoum anezhan, e ranke mervel. Ma plije ar c'hrouadur d'ann tad, hema er c'hemere divar an douar etre he zivrec'h hag ar bugel a veze maget. Brema e velit a beleac'h

e teu ar ger *sevel bugale*, mes gullet a rit ive pegen dinatur oa ar baianet rag alies ar c'hrouadur ne veze ket savet. Petra helle respount barnerien d'eur c'hristen a lavaras dezho : c'hui zo e tamall ac'hanon, mes me ive am be guir d'ho tamall, hag unan a zo enn ho toues ne ve ket bet muntreer eur mab benak dezhan !... Goulen trues digant ar baianet oa eta goulen trues digant ann diaoul. Sezar, brudet evit he galoun-vad, a gave dezhan en doa great eur burzud a drugares dre ma n'en doa ket lazet ann oll zoudardet en doa prizouniet, mes en doa kavet oa avoalc'h trouc'ha dezho ho divrec'h ! Evit Theotek-nus, Satan a ioa ive enn he greis ha lavaret a hellet oa c'hoes ar soufr gant he c'hinou hag he gresiou. Kristenien Ansir, pa embannet dezho e rankent pe nac'h Jesus-Christ pe vont d'ar maro, a ouie eta n'oa ket kementse komsou goullou ha n'hellent esperout netra var digares m'oant niverus : muia keuneud, brassa tantad. Kals anezho a dec'has hag en em guzas er c'hoajou, er mensesiou ha var ribl ar ster Halis. Ar vro-ze a ioa gouës ha n'oa ket eas dont a benn d'ho c'haout dre eno ; mes sious ! penaos beva ? Pa veze debret ar bara, krinet ar-grisiou louzou, oa ret adarre distrei da Ansir hag ar spierien a anaveze raktal ann dud-sedre ma vezent dishevelebet-oll ha duet gant ann naoun. Bemdes eta e veze tapet kristenien ha lakeat d'ar maro. Erves al lezen, ar

c'horfou stlapet er ruioù, a dlïe chom eno da vreina pe da veza dispennet gant ar chass. Epad ma krene ar gristenien ha ma prennent klos ho dorjou, ann hostis santel a ioa dispount. He di a io digor ha d'ann heol ha da zaoulagad ann dud. Epad ann deis Theodot a valee eus ann eil prizoun d'egile evit kennerzi he vreudeur, epad ann nos e testume korfou ar verzerien hag ho bezie enn he jardin. He vignounet a zizalie anezhan eus al labour-ze hag a lavare e tigouesche abred drouk ganthan. Theodot ne rea van : penaos, emezhan, me dilezel er ru ha gant chass korfou ker santel ! Ha n'ouzoc'h hu ket eo ar reze memproù Jesus-Christ, ilisou Doue !... Evit guir danger zo ; mes Tobi guechall en deus great evel-dhon hag en deus tennet varnhan ha var he vab ben-nos ann Aotrou Doue. Va dever a ran, n'em beus aoun ebet ha c'hui a gren muioc'h adre ho torjou alc'houezet ha moraillet eget na ramme o sebelia korfou ar zent. E guiriones Doue a ziouallas he zervicher kalounek ; ar spierien a glaskas alies gouzout gant piou ha peleac'h e zea korfou ar verzerien, koll a rechont ho foan : al loar, ar stered a bare ep dis-kuill Theodot.

Eunn enor bras evit eunn ti eo e ve eur zant o chom ehars ; ann daol, ann aoled, ar mein o-unan a zo laouen enn eunn tieges a relijion ; koulskoude ti Theodot a dlïe caout eunn enor c'hoas brassoc'h :

Doue e-unan a ziskennas ennhan dre zakrifis santel ann oferen ha chetu ama penaos. Lennet o peus mar-teze ar pes a zigoezo pa vezo ann Antekrist e kreis he vrud. Peb den a ranko dougen he hano. Ann dud dister a vo ann hano-ze skrivet var ho zal evit ma vezo anet d'ann oll int sklavourien ha tra ann diaoul ; an dud pinvidik a hello dre arc'hant miret dinam ho zal, mes ann hano a vo skrivet var ho dourn. Neuze ive e vo teuzet ar c'halurion, ar vesel sakr ha gantho e vezo great eur skeuden d'ann drouk-speret. Ar skeuden-ze a reio burzudou ; flach, bale, prezeg a reio ha dre eno e lakai ann darn vuia eus ann dud da goll ho feiz. Pa zeor d'ar marc'hajou, peb den, peb maoues a ranko devi ezans dirak ar skeuden ; ar guinis, ar guin hag ann traou all a ranko ive beza kinniget d'ann diaoul evit beza evel konsakret dezhan. Dre-ze e velit pegement e vezo goasket ar guir gristenien ; n'hellint na guerza na prena ; a veac'h ma c'hellint mont er meaz eus ho zies p'eo guir ne c'hoantaint ket dougen hano ann aneval na var ho zal na var ho dourn, Mad, Theoteknus en doa dija kavet ar pes a dle ober ann Antekrist. Kement tra a deue da varc'had Ansir a dlie beza kinniget d'ann doueou faos. Penaos dibri bara great gant greun konsakret da Zatan ? Penaos, dreist-oll, gant ar guinis-ze ober bara-kan evit ann oferen ? Ha dioc'h eun tu all penaos ar gristenien a

gafche ners da vont d'ar maro eb en em vaga gant korf hor Zalver ? Mes Theodot a ioa enn Ansir ; pinvidik oa, dispount oa ive. Prena a reaz kals greun var ar mesiou, maga a reas ar gristenien hag hen ive a roas ar bara hag ar guin evit ar sakrifis santel. Chetu eta ti ann hostis mad chenchet enn eunn ilis : d'ann traon oa hostaleri hag e vaget ar c'horf, d'ann eac'h edo ti Doue hag e vaget ann eneou.

XI. — *Davus tennet eus he vengleus.*

Theoteknus en doa mall da rei da anaout da C'halerius ann oll droug a rea d'ar gristenien. Mes hema, eur pennad a ioa, ne zigounnare ket ; ne lavare mui nemet ar ger ma. Lazit anezhan ! he zervicherien a deue d'he gaout : prins, emezho, ho mignounet a zo var varc'h ous ho kedal da vont d'ar chasse.... Lazit anezhan, eme C'halerius... prins, emezho c'hoas, dare eo lein ha iena a ra ar c'hik.... Lazit anezhan, eme'r Sezar. Chetu ama penaos oa bet skoet gant ar barrad kounnar-ze. Santes Helena, ker brudet divizatoc'h dre he galloud ha dre he vertuziou, a ioa a lignes izel ; hag e teuffen da lakaat lore'h enn hostisien, e rankan el lavaret, hounnes a ioa merc'h d'eunn hostis. Eur mab e devoa hanvet Konstantin hag hennes a ioa choazet gant Doue evit rei ar peoc'h d'ann ilis ha sevel dreist peb tra kroas hor Zalver. Konstantin a ioa c'hoas paian, kementse dija grasou

Doue a bare varhan ; eunn den oa eus ar re grea, kalounek oa ive ha dre-zê deuet mad da Zioklesian ha d'ann oll zoudardet.

N'em beus ket izoum da lavaret ne blijc ket kementse da C'halerius ha ne glasse hema nemet caout he vues. Koulskoude dre guz e ranke mont gant aoun da denna varhan re a zrouglans. Eunn deis edont oc'h ober brezel pa deuas eur sarmat, eur jeant a ioa spountus ar guel ebken aneshan, da c'hoapaat arme Galerius ha da c'houlén ober eur c'hrogad ous ann neb a garche. Den ne grede staga ganthan ; krena a rea ar zoudardet pa velent ar Sarmat oc'h asten he zourn pounner hag he vreae'h nervennet-teo enn eur lavaret : Allo, potret, mar deus ganeoc'h, deuit ! Ann dourn-ma n'en deus ket c'hoas kavet he bar ; maill ar maro eo, eunn troad beus ebars ! Galerius a ieas da gaout Konstantin rag c'hoant en doa da lakaat he frigasa. Ar prins iaouank a vuse'hoarzas rag lenn a rea enn he zaoulagad ar gassouni a zebre he speret : pe veo pe varo e vo digaset d'eoc'h ar Jeant ? eme Konstantin ? evel ma kerrot, eme C'halerius. Ar prins a ieas eta d'ann emgann ous ar Sarmat, hema a ioa ar c'hrea, mes Konstantin a ioa kals souploc'h he izili. Ar sarmat a zistage taoliou pounner ha goest da ranna eun dèn e daou damm.... ar prins a droe, a zistroe ha kleze he enebour ne rea nemet trouc'ha avel. Ar sarmat a skuizas buan ; divera a rea ann

dour divarnhan ; mez en doa ive rag guelet a rea avoalc'h n'edo ket Konstantin o klask he laza na zoken he bistiga ; erfiu goude kals taoliou guenn, e vankas he zivesker dindanhan hag e koezas a stok he gorf. Ar prins a grogas enn he vleô hag hen digasas betek Galerius. Lazit anezhan, eme Hema. Salokras eme Konstantin, dimme eo ha ne vo ket lazet ; ar zoudardet a lavare ive : dezhan eo ha dezhan eo ober euz he brizounier ar pes a garo. Eur paotr c'hoek out, eme Konstantin d'ar jeant, e guiriones da zourn eo maill ar maro eunn troad beuz ebars, mes perak dont da c'hoari pa n'ouzot ket ar jeu ? Brema e roan d'id ar choas : distro, ma keres varzu da genvrois ha chetu ama eur pes aour rag sec'hed a peus gounezet ; pe, ma kaves guelloc'h, chom da vevel ganemme. Ar Sarmat a ioa souezet-bras rag ne c'hede nemet ar maro.... en em strinka a reas da dreid Konstantin hag e c'houlennas chom ganthan hed he vues. N'oa eta ken brud enn arme nemet eus a ners hag a galoun Konstantin. Galerius, bouzalet he ziskouarn o klevet rei dezhan meuleudi, a roas ann urs d'hel laza. Ar prins a ioa var eves hag a dec'has var varc'h epad ann nos. Dious ar mintin eo e tie beza great ann taol ha Galerius, eus eur prenest a c'hede ar vourrevien, pa velas ar Sarmat o tont er pors var loan du ar Sezar e-unan : kenavo, Galerius, kenavo muntre, emezhan, Konstantin a zo pell dija,

n'hen tapi ket na me kennebeud, hag e tec'has d'ann daou-lamm. Galerius a c'halvas souldardet hag offiserien evit mont var ho lerc'h, mes pa zachont d'ar marchosi e veljont pe seurt labour en doa great ar Sarmat : trouc'het en doa eunn nerven e gar peb-unan eus ar c'hezek, n'oa ket eta evit poursu Konstantin. Brema e velit perak edo Galerius, eur pennad a ioa, o kounnari ha perak n'oa ken ger enn he c'hinou nemet hema : Lazit anezhan.

Koulskoude pa lavaras Theoteknus d'ar Sezar pegement a gristenien a ioa bet dija distrujet, he dal ken tenval a deuas da skleraat : eur servicher mad out, emezhan, ha va c'hoant eo ober eur blijadur benak d'id : goulenn hag e vezi chelaouet. Prins bras, eme Dheoteknus, inoui a ra tud Ansir o velet laza ar gristenien atao er memes doare. E Roum hag e meur a leac'h all ez euz tigret ha leounet evit ho dispenn, da c'hedal m'hor bo ive anevaleet goues, plijet ganeoc'h rei din hoc'h ours karet Mikaour. Mikaour ! eme C'halerius, Mikaour va guella mignoun.... mad kass anezhan ganes. Chetu eta Mikaour lakeat enn eur c'har hag o tont da Ansir evit sikour ar vourrevien.

Koulskoude oa red eunn den benak evit dioual ann ours hag he voueta. Theoteknus a deuas da zonjal e Davus. Ar sklavour-koz a blije d'he vestr dre ar c'homzou drol a veze atao enn he c'hinou, hag evithan

da veza var ann oad n'oa c'hoas rabat ebet var he deod. Ar gouverneur a ieas e-unan beteg ar vengleus..., ar sklavour a ioa gourvezet ha kousket. Davus, Davus... eme Dheoteknus, sao buan... ann tan goal a zo e ti da vestr ! Ar rouler koz a astennas he vreac'h : ann tan goal, emezhan, bab ! amzer zo. Ar gouverneur a grias adarre : buan, buan.... rag evel n'eus ket a zour e taoler ar guin evit mouga ann tan ! Mekastor, eme Zavus enn eur ober eul lamm-krenn, koll guin evel-se !... hag ec'h anavezaz he vestr. Evit doare, eme Dheoteknus, ne res ket nemeur a van eus tra da vestr ha n'out ket kre var al labour. Pardoun, Aotrou, eme Zavus ; ne gredan ket toulla re ama ; c'hoez ann diaoul a zo gant ar veïn, dre ma skoan varnho e teu tan anezho, ha n'eo ket spountus e strinkfe tan eus ar veïn ! me gred e labouran a ziouc'h puns ann ifern ha ne doullan ket re gant aoun da goeza ebars. Deus ganen, eme'r gouverneur, rag eur garg huel am beus da rei d'id. Davus a c'hine hag a c'hrosmole etre he zent ; eur garg huel, eur garg huel.... Kredabl ar garg huel-ze eo beza krouget ous eur vezen benak. Sellet a rea eta truezus ous ann dero hag ar pin dre ma zea, mes dibistig e tigoezas enn Ansir hag eno e voe kaset da gaout Mikaour ha kenteliet var he vicher neves. Ar sklavour koz ne bade ket gant al lore'h a ioa ennan ; Mikaour a ove poket dezhan, kribet, diboultrennet he dreid, erfin daou vignoun oc'h en

em velet goude eunn disparti hir n'hellont ket ober
muioe'h a stad ann eil eus egile.... Koulskoude ne
dlient ket chom pell mignounet..

XII. — *Maro Veronik.*

Koulskoude Theodot en em lakea re enn heol
evit non pas beza guelelet ; evel ma veze atao etoues
ar verzerien, m'her c'hlevet o koms eus ann Env, ar
spierien a ziskredas varnhan hag a ieas d'he di. Evit
lavaret ar vriones penn-da-benn, plijout a rea dezho
ober enklask enn hostaleriou, rag ma ne gavent
peurvuia netra all, guin da viana o deveze marc'had-
mad hag, ergout a rit, a bep amzer ann dud-ze a ves
laosket evel chass gant ann dirantet var lere'h ar re
vad, a zo bet atao kre var ar banneou. Theodot
n'edo ket er gear, eat oa d'ar prizoniou hag he ve-
velien a lakeas ar guin da zivera founnus. Goude
beza torret ho zec'hed, ar spierien a reas ann neuz
da ober ar fouill ; ne veljont netra nemet ann tao-
lennou ha ne vouient e gis ebet ar pes a ioa merket
varnho. Ar voassa eo n'heljot ket kuzet outho Veronik ;
skoet e vouent dre he gened hag he modesti.
Chetu hi eta, enn distro, o lavaret da Theoteknus
n'o doa kavet netra nemet eur verc'h iaouank, ar
gahera plac'h a ioa enn Ansir. Avoalc'h oa ar ger-ze
evit lakaat tan al lubrisite dn gregi e kaloun ar
gouverneur. Ne zaleas ket evit dont e unan da velet

Veronik. N'oa den evit miret outhan hag ar verc'h
iaouank, evit he dioual, ne doa nemet he eal mad
hag he fedennou. Mes, o lenn histor ar verzerien o
peus guelelet gant pebes sourci en deus atao Doue
beillet var he verc'hezet rag, e guiriones, he briejou
int : lezet en deus kemeret ho bues, n'en deus ket
lezet lamet digantho ho enor. O purete ! o lilien
anjelik ! Piou a gompreno morse peger kaer out
dirak daoulagad Doue ? Ebdot n'eus vertus ebet hag
enn da skeud ec'h en em blij ann oll vertusiou....
Hogen chetu ama petra zigoezas. Theoteknus a glas-
kas poket da Veronik ; mes trellet neat e oue he ^{ebloze}
zaoulagad ha pa gave dezhan e poke d'eur plac'h
koant e poke da eunn dra ne zivinot morse. Eur
pod houarn a ioa e korn ann oaled, unan koz ha go-
loet a zuad ; mad ar gouverneur, trellet eta he zaou-
lagad dre bermission Doue, a boke da hennes eleac'h
poket d'ha Veronik pehini a ioa var he daoulin o
pedi : briata a rea ar pod hag e lavare dezhan a bep
seurt komzou sot. N'oa ket bet pell amzer oc'h ober
ar vicher ma zoa he zaouarn, he vizaj, he zittad
zoken goloet a zuad : ne vije ket bet divalooc'h hag
en dije tremenet eunn derves e kreis siminalou
Ansir.... Erfin ez eas kuit eb gouzout netra rag n'oa
ket c'hoas distrobinellet. A veac'h oa en em gavet
var ar ru, ma chome ann dud a za ha ma vodent enn
dro dezhan : Piou eo ar glaouaer-ze, emezho ; piou

eo ann anduillen-se? Evel eo ous Theoteknus, eme unan.... Theoteknus eo, eme eunn all ; ar gouverneur a zo eat da vorian, kollet en deus he benn. Theoteknus a ioa drouk ennhan o klevet ann hueres ha ne gomprenne netra ; mes, enn eunn taol, e tigoras he zaoulagad hag e velas e pe seurt stad euzus edo. Tec'hêt a reas mar gouie.... Mes kaer en doa redek, ar geriou c'hoero a froumme betek he ziskouarn evel ar mein var lerc'h eur c'hi. Digoezet enn he bales, ec'h en em guzas hag e chomas eunn derves benak eb kredi dont e kear. Anet oa da Veronik e koustche dizhi he bues ar ves a ioa koezet var ar gouverneur ; prest oa eta ; maget oa gant korf hor Zalver ha nerzet dre gomzou he zad pa voe kaset d'ar prizoun ha barnet d'ar maro. Theoteknus a lakeaz ann dabourin da ober tro kear evit destum kals tud hag embannet e oue e lîe Veronik beza debret gant ann ours Mikaour. Ar genta oa da vervel evel-se ; ar baïanet a oue mall gantho diredet. N'oa nemet eunn den marteze e kear ha ne vouie ket ar c'helou, hennes oa Davus. Evel m'en doa great eur iun hir enn he vengleus, edo oc'h en em zic'haoui, ha mezo e veze aliesoc'h eget he dro. Theodot en doa evit he verc'h eur garantès eus ar re denerra ; ar c'himmiad a rannas he galoun ; koulskoude ar feiz a voue treac'h hag a volantes vad e roe da Zoue ann tenzor en doa bet digant Doue. Kass a reas d'ar pr

zoun dillad kaera he verc'h, guiska a reas anizhi oll e guenn : da eured eo, Veronik, emezhan ; Jesus a vo da bried, kea laouen davithan. D'ann heur merket, Veronik a ioa e kreis ann dachen hag ar baïanet, renket var diri, o sellet outhi. Chetu roet ann urs da zigeri kraou Mikaour ha Davus a zentas. Ann ours a dosteas enn eur c'hrougnal. Ar verc'hes iaouank a zaoulinas hag a reas sin ar groas. Koulskoude Davus a roas ive eunn taol-lagad evit guelek pe seurt labour a raje he vignoun.... Eur skrijaden spountus a reas ; anaout a reas Veronik, Veronik ker karet ganthou abaoe he abaden gant Viktor. Mikaour, d'as toull, eme Zavus gant eur voues spountus.... Mikaour ne rea van hag a dostea. Mikaour, Mikaour, aneval !... Ann ours a iea atao. Davus a dapas eur gour-gleze hag a deuas buana ma c'helle. Re zivezat oa ; ann aneval a starde dija etre he grabanou ar verc'hes iaouank hag a roge he gouzoug. Davus a zistagas eunn taol konntel nerzus e skouarn Mikaour hag ar goad a strinkas-drus. Mikaour a ziskrogas eus Veronik ; houma a goezas var ann treas, he bleo suillet a c'holoe he bizaj hag he goad a live he zae venn. Davus a reas eur zell outhi : Ah ! Veronik maro out emezhan hag ann dour a redas eus he zaoulagad. Neuze e pelleas, mes ann ours a ioa bet goal c'hlazet hag a ieas dezhan. Etre-daou hag epad m'edo an oll souezet e velchet eunn

den o tiskén e kreis ann dachen hag o tont varzu Veronik ; he c'hemeret a reas etre he zivrec'h hag ez ea kuit ganthi. Perak e sammit hounnes ? Eme'r zoudard. Abalamour ma zounn he zad, eme Dheodot, gant eur voues nerzus. He zad, he zad eo, eme'r baianet hag e oue digoret hent d'ann hostis santel ; goude oll, nec'het oat o klask gout pe a-zevri pe evit c'hoari edo Davus ha Mikaour ann eil e-kever egile. A zevri edont ; Mikaour a ioa toulllet he skouarn hag a gounnare, Davus a c'hoantea venji Veronik. A-benn eur pennad e ouent gueleit o ruill ho daou enn eur bern : Kountel ha breac'h Davus a ioa eat e giuou Mikaour hag ivinou Mikaour e goaziet Davus ; edont o tenna ho huanaden diveza. Paour keas Davus ! Koulskoude Theodot a zebellie he verc'h ha var ar bes a skrive ar ger-ma ebken : *Christo*, houma a zo da J. K.

XIII. — *Merzerinti an seis Guerc'hes.*

Bete vrema, lenner kristen, em beus lavaret kals traou eus va fenn va unan, evit rei guelloc'h deoc'h da anaout ar bersekusion spountas-ze eus a behini e komzer ken alies e bues ar zent. Great eo al labour a c'hoantean hag hiviziken ne rin nemet distroi e brezounek ar pes a gavan skrivet var batroun ann hostisien.

Eunn dek leo benag dious Ansir oa eur bourg

hanvet Malos. Speret Doue a gasas di sant Theodot p'edot o vont da deuleur er ster Halis ar pes a jomeus ar merzer Valens pehini, goude kals tourmanchou all, a ioa bet kondaonet da veza devet e-beo. Kass a reas ganthan ar relegou presius-se. Eur pennadik eus ar bourg, e kavas kals tud pere en trugarekeas eus ar vad a rea d'ar re oll a veze er boan. Kristenien oant, diskuliet gant ho c'herent o-unan, abalamour m'o doa diskaret aoter Diana ; ma zoant libr, oa gras da Dheodot pehini a zispignas kals arc'hant evit ho zenna eus ar prizoun. Ann hostis, laouen-bras ous ho gueleit, ho fedas da leina ganthan. Kaout a rechont var ribl ar ster, e-kichen eur c'havarn, eul letounen goloet a vokedou ha disheoliet gant gues bras : etoues ar bokedou edo ar grillet o kana hag e deillou ar gues al labouset anv. Eno ta e teujont da azeza ; Theodot a gasas daou zen d'ar bourg evit pedi ar beleg da zont da zibri gantho ha da lavaret ar pedennou. Ar re-ma a gavas e toull d'or ann ilis eunn den venerabl, a ioa anet dious ar peoc'h a ioa var he vizaj, edo o pedi. Mes chetu chass o tont enn eur arzal da glask kregi enn daou veachour. Ann den venerabl a deuas raktal, a belleas ar chass hag a c'houlennas ous hon daou gannad ha kristenien oant ; pedi a reas ive anezho da zont d'he di : Souezet ounn ganeoc'h, emezhan, rag hureet em beus epad ann nos hag e kavas din gueleit daou zen evel ouzoc'h-hu hag e lavaret din e

tigaschent eunn tenzor d'ar vro-ma. Eunn tenzor e guiriones hor beus, emezho, rag ganeomp ema ann hostis santel Theodot ha ma kirit e teuoc'h d'her gueleit; mes diskuezit deomp ar beleg eus ar bourg-ma. Me va unan eo, eme Fronton, rag ann hano-ze a zouge; livirit d'ho preudeur dont d'am zi rag n'eo ket brao e ve kristenien er c'hoajou p'o deus mignou-net ken tost all dezho. Fronton a ias gant ann daou gannad; poket a reas da Dheodot ha d'ar re all hag ho fedas da zont d'he gear. Nann, eme'n hostis; mall eo din distrei evit bizita ar re a zo er prizoniou. Goude lein, Theodot a lavaras d'ar beleg enn eur vusc'hoarzin: Peger brao e ve ar plas-ma da lakaat relegeier ar verzerien! Ia, eme Fronton, mes araok sevel ar chapel e ve mad beza sur eus ar zent. Bezit dizoursi, eme'n hostis; savit atao eunn ilis, dizale o pezo relegeier ha ma ne gredit ket chetu ama va bi-zaoued evel testeni eus ar pes a lavaran deoc'h. Goude kementse Theodot a zistroas da Ansir: ar bersekusion, evel eur c'hrendouar, a ziskare peb tra er gear-ze.

Beza e zoa enn Ansir, seis guerc'hes pere adalek ho iaouankis o doa tec'het dious ar bed evit beva er burete hag e doujans Doue. Theoteknus, evel n'helle ket dont a benn anezho, en doa roet urs da dud libertin da lakaat anezho da goll ho enor. Ar voassa kanfart eus ar vanden a dennas enn distro Thekuza,

ar gosa eus ar guerc'hez. Houma en em strinkas d'he dreid en eur goela, hag a lavaras: Va mab, petra glaskit-hu? Ne velit-hu ket ne jom netra ac'hanomp dre ar gosni, ar iuniou, ar c'hlenvejou, ann tourman-chou, netra nemet eskern? Ouspenn dek vloas a tri-ugent em beus hag ar re all zo ker koz ha me. Hag avi ho pe ous ar c'horfou dizec'h-ma a zello a veac'h outho ar brini pe prenved ar beziou.... Hag enn eur denna he gouel, e laoske da goeza he bleo guenn. Marteze, emizhi c'hoas, eo beo ho mam hag e deus ive va oad; dre respet evithi, ne rit drouk ebet deomp.... Ann den iaouank o klevet ar c'homzou-ze, a dene-reas he galoun hag a lenvas e-unan; oll e zachont kuit.

Theoteknus o veza klevet n'oa great gaou ebet ous ar seis guerc'hes, a gemeras eunn hent all evit ho lakaat da nac'h ho feis; c'hoantaat a reas ober anezho zervicherezet Diana ha Minerva. Bep bloas, paianet Ansir a iea enn eur ster a dost da voalc'hi skeudennou ann diou zouees faos-se; hogen deuet oa ann deis eus ar gouel-ze. Tekuza hag ar guer-c'hezec all a voue lakeat enn eur c'har; lammet oa bet ho dillad digantho hag e rankent chom en ho za er c'har, evit beza gueleit gant am oll ha kaout muioc'h aze a vez. Var ho lerc'h e teue ar skeuden-nou; muzisianet a c'hoarie gant ar biniou hag ann tabourinou; merc'hed fall a rea dansou milliget ha

varlerc'h tout e teue Theoteknus. Kals tud a ioa diredet evit sellet ha goapaat ar seis guerc'hes ; koulskoude o velet ho c'hosni hag ar gouliou a ioa c'hoas var ho c'horf, ann darn-vuia a dave ha zoken a skuille daelou.

Etre daou Theodot a ioa o pedi evit he voereb Tekuza hag ar guerc'hezet all, rag aoun en doa na deujent da fall galouni. Eat oa enn eunn ti paour, e kichen ilis ar batriarchet, gant Polikronius niz ive da Dekuza ; eur c'hristen all benak a ioa c'hoas gantho. Edont oll var ho daoulin o pedi, adalek eis heur betek kreis-deis, pa deuas mestres ann ti da lavaret dezho oa beuzet ar guerc'hezet. Theodot o sevel he zaoulagad var-zu ann Env, a drugarekeas ann ao. Doue hag a c'houlennas digant ar vaones penaos oa tremenet peb tra. Houma pehini a ioa bet var al leac'h a lavaras dezhan : Theoteknus o c'hout avoalc'h pegement a vez o Jevoa ar seis guerc'hes, a reas kinnig dezho dillad guenn ; mes ar re-ma a ouie penaos o kemeret ann dillad-se oant sanset dont da veza servicherezet Diana la ne rajont van eus promessaou kaer ar gouarneur. Hema erfin, inouet gantho, a lakeas staga mein ous ho gouzoug hag o zeureul el lenn. Gant bagou int bet kaset eur pennadik ha stlapet eunn daou c'hant pas benak eur ar bord. Theodot a zonje penaos e c'helze kaout ar c'horfou santel-ze, evit ho zebelia.

XIV. — *Theodot o klask korfou ar seis merzeres.*

Theodot a jomas enn ti a behini hor beus komzet gant Polikronius ha Theokaris, mestr an ti, hag e klaskent penaos ec'h heljent tenna ar c'horfou eus al lenn. Dious ann abardaes, eunn den iaouank, hanvet Gliserius hag a ioa ive kristen, a deuas da lavaret dezho en doa ar gouverneur lakeat soudardet e-kever all lenn evit diouall ar c'horfou. Ann hostis eta a ioa nec'het ; n'oa ket eas dezhan ober he daol abalamour d'ar gardou-ze ha dre ive m'oa bet staget mein pounner ous gouzoug ar guerc'hezet. Pellaat a reas eta dious ar gristenien all evit mont da beñ da ilis ar batriarchet ; mes ar baiänet o doa stanket ann or. Diaoulina a reas er meas ann tosta ma c'hellas d'ann aoter hag e reas he beden. Ac'hano ez eas da ilis ann tadou ; stanket oa ive ; pedi a reas c'hoas eno. O veza klevet kals trous enn he gichen, e kavas dezhan edot var he lerc'h, e tec'has da di Theokaris hag en em lakeas da gousket. Neuze ar Verc'hes Tekuza a aparisas dezhan : kousket a res, va mab Theodot, emizhi, ha ne peus soursi ebet ac'hanomp ! Ankounac'heat e peus ta ar c'henteliou a rois d'id epad da iaouankis evit ober eunn den mad ac'hanot ? Neuze e karies ac'hanon evel eur vam, mes maro ounn hag e laoskes va c'horf da veza debret gant ar pesket ! abenn daou zerves, ema ann emgann vras evidot : sao,

kea d'al lenn, mes dioual dious eunn treitour !.... Theodot a zavas ; lavaret a reas he vizion d'he vreudeur hag oll en em lakejont da bedi evit goulén digant Doue ar c'hras d'hellout sebelia ar seis guerc'hes. Da c'houlou-deis, e kasjont Gliserius ha Theokaris var-zu all lenn evit ober eur zell rag, evel m'edo gouel Diana, e kave dezho e vije eat ar zoudardet e kear evit kemeret ho flijadur ; mes, siouas, oll oant chomet : red e oue eta tremen an deis-se eb ober netra. Pa deuas ann nos e zachont var-zu all lenn ; iunet o doa evit tenna bennos Doue varnho ; filcher a ioa gantho evit trouc'ha ar c'herdin a zalc'he ar c'horfou maro. Ann nos a ioa teval, n'oa na loar na stered. E-kreis ann devalijen e tiskoueschont el leac'h ma veze lakeat ar griminalet d'ar maro, leac'h spountus dre behini den ne grede tremen goude kus-heol. Al leac'h-se a ioa leunn a bennou trouc'het savet var bizier, a eskern hag a gorfou anter zevet. Krena a reant dre ma stokent ous ann traou euzus-se pa glevjont eur voues o lavaret : tosta eb aoun ebet, Theodot. Strafuillet e vouent o klevet ar voues-se hag e rachont sin ar groas : raktal e veljont eur groas skedus o para e kostes ar sao-heol.

Leun a joa hag a spount, ar re-ma a goezas d'ann daoulín evit adori Doue. Kenderc'hel a rejont da vale ha ken du oa ann nos ma n'hellent ket en em velet ann eil egile. Glao a rea ive ha beac'h o doa oc'h em

denna eus ar pri. Ehana a rejont a-neves evit pedi : dioc'h-tu e veljont eur goulou a ziskoeze dezho ho hent ha daou zen guisket-kaer, guenn ho bleo hag ho baro pere a lavaras ; kouraj, Theodot ; ann Aotrou Jesus-Krist en deus skrivet da ano etoues re ar verzerien ha chelaouet en deus ar beden o peus great evit kaout korfou ar guerc'hezet ; ni eo ar re a c'halver ann tadou. Kaout a ri var al lenn sant Zozander pehini a zo o spounta ar zoudardet ; mes ne dlies ket digas eunn treitour ganes.

Eguiriones ar merzer Sezander a apparisas d'ar zoudardet, enn he zourn eur c'hleze a strinke tan a bep tu ; ouspen glao hag avel spountus a rea, kurun ive ha luc'hed. Ar zoudardet a dec'has hag a glaskas eul lochen benak. Ann avel a ioa ker kre ma save ann dour ganthan ha ma leze evel dizolo al leac'h e pehini edo korfou ar guerc'hezet. Theodot eta hag he dud a drouc'has ar c'herdin, a dennas ar c'horfou, a zigasas anezho da iliz ar batriarched e kenver pehini ho enterras gant kals respet. Chetu ama hano ar seis guerc'hes : Tekuza, Alexandria, Phaina, Euphrasia, Claudia, Matrona ha Julitta.

Antronos pa oue klevet oa bet tennet ar c'horfou eus al lenn e-savas kals trous e kear. Kals tud a oue tamallet a great a bep seurt dezho evit ma teujent da anzañ ar viriones. Polikronius, pa deuas ar brud-ze betek ennhan a c'hoanteas gout dreizhan e-unan ;

kemeret a reas dillad eunn den divar ar meas hag ez eas var ar blasen. Mes anavezet e voue, kannet hag edot o vont d'he gass d'ar maro : neuze e tiskulias Theodot hag e lavaras pelec'h oa bet kuzet ar releger. Tennet e ouent ac'hano ha devet. Hennes oa eta ann treitour ous pehini oa bet lavaret d'ann hostis teurenleves. Theodot, pell a ioa, en doa c'hoant d'en em ziskuilh e-unan hag er great en dije ma ne vije bet miret outhan. Pa glevas ar pes en doa great Polikronius, e lavaras kenavezo d'he vreundeur : pedit evidhon, emezhan, ma vizin treac'h enn emgann. E-unan e pedas pell-amzer hag e c'houlennas ous Doue ma roche ar peoc'h d'ann ilis. Poket a reas d'ann oll gristenien gant kals daelou hag e c'hourc'hemennas dezho rei he relegou d'ar beleg Fronton pa deuje eus a Valos, gant he vizaoued, evit ho goulenn. Neuze e reas sin ar groas hag e valeas varzu al les-varn.

Kaout a reas daou vignoun dezhan a reas ho galloud evit he lakaat da dec'het ; ne reas van. Oc'h antreal el les-varn, e sellaz enn eur c'hoarzin, ons ann tann, ous ann dour bero, ous ar rojou hag ann traou spountus all a ioa eno evit merzeria ar gristenien. Theoteknus e lavaras dezhan ec'h helle c'hoarzin, rag ann tourmanchou-ze n'oant ket evithan. Bes mignoun din, emezhann, ha d'ann impalaëret ; n'euz fors petra c'hoantai a pezo digantho ; lakeat e vizi da veleg Apollon hag ar veleien all a vezo didann-

hot ; evel mestr e vizi enn Ansir. Evit kaout enoriou ha danves, ne peus nemet nac'h Jesus krusifiet gant Pilat er Jude ha distrei ar gristenien all eus ho folientes. Ma c'hoantees aor hag arc'hant, e pezo kement a ma kiri. Ar baianet a ioa eno a gave mad komzou Theoteknus hag a bede stard Theodot da zenti ous ar gouerneur.

XV. — *Merzerinti sant Theodot.*

Theodot a respountas d'ar gouerneur hag a reas eur brezegen hir ha stard a eneb ann doueou faos ; goudeze e reas eur meuleudi bras eus hor Zalver J. K. Ar baianet a gounnare : ar veleien a roge ho dillad hag a stlape ar bokedou a ioa var ho fenn ; ar bobl a c'houlenne, enn eur grial, maro an hostis santel. Theoteknus a reas eta he staga ous ar marc'h-koat ha cals bourrevien, ann eil goude egile, a zispennas anezhan gant ivinou houarn. Taolet e oue guinaigr var he c'houliau ha lakeat ann tan enuho. Ar merzer, pa glevas ar c'hoes eus he gik o tevi, a zistroas eunn nebeud he benn hag ar gouarneur a gredaz edo o vont da nac'h he feiz. Nann, eme Theodot, mes souezet ounn ganes ; n'ouzot ket ann doare da lakaat eunn den da gaont poan, da vourrevien a zo bugale, skuiza a reont dioc'h-tu. Digas ta tud var va zro ha klask eunn tourmant garo bennak, ma veli pegeit ec'h hellan mont dre c'hras J. K. Theoteknus,

evit he lakaat da devel, a reas terri he zent enn he c'hinou a daoliou mein. Trouc'h va zeod ive mar kerez, eme'n hostis ; n'hen trouc'hi ket berr avoalc'h evit na jomo eur pennad anezhan ganen ha gant ar pennad-se e veulin c'hoas hano va Doue. Ar vourrevien a c'hoeze hag a skuize o skei var Dheodot ; red e oue eta he gass d'ar prizoun. Dre ma zea dre ar ruiou e krie a boues-penn d'ar baïanet enn eur ziskoës he c'houlliou : anavezit hirio ners J. K. hag hini he zervicherien. Ar baïanet a ioa ker sebezet ma la varent etrezho : Theodot zo great gant houarn.

Pemp dervez e chomas er prizoun ; neuze Theoteknus a c'halvas adarre an hostis hag a lakeas he oll c'houliou da zigeri a neves ; ruillet e oue ar merzer var dammou podou torret, glaou beo enn ho zoues ; erfin, pa n'hellet dont a-benn aneshan, e roas urs d'hen dibenna. Chetu ama ar beden a rea Theodot : Aotrou J. K. krouer ann Env hag ann douar, ho trugarekat a rann dre ma c'halvit ac'hanon d'ho rouantelez ; ho trugarekat a rann, dre ma roit din ners avoalc'h evit trec'hi ar zerpant ha flastra he benn. Roit ar peoc'h d'ho servicherien, torrit divrec'h enebourien hoc'h ilis santel. Amen, eme'r gristenien all a ioa eno o lenva. Ne vouelit ket, eme Dheodot ; mes breudeur caret, meulit J. C. a laca nerz em c'haloun ; dizale e vizin er barados hag he pedin evidoc'h gant fisians. Neuze ec'h astennas he c'hou-

zoug ha e voe dibennet. Berniet e voe kals keuneud evit devi ar c'horf ; mes tarza a reas eur sklerijen ker bras ma ne grede den tostaat evit lacat ann tann. Theoteknus a roas urs d'ar zoudardet da jom var ar plas evit dioual ar c'horf hag ar penn. Koulskoude n'oa ket just e chom-se ep beza sebeliet eur zant en doa kemeret kement a boan evit sebelia ar re-all. Ar beleg Fronton a deuas da Ansir ; ganthan edo bizaoued Theodot hag he c'hoant oa kaout relegeier evel m'oa bet promettet dezhan. Digaset en doa eta ganthan eunn azen evit dougen ann tenzor a glaske, hag evit ober ann neus da ober eur c'hevridi benak en doa lakeat eur banerad guin koz e manikinou ann azen. Hogen digouezout a reas, dre bermision Doue, ma teuas ann azen er penn-kenta eus an nos da goeza, dre skuisder, dindan he zamm e kichen ar c'heuneud berniet evit devi korf ar zant. Ar zoudardet a ioa eno eb anaout ar beleg, her pedas da jom gantho epad ann nos hag a lavaraz e vije braoc'h eno eget enn hostaleri ebet. Great o doa eul lochen gant bodou aleg ha raosk ha great o doa tan. Evel m'oa dare koan e pedjont Fronton da zibri ha da eva gantho. En ober a reas ha d'he dro e roas dezho eus he vin. Ar guin-ze a ioa ker mad ma teuas c'hoant dezho da gaout eur banne all. Unan ispisial a c'houlennas eur banne sounn evit ankounae'haat, emezhan, ann taoliou en doa bet dre ma n'en doa ket diouallet mad ar merc'hed a ioa

bet taolet el lenn. Dioual, eme'n all, ne ev ket re rag kannet e vizi adarre mar bes laëret diganeomp ann den houarn. Allas, eme Fronton, n'oun ket diviner ha n'ouzon ket petra eo ar merc'hed-se taolet el lenn na petra eo ann den houarn. Livirit din, mar plich, petra eo an den houarn, pe e kredin emao'h o klask ober goap ac'hanon. Eunn trede souzard azekas neuze dezhan petra ioadigoezet gant ar seisguerc'hes, ha penaos ann hostis Theodot en doa tennet anezho eus al len. Theodot e-unan, emezhanc'hoas, a c'halvomp ann den houarn rag ar vourrevien o deus skoet var he gorf evel var eunn anneau hag ann den ze ne rea ket kenebeud muioc'h a van eget eunn anneau.

Theoteknus en deus barnet anezhan da veza dibennet ha devet ha ni a zo o tional he gorf gant aoun na ve laeret gant ar gristenien. Fronton a ouie eta edo enn he gichen var ar bern keuneud korf santel ar merzer goloet gant bodou gues ha deillou; trugarekaat a reas Doue hag e reas sioul he beden. Ober a reas ann neus da gousket. Ar zoudardet n'heljont ket trec'hi ann dentation hag a ieas adarre d'ar guin; ne oue ken ehan nemet pa n'oa mui da zivera ha prest e teujont da gousket pounner, evel ann dud antervezo. Fronton a zavas, a gemeras korf ar merzer, a lakeas dezhan he vizaoued hag er sammas var he azen. Goudeze e lakeas adarre ar gues hag ann deil-lou kempenn enn ho flas gant aoun na deuje eur zou-

dard benak da zihuna re abred. Neuze e tistroas da Valos, d'al leac'h e pehini en doa debret eur pred gant ar gristenien; eno e voe sebeliet ar merzer ha savet eun ilis enn he enor.

Eun den, hanvet Nilus, eo en deus skrivet merzerinti sant Theodot ha chetu ama he gomzou diveza: me Nilus, am beus skrivet ann traou kaër-ma deoc'h; ar vrionez am beus lavaret rag anavezet em beus bet sant Theodot ha ganthan ounn bet er prizoun. Ra vizin ive ganthan e barados Doue, ganthan ha gant ann oll zent, dre c'hras J. K. meulet ra vezo eus ann eil kanvet d'egile. Amen.



AR PEDENNOU.

Goude ar goan diveza a reas gant he ebestel, hor Zalver a lavaras dezho : « Enn nos-ma e viot oll skandalizet abalamour dinme... » Aoun am beus na ve ive kals kristenien douget da gaout voal deval henchou ann Aotrou Doue ha zoken da c'hrosmolat pa velont petra zo c'hoarvezet gant hor bro. Pedi zo great enn ilizou, er chapeliou, en ties ; daoulina zo great dirak kement kroaz zo enn henchou ; nag a oferennou, a navejou !... ha koulskoude ar Frans zo bet skoet, diskaret ha divoadet ; he bugale tapet evel enn eur roued vras zo bet kasset pell diouc'h ama ; ha c'hoas trec'het int bet gant protestantet ! Enn eur ger Doue, ar zent, ar Verc'hes e-unan n'o deus great van eus hon huanadennoù. Petra dal eta pedi ? ha voassoc'h a vije digoezet ganeomp m'hor bije dalc'het klôs hor muzellou, espernet ann ezans hag ar pilejou ? chetu petra lavaro meur a zen difeiz hag ar pes a helle, siouas, kredi meur a ene laosk pe nebeud goeziek eus renadur ar Brovidans. Diouallomp, kemeromp kuzul digant ar skiant-vad hag ar feiz, neuze e velimp marteze eo e-gaou e teufemp da damall ann Env.

Chetu ama va goulenn kenta : ha ni er penn kenta

eus an abaden a dlie beza treac'h ? — Pe seurt roue, em'en avel, araok discleria ar brezel d'eur roue all ne deu ket da deureul evez ha da velet hag hen a hell gant dek mil soudard enebi ous unan en deus ugent mil ? ma n'hell ket e pleg hag etre ma man c'hoas pell ar roue all e teu da c'houlenn ar peoc'h. Er c'homzou-se ne deus meneg d'en em ganna nemet unan ous daou ha kement-se zo dija eur follentes ; mes ar re a ioa e penn hor bro o deus great kals voassoc'h, rag anaout a dlient e vije pevar pe bemp ous unan ac'hanomp.

Ouspenn, hon tud-ni, evitho da vezo ker kalounek a fors piou, a veze laosket re zidavez ha re zishual er c'heriou ; eur zoudard a dle beza evel ann dir, da lavaret eo, goen ha kalet ; troet ha distroet e tle beza bemdes evit ma vezo boas pa zigoezo war ann dachenn ; sellet a dle ous ann tan evel ann erer, ous ann heol, eb guilcha. Ne lavaran drouk eus den, mes kaout a ra din n'eo ket evel-se eo bet desket hor soudardet, divoazet oant eus c'hoez ar poultr, rag-se eo savet d'ho fri hag o deus argilet evit strefia. Tamallomp eta ann neb a girimp mes ne damallomp ket ann Aotrou Doue, rag kouls e ve lavaret e tle eunn den harpa ous pevar, eun den stumet-fall ous pevar desket-mad, dre-ze sclear eo ervez ar skiant e tliemp beza voasket er penn kenta eus ar brezel.

Chetu brema va eil goulenn : Goude al lamm kenta, pa deuas Paris da ziskar hor mestr-koz, da emban ar

Republik ha da c'hervel ar vro didan an drapoïou, petra dlïe c'hoarvezout? Beza e zoa e Frans danvez armou, danvez soudardet; kals arc'hant a oa ive, mes ann amzera ioa ber. Koulskoude kredi a ran, ma vije bet digaset deomp tud goeziek, ma vijemp bet oll a-unan, oa great gant ar Brusianet, rag eb tamm meuleudi, c'hoek-bras eo ar goad a red enn hor voaziet. Mes gout a rit penaos e troas ann traou : pennou ken avelok hag ar ballon ho digase a deuas d'hor ren; ho labour vrassa oa freuza ha difreuza kement a ioa evel pa vijent goest da ober guelloc'h; araok peb tra e ranket lakaat ann dispac'herien er c'hargou huella, goudeze e vije guelet; ar c'hres-deis, a du gant ann dispac'herien, e leac'h ober evel dompni ne vanke ket unan var mil ac'hanomp pa voe great ar galf, a gavas oa talvoudusoe'h en em zével ous ann dud a ilis, ous ann tadou Jesuïstet, ous ar Freret, ous al leanezet, eur vicher vrao e guiriones pa zoa nao c'hant mil enebour e-kreis ar vro. Ar pes eta am laka sebeset ne ket e vemp bet diskaret, mes hor be gellet arpa keit all. Enor d'ann dud o deus kousket dindan ar glao, enn nerc'h; a jome tom ho c'haloun etre ma sounne ho izili ha n'o doa na dillad nag armou, na bevans, enor dezho; ar re-ze eo bugale ar zoudardet koz a reas tro ann Europ hag a lakeas da dregerni gant trôus ho zambourinou kear-veur ar Pruss ha kals a

geriou all... mez da viken d'ar re n'o deus guelet el lestr kaër a skoe ous ar garrek nemet ^{glao} pense da zestum! sklear eo c'hoas eta e rankemp mont da get, rag, erves ann Aviel, eur vro dizunanet a dle koeza. Ha just e ve tamall an Aotrou Doue? Ann dispac'herien zo penn-kaos eus ar gaou, varnho e tle koeza ar beac'h.

Bete vrema, lenner christen, e velit n'em beus komzet deoc'h nemet ervez ar skiant, ervez ar sklerijen a zo e penn peb den, ha m'am beus tennet eur ger benak eus al levriou-ze sakr, ne ket m'am bije izoum, mes abalamour ar geriou-ze zo atao kals skleroc'h eget koms all ebef; brema en em varnomp ervez ar Feiz. Dies e kavit, eme c'hui, ne ve ket bet chelaouet kement all a bedennou... Ia, guir eo, ha me a gav ken dies ha c'hui. Anzae a rit, neketa, e tliemp beza trec'het, abalamour n'hor boa ket soudardet avoalc'h, n'oant ket stumet kerkouls ha re hon enebourien, noa ket eunn anter den o ren ac'hanomp ha n'oamp ket a-unan. Evelse pa bedemp, petra c'houlenomp? na muioc'h na nebeutoc'h eget eur burzud. Evit piou e vije great ar burzud-se? enn andret ann impalaer-koz? e'vessaït ous ar pes zo c'hoarvezet enn Itali; ann hini n'en deus ket miret, pa helle ha pa dlïe ous Pii Nao da goll he stadou, da veza dindan eul laër, n'en deus ket meritet beza espernet e-unan. Justis Doue, evel a lavarfen, zo kamm, ne vale ket

buan, mes mont a ra atao hag erfin e laka he dourn var skoas ann den fall evit her bruzuna ; Doue n'helle ket kaout trues ous ann impalaer pa vele ar Pab o vouela. Evit guir, ni etrezomp breizis, n'oamp ket kaos, mes nag a hini all a ioa ! ha goude-oll pa fazi ar sturier al lestr a bes a ia da goll. Eur vech skubet hennes, ha ni a verite burzudou ?

Lavarit din pini eus ann ennek zo deuet var he lerc'h en deus prononset eur vech ebken hano Doue, ha goulennet eur bater evit ar vro ? alvokad Tours ha Bourdel en deus komzet deus planeden ar Frans, mes a galvet en deus ar stereden guirion ar Verc'hes glorius Vari ? m'en dije great e vije bet sutet dezhan kre avoalc'h evit rei da glevet deus Bourdel betek Lyon ha Marseil. Evel-se ta etre ma pedemp oa eur goumoulen etre an Env ha ni, eno e ranke chom a za huanadennou hor c'halon, ezans hon aoteriou ha moget hor pilejou. Diou voues a zave er memes amzer varzu Doue; unan dous ha klemus, eunn all rog ha leun a vlasphemou. Doue n'helle ket ober burzudou rag ar vlasphematourien o divije lavaret: "Ni co zo bet treac'h, ni gant Garibaldi kant guech excommuniget eo hor beus saveteat ar vro." Nan ar Frans, merc'h hena ann ilis, ar Frans ker karet gant ar Verc'hes n'helle ket beza saveteat gant heveleb tud ; guelloc'h oa da Zoue e leuskeul da vont var ar voal-skaon e kreis daelou ar Verc'hez, rag guelek eo beto

lenva var menez ar Salet, e kreis daelou ar Pab ha re kement den mad a zo er bed.

Dies e kavomp beza bet voasket gant protestantet, ni bugale d'an ilis, pried guirion hag unik hor Zalver J.-K. Mad evidomme am bize kavet c'hoas diessoc'h guelek kristenien katolik e voal-gass ac'hanomp ; rag ma zeo eunn dra divalo e ve daou zen oc'h en em ganna, divalaoc'h eo c'hoas e ve daou vreur e rendael ann eil ous egile. N'eo ket eunn dra nevez evit bugale Satan beza treac'h da vugale Doue, abalamour, siouas, ne ket eunn dra nevez kennebeud e teufe bugale Doue da drei divar ann hent mad ha da derri al lezen a raffe ho ners hag ho eurusdet. Ar gour-drouzou a reas Moizes d'ar bobl a Israël a dis ann oll broiadou hag ann oll amzeriou ; ma ne zelaoues ket mones Doue, em'er profet, ma ne heulies ket al lezen, he vallos a gouezo varnot. Milliget e vizi er c'heriou ha var ar meziou ; milliget e vezo da arc'h hag ann ed a jom ebars ; milliget e vezo da vugale, da ejennet, da zenved, milliget e vizi o vont hag o tont ; ann aotrou a zigasso varnot ar gernes, ann naoun, ar vosen, ar baourentez, ann derchen, ar riou, ann domder ; bruzuna a rei ac'hanot ha var da lerc'h e zaï ken a vizi purgasset ; a ziouc'h da benn ann env a vezo evel dir ha dindan da dreid, ann douar evel houarn, e leac'h glao e lakai poultren da goeza ; ludu a nijo eus ar c'houmoul ; dre eun hent e zi d'en em ganna

ous da enebourien, ha dre zeis hent e ranki tec'het... Ar gourdrouzou-ze a ioa spountus, koulskoude ar justevien ne falvezas ket dezho plega da Zoue. Lavaret a reant, n'i zo bugale Abraham; ann templ, ann templ santel a zo e Jerusalem; n'hor beus izoum da gaout aoun na rag den na rag netra. Diskoezet e oue dezho ne ket avoale'h kaout ar relijion vad pa vever fall ebars, ne dal ket sevel eun ilis kaër pa ne veuler ket Doue ennh: Jerusalem a voue kemeret gant ar baianet, ar roue lazet he vugale dirazhan ha goudeze krevet he zaoulagad, ann templ lakeat e noas ha devet, ar bobl a bes kasset d'eur vro all. Arabat oa deomp eta kredi e tliemp beza espernet var digares m'hor beus eur relijion vad: pec'het ann drouk-spe-rejou zo bet voassoc'h abalamour m'oa great er barados, pec'hejou ar gristenien gatolik a zo ive grevussoc'h abalamour ma vevont e kreis ann deis evel pa vent e tenvalijen ann nos. Koulskoude piou a nac'ho ne ve ket niverus-bras hor pec'hejou; Eur ves eo gullet peger laosk eo ann darn-vuia eus ar gristenien zo er c'heriou, hag ann dud divar ar meas a anzaou ive int pell da veza direbech. Pa glevan ta lavaret eo Breiz-Izel guella bro zo c'hoas e Frans e rankan stoui va fenn ha lavaret: penaos e c'hell Doue gouzaon ac'hanomp? Koulskoude hag e ve enn hon touez daou gemend all a dud difeiz, e tislivirin atao ar re a gred e kar muioc'h ann Aotrou Doue ar

Brussianet egedomp, var digares m'en deus roet dezho ar viktor. Eunn tad ne gar ket muioc'h ar vialen gant pehini e kastis he vab eget na gar he vab e unan; ar vialen p'e devezo great he labour a vo stlapet a gostes ha zoken taolet enn tan hag ar mab a azezo ous ann daol e-kenver he dad. Goude-oll hon enebourien n'int ket chomet dibistig enn abaden-ma; var dro pevar c'hant mil anezho ne deint ket d'ar gear; eunn dra benak eo.

Mes a leverrot enn traou-ze oll e velan justis Doue, ne velan ket pe seurt vad o de great hor pedennou. Lenner kristen, ebaoun ebet e respountin deoc'h: n'eus ket kollet ann disterra *Pater*, an disterra *Ave Maria*; Doue en deus ho destumet ker pis a ma testum ann ezen a zav divar ann douar, divezatoc'h ann ezen-ze a roio glao pinvidik; ann ed a daolit er park ne zivoan ket dioc'h-tu, red eo ive gedal eur pennad hag e velimp. Petra c'houlennac'h enn ho pedennou? Kaout ar viktor ha divesatoc'h gullet ar Frans save-teat. N'hor beus ket bet ar viktor, kredomp n'oa ket mad deomp he c'haout, ma kavit eunn tamik stard ar goms-se sonjit eo bet talvoudus d'ar profet Jonas beza lounket gant ar pesk, da zant Paol beza diskaret divar he loan ha skoet a zallentes. Diou vro zo e Frans: ann hini gos fountet var ar Feis, savet gant ann eskibien, renet gant prinset kristen; hounnes oa ar rouanteles krea ha kaera goude hini ann env;

diskaret eo bet brema e zeus pevar ugent vloas gant ar revolution ; ar Frans iaouank badezet e goad he roue, he rouanes, he beleien, he noblans a zo eb Doue, eb religion ; bro Satan eo gant he oberou, he bompou. Hag e ve skubet ar Frans iaouank-ze, ma n'eo ket eur pec'het gervel Frans eunn heveleb bro, hog e ve skubet hounnes, n'eus drouk ebet, pell ac'hano ; bennos d'ar brini ha d'ar sparfellet didennet gant ar c'hoes hag o deus great ho c'hofad kik brein, bennos d'ar voaderezet staget ouzomp en despet deomp evit suna ar goad blounset ; iac'hussoc'h e vezimp enn amzer da zont : Doue n'en deus ket roet deomp ar viktor evit gellout hor savetei. Evit guir goad pur ha dinam zo bet ive skuillet ; ne gemeromp ket re a gaon evit se.... piou a hello paea kals a gle gant peziou ploum ? red eo arc'hant, red eo aour ; goad ar zoudardet ar mobilet kristen hag e stad a c'hras e vezo bet ann aour e balans justis Doue.

Lavaret a raïmp ive n'eus ket c'hoarvezet ganeomp anter kement a zroug ha gant al loden vrasa eus ar Frans : n'eo bet na bresset hon tachennou na devet hor c'heriou, na discaret hon ties : Breiz-Izel a zo bet evel cuzet e saë ar Verc'hes. Anzao a ran oamp pell dious ar Prus, mes guir eo ive oa deuet ar Brussianet enn hor c'hichen ; anzao a ran c'hoas eo goloet Breis a goat, a gleuziou ha n'eo ket eas dont

a-benn ac'hanomp, mes henchou bras a zo ive ha petra hor bizie great p'oa eat hon tud vella diganeomp ? Fouettet oump bet ha touchennet mad oa ar fouet, koulskoude n'oa ket great gant serpentet kor-det na beget gant flemmouaëret, ervez gourdrous ar skritur, skoazel hor beus kavet en tu benak ha den ne viro ouzin da gredi ne vemp ket dleourien a gement-se d'hor pedennou.

Ar pes a ra va brassa aoun, pa zellann a dost hag a bell, eo ne ve ket great pedennou avoalc'h. Teval spountus eo c'hoas ann amzer, ar c'hres-deis zo re zounn he benn ; kals tud fall a vlasphem voassoc'h evit biskoas ha koulskoude red e vezo dezho lounka ho glaouren ; rag me gred, ann Aotrou Doue ar vech-ma ne argilo tamm, skuba a rei neat he leur ; ann teil da genta er meas ha goudeze ar bouldren. Pedomp ta, kristenien, rag voal espernet oump bet evit ar pes a dalomp ; e kreis ann anken hag ann enkres, lavaromp gant ann den santel Job : ne jom mui ganen nemet va muzellou var va dent, mes ar muzellou-ze a lakai da zével var-zu Doue komzou humbl deuet a voeled ar galoun. Neuze em beus fizians e teui Doue da bardonni deomp pa roïmp dezhan, ervez sant Paol, ar froues eus hor muzellou, da lavaret eo pedennou guirion ; neuze e roio ive deomp ar peoc'h, ann union, ann ners ; ar Frans kos a zavo

eus he bes hag a vezo adarre krea ha kaera rouante-
lez goude hini ann env.

Kredi a ran beza diskoezet sklear avoalc'h perak
en deus Doue lakeat he zourn da boeza varnomp ha
perak Breis-lzel, e kreis ar barr-amzer ma, zo cho-
met enn disglao. Ar pedennou eo bet ar varren bouarn
e deus miret ous ar gurun da darza var hor bro ; all
luc'hed, pa zallent ha pa bulluc'hent ar re all, n'oant
evidomni nemet lizerennou-tan a verk ann dra-ma ;
n'eo ket mad d'eur rouanteles nac'h he Zoue. Ar
skritur-ze evit guir a ioa spountus sellet outhi, mes
ive eas-bras oa da lenn. Koulscoude meur a hini zo
bet evel Doueou ann Ejipt o doa daoulagad ha ne
velent ket. Goude beza kounnaret a-eneb ar roue
prusian, a eneb Bismark ha kals re-all, int en em
zavet ous Doue hag ar Verc'hes. Hounnes ispisial zo
bet goapeat ha lavaret ne doa na galloud, na made-
les. Arabat sebezi, Mari a zalc'h he zroad var benn ar
zerpant, rag-se ar zerpant ne gollo digares ebet evit
taga ar zeul zo ous her voaska.

Klevet a ran eta ann dud difeis o krosmolat hag o
lavaret ; e peleac'h e chom itroun mis mae, an hini
zo galvet rouanes ar Frans ? Perak mar deo guir e
teu da apparissa eo e ves atao var gern ar menesiou
ha morse var ann dachen a vrezel ? Perak ma klev
hor pedennou ne flastr ket flon enebourien ? Ann
dra-zc a vije kals guelloc'h eget diskoes da vugaligou

he c'hurunen, he steredennou, imaj he mab...
Siouas, ar re a goms evel-se ne velint ket ar ver-
c'hes, he c'hurunen, he steredennou nag er bed-ma
nag er bed-all.

Petra eo eta ourgouil ann den ? N'oun ket souezet,
eme Zant-Bernard, o de klasket ann eles en em ze-
vel, rag ganet oant enn env ; mes penaos e teu ann
den d'en em c'hoeza, hen ganet var ann teil ? Ia,
petra eo ourgouil ann den ? Ann ebestel a ioa bet
hor Zalver e voalc'hi ho zreid, great en doa dezho ar
pes a veac'h a raffe ann diveza servicher, ha kouls-
coude etre ma valeent eus ar gambr-lid d'ar Jardin
Olives, a betra e komzent ? Savet oa trous etrezo var
digares gout pehini a dlle beza er renk huella !... O
pec'het milliget n'out ket maro c'hoas, sevel a res
da benn voassoc'h evit biskoas, pa c'houlennes pe-
rak ne deus ket ar verc'hes great aun dra-ma, ann
dra-hount.

Evidomni, kristenien, kredomp a greis-kaloun e
deus Mari great ar pes a dlle hag a helle. En em zis-
koezet eo bet var ar menesiou, da vugale iaouank-
flamm, ha leac'h zo da damall anizhi var gement-se ?
Benniget e ves ar besiou gant aoun n'en de ann
diaoul dre ar pec'het eur guir benak var an douar-
ze. Benniget e ves ann ilizou, rag n'eo ket mad e ve
ar zanteles memes enn eul leac'h saotret, evel-se
ive ar Verc'hes ne ves nemeur guelelet nemet var an

huel rag ma chom pell deus ezen ar pec'het. Ar goulm laosket gant Noë a zistroas d'al lestr, n'oa a bep tu nemet korfou maro hag anter-vrein var gorre ann dour : evit ar vran, ne zistroas ket rag en em gaout a rea e kreis he boued; er gis-se hor rouanes, pa deu eus ann Env n'eo ket evit ehana var leve Satan. Sonjit c'hoas e deus Mari krenñet dirak eun eal, e deus kavet guelloc'h genel he mab enn eur c'hraou etoues ann anevalet eget etoues ann dud, neuse e vo sklear evidoc'h perak brema e kar ar menesiou. Evit ar vugaligou sonjit penaos p'edo Jesus var ann douar, he blijadur oa ho c'haout enn dro dezhan ha lakaat he zourn var ho zal : rouanteles ann Env, emezhan, a zo d'ar re a vezo evel outho ; hag enn aviel e lenner c'hoas. Eurur ar re zo pur ho c'haloun, rag gullet a reñt Doue. M'ar deo guir ann traou-ma e-leac'h krosmolat, e tlefemp lavaret gant humilite : O Mari, peur e vezo ho pugale din d'ho tigemeret ? Peur e c'helloc'h diskenn enn ho zachen-nou, enn-ho zies ? Peur e zeñ diouzomp ar mallo-siou, al luxur, ar gourmandis, ar gassouni a vir ous ho treid santel da dremen treuzou hol lochennoù ? Mes, kristenien, ma n'eo ket neat avoalc'h hon daou-lagad evit gallout para var bisach ar verc'hes, hi hor guel hag hor chelaou. Peb Rozera a zo eur gurunen lakeat ganeomp var he fenn; peb Ave Maria eur berlezen er gurunen-ze. Gervel a rit ar pes a ra ho

chapelet greun ; mad a rit ; greun int adet enn huel haga roio eost pa deu ar mare ; peb greunen a roio ugent ha kant evit unan.

El litanieu e c'halvit Mari, *virgo fidelis*, ar Verc'hes fidel ; mad a rit adarre, rag en despet da gement tra a lavaro ann dud difeis hor ronanes zo bet fidel deomp; pec'het e ve, a dra sur, lavaret e debrema Mari poan ebet, emañ er barados var ann tron huella, koulskoude e deus roet merkou a c'hlae'har. Gullet eo bet o lenva var memes ar Salet, pa c'hourdrouze ac'hanomp eus ar voal amzer-ma ha pa vele ar goumoulen o teoat ; epad ar brezel eo bet c'hoas gullet meur a veach, edo evel eur vam ne hell ket ehana pa ves he mab gant ar derzien, fidel eo bet deomp evel d'he mab divin var ar C'halvar ha pe deveze eur c'helou mad da rei e tinije buan var-zu hor bro hag e lavare : skanveat eo dourn va mab. Petra helle ober ken ? Birou Saül, emer Skritur ne deuent morse enn dro eb beza livet a c'hoad, ha kleze Jonathas eur vech dic'houinet a ranke ada ar maro. Siouas ar birou hag ar c'hleze-ze ne dint nemet eur skeuden a justis Doue ; dourn ebet, nag enn Env na var ann douar, n'hell arza ar rod bras-se eur vech ma ma o vala ar bec'herien.

Mes eb mar ebet, hor pedennou o devezo great vad deomp, ar Verc'hes e devezo lammet divarnomp kals eus ar beac'h.

Bezomp eta fidel d'hon tro d'ar Verc'hes ; roomp dizi a vrema hor c'halonou, ha pa deui ann anv, mis maë, roomp dizhi bokedou guenn evit ann daëlou e deus scuillet evidomp, bokedou rus evit ar goad e deus espernet, bokedou glaz evit ann esperans a jom ganeomp e vezo dizale ar Frans kals guelloc'h ha kreoc'h evit n'eo bet biskoas.



AN DIAOUL PREZEGER.

Er penn kenta eus ar c'hanvet trizek e zoa enn Itali eur gouent menec'h a urs sant Franses. Eno ar vues a ioa e guiriones ar pezh ma tleffe beza : hent ann Env dre ar groas hag ar binijen. Speret sant Franses a ioa evel beo enn he vugale ; ar reolen roet ganthan a ioa evitho eunn eil aviel ; senti a reant outhi e pep tra : ispisial e kariant ar baourentes, ar vertus-se ken prezeget gant ann hini en doa savet ho urs. Bemdes ar relijiuzet a iea dre ruiou kear evit goulenn ann aluzennik a rea ho oll bevans ; ho gullet o pizie, ho zreid noas, eur gorden enn-dro dezho, ar bissac'h var ho chouk o vont ama ahont, o tastum restachou pred ar paour hag ar pinvidik. Eunn azenik a veze ous ho heul, pa veze pounereat ar bissac'h gant ann tammou kik pe kreun, pe gaol, pe fors petra, e veze taolet var gein ann azen ; ouspenn eman a rankë c'hoas dougen ann tammou keuneud pe a veze roet d'ar venec'h, pe a gavent diberc'hen var ar ru. Dre ma valeent, ar menec'h a ioa ken dous, ken humbl, var ho zal e pare kement ar zantelez, ma n'oa ket eas miret, pa dremenent, non pas sonjal enn hini zo bet paour adalek kraou Bethleem betek menez Kalvar.

Koulskoude keris ne ket var vella e zeant, a neubeud a neubeud e kollent ar garantez ho lakea da veza madelezus evit ar venec'h paour. Re binvidik oa deut ar vourc'hizien-ze da veza, ho c'haloun a ioa dija ker kalet hag ho aour. Rag-se oant en em lakeat da gass ar Fransiskanet dioutho, e sellent outho a gorn ha zoken e laoskent malloziou var ho Ierc'h : klaskerien, feneantet.... chetu ar geriou koanta a gleve ar relijiuzet, mes ne reant van ; ann dismegansou-se a ioa evitho evel eun olen santel a roe eur vlas guelloc'h d'ar restachou munut ha dizaouar a goeze enn ho bissac'h.

Enebour brassa bugale sant Franses er gear a Luk a ioa, evel ma kredit, ann diaoul e-unan. Kounnari a rea p'ho guele ken dous, ker pasiant, hag e touas dre he forc'h hag he gerniel e teuche a benn anezho. C'hoeza a reas ta evel eunn avel sklaset var galonou keris, prena, morailla a reas ar c'halounou-ze ; ar bobl a zavas enna kement a zrouk ma zoa avoalc'h guelet eur relijius er ru, evit ma vizie kikledet ann oll dorjou ; ann diaoul a ouie ta ober ar brezel hag a ioa var ann hent mad da gemeret ar gouent dre ar gernez.

Pinvidika den eus kear Luk oa eur marc'hadour hanvet Loïs ; a nevez dimezet oa gant eur plac'h iaouank eus ar re vella. Ann tad gardien, pa velas n'en doa netra da zibri, nag hen nag he vreudeur a

ieas var zu ti Loïs, non pas evit kavout Loïs mes he bried Octavia. Rag ounnes leun a feis, a vele er paour memprou Jesus-Christ hag e divizie lammet ann tamm eus he ginou evit rei d'eunn izomek. Deut oa dija ann nos pa skoas ann tad var dor ann ti ; ker goustad e skoe m'en doa evel aoun da rei da glevet. Koulskoude Loïs a glevas : Klaoustre, emezhan, ema aze adarre paotr he vissac'h, dabord e kleyo ganemme... hag e zeas da zigeri. Al lean a ioa diners ha disliv, krena a reas ha dont adre pa velas Loïs drouk ennan hag he zourn savet evel evit skei : petra rit aze, tad, eme ar bourc'his trenk ha dichek ; kit da batera d'ho kouent, pe grit c'hoas guelloc'h, labourit evit gounit ho para... n'euz ket izom a rederien ama.

Aotrou, eme'l lean o plega he benn, pardoun a c'houlennan diganeoc'h, c'hoant am be da velet ann itroun Octavia. Epad ar zizun tremenet Doue zo falvezet ganthan hon lezel er vrassa dienes, nikun ac'hanomp n'en deus bet grinsen hirio, bezit trues ouzomp... hag ec'h astennas he vissac'h goulo....

List ann itroun Octavia e peoc'h, eme Loïs, me eo ar mestr ama.... ha me ne labouran ket evit gounit guenneien da rei da dud didalvez. Kit ta enn hoc'h hent ha buan m'ar plij ganeoc'h.... Trei a reas he gein hag edo o vont da brenna ann or. Aotrou mad, eme ar relijius ha kaloun avoalc'h o pe d'hon dilezel ? p'ho c'heuz kement a zanves, da e ve deoc'h evit anaout

madelez hon Tad pehini zo enn env divoeret eunn tammik eus ho peadra ? dalc'het sonj mad, ma n'o peuz ket a druez ouzomp, Doue n'en devezo ket ive ouzoc'h ! Deuet oun ama var ger ann itroun Octavia : enn dienes, emezhi, deuit d'am c'haout, morse ne vankin deoc'h. Octavia, eme Lois e kregi enn he vas, Octavia, emezhan, o skei var ann tad. Lavar c'hoas ann hano-ze, ha me vruzuno did d'ha eskern ; allo, amezeien, eme Lois, d'ann dud all eus ar ru, deuit ama ha kassomp ann aneval ma d'he doull. Ann dud en em vodas, lod a grie fors var ar manac'h ; lod all voassoc'h c'hoas a stlape outhan pri ha mein : ac'hanta chetu aze eunn aluzenn ! karg da vissac'h gant ar mein-ze, debr anezho en da gouent, ar fank ma a laki da ober aman ! ar relijius a dec'he... mes poan avoalc'h en devoe o tont d'ar gear.

Deuet oa mare koan.... n'oa netra da breja, ar menec'h a ias koulskoude ous taol, a jomas eno leit hag araok hag a zelaouas gant respet lenn ann aviel hag al levriou santel, evel ma reat atao epad ar pred.

Ann deis varlec'h, ann traou a ias c'hoas falloc'h falla. Ar mear o veza klevet oa bet trous e kenver dor Lois a c'hourdrouzas ar relijiuzet hag a lavaras dezho oa ouspenn mall e zachtent eus eur gear e pehini ann oll a ioa enn ho eneb. Epad ma comze ar mear, ar re-ma a jomas sioul ha pleget ho fenn, mes a veac'h oa eat dreist treujou ar gouent e sava :

kemesk ha krosmol. Perak, eme unan, pa ginniget deomp douarou ha leveou n'hor beus ket c'hoanteat ho c'hemeret ? reolen sant Franses a ioa mad pa zoa mad ive ann dud ha pa roent aluzen, brema-ta evit senti ouz ar reolen-ze, ni ranko mervel gant an naoun ? Eunn all a lavare : red eo guerza ar c'haluriou hag arc'hantiri hon ilis, gant koad e reimp, ne vizimp nemet paourroc'h aze hag e sentimp guelloc'h ous hon tad kenta. Ann tad gardien, evinthan da veza nec'het avoalc'h e-unan a lavaras dezho : va breudeur, difennet eo ouzomp kemeret parkeier ha leve, difennet eo ive ouzomp guerza ar pez zo d'hon ilis.... ha c'hoant o peffe da ober eur pec'het marvel ?

Daou zerves-zo n'o peus debret netra, guir eo ; gedit c'hoas, Doue a oar e pe seurt stad emaomp, m'ar bezomp fidel dezhan, hen a vezo fidel deomp hag a bourveo d'hon ezomou. Enn hano Doue eta, hag enn hano sant Franses gedit c'hoas eur pennad. Ar c'homziou-ze a ioa mad ha fur, mes ann tad gardien e-unan a ioa eb fizians ha dre-ze he gomziou a goueze diners d'ann douar. Ouspenn ann diaoul a ioa e kus e kreiz ar relijiuzet hag a c'hoeze muioc'h mui ann dispac'h hag ar freuz. Musc'hoarzin a rea o niveri ar menec'h, hag e lavare ennan e-unan ; emaint oll din.... Mes etre m'oa kel laouen ha ma floure he voustachou rus, chetu eunn abaden all.

Etre ma kave eta d'ann diaoul oa sur eus he grog

ha ma floure he voustachou rus, e klevas eur voues hag a gave beza clevet c'hoas... Skrija a reas hag e troas he benn... Neuze e skrijas c'hoas muioc'h : dirazhan eta edo sant Mikeal Arc'hell : stereden ker skedus guehall, eme gannad Doue, ha brema duet gant tan ann ifern, ec'h ober petra emaut ama ? Deuet oun evit diskar adarre da ourgouil ha da gasser meas eus ann ti-ma. Gra ar pezh a giri, eme'n diaoul ; va c'hoant am beus bet ; nikun eus ar menec'h-ma ne deo chomet hirio eb difiziout eus komzou Doue. Eunn dervez mad am beus great hag e zankuit. — Evel-se eo, eme ann arc'hel ; mad ha peus great d'ha labour, brema e freuzi anezhan ; te da unan a zigasso var ann hent mad ar relijiuzet zo faziet eur pennadik ; te a glasko distrei Lois d'he zever hag a lakai ar garantas evit ar paour-da gregi a nevez e kalonou bourc'hisien Luk ; anezho o-unan e savint eur gouent all e kreis kear ; eno e vezo meulet hano Doue hag heuliet a-benn-da-benn reolen sant Franses pehini e peus kement a gassouni outhi. Bolontez Doue eo kementse, he volonte hag he urs. Ann diaoul a skrine he zent.

N'oun ket eur prezeger, emezhan, ha n'hellan ket labourat a-eneb ann ifern ; penaos e zafemme a-du gant ar Franses-se am laka da gounnari ?

Mad breman e skubi ann draok e peus dournet ; red eo e raffes ar pes en divizie great Franses ma vi-

zie bet var ann douar. En em laka henvel ous unan eus ar menec'h ; lavar komzou mad evit enebi ous da aliou fall, ar relijiuzet a zavo adarre enn ho c'halonou feiz hag esperans ; gourdrous anezho da veza bet ken diners hag ho laka da veza startoc'h evit ann amzer da zont. Goudeze e zi e kear evit digeri dezho adarre ann dorjou ha lakaat eunn dra benak da goeza enn ho bisach, ma vevint o-unan ha ma raïnt vad d'ar beorien all. Ann diaoul a ieas lostek euz ar gouent... Sant Mikeal a bignas enn Env ; evit ar relijiuzet n'o doa gueleit na klevet netra.

Chetu ma skoer daou daol seac'h var ann or... Ar porcher en doa aoun o tigeri, rag n'edo var c'hed eus den ; enn tu-all d'ann treujou oa eur manac'h, guisket gant burel gros ha tenvall ; dious he zillad oa anet ea eur fransiken.... mes a beleac'h e teue ? Ar porcher n'er gouie ket, n'en doa anaoudegez ebet anezhan. Ar beachour a ioa doareet mad, galloudus... Koulskoude ar porcher a lente o sellet outhan... rag evel diou c'hlaouen-dan a ioa en he benn. C'hoant am be, eme ann estranjou, da goms ous ann tad gardien.... he voues a ioa dudius meurbet. Ar porcher a blegas izel he benn hag er c'hassas dirak ar menec'h a ioa c'hoas er memes sal hag a ioa o vont da zilezel ar gouent : *Deo gratias*, va breudeur, emezhan en eur zaludi, hag he voues a dreuzas anezho evel eur

c'hleze. Mam Doue, eme'n tad gardien, sebezet, piou oc'h-tu, tad, ha deus pelec'h e teuit ?

A-bell e teuan, em'er beachour, digaset ounn gant dourn Doue ; a-bell e teuan ; ar vro-ze n'eo ket anavezet ; ne gomzer ket nemeur anizhi ; n'eus heol ebet o para varnhi. Hag ho c'hano, tad mad ; deus hon urs-ni oc'h-tu ?

Va hano zo : Sentus Oblig : ha dougen a ran habit ho c'hurs evel ma velit ; guechall em galvet Cherubin.

Mad eo, em'er gardien ; ho tigemer a reomp a greis-kaloun. C'hoant am be da rei eunn dra benak deoc'h da zibri ; mes siouas ! beva reomp enn eunn amzer gris. Bonrc'hisien kear zo troet enn hon eneb ; ne roont netra evit hor bevans ; emaoump o vont a c'halen evit klask eunn ti-all ; o chom aman hor beaoun da vervel gant ann dienez.

Korf ar manac'h dianavez a ieas evel var gresk, huellaat a rea... Teurel a reas he gap adren d'he jouk hag e tiskuezaz eur penn kaer, eur gurunen bleo du tro-var-dro dezhan ; he lagad a luche var hini ann tad gardien ; klask a rea lenn betek enn he galoun koulskoude e-unan oa disliv, he dal a zouge plegou ha roufennou eur boan vras : Tud difeis, emezhan erfin, pec'herien, ha c'hui zo soudardet da Zoue, bugale ann hini a varvas var eur groas, breudeur ar zent hag ar verzerien ? Evit daou zerves naoun e kol-

lit fizians... Kredi a rit hag e pedit, pa ro Doue deoc'h leis ho skudel ; devot, nerzus oc'h pa deu ann aluzen eb dale ; ann devotion, ann ners-se ne deo nemet komziou hag avel. Pebes pec'het beza var var goudeger eunn Doue !

Dre ma prezege he dal a iea tenvaloc'h... unan eus ar breudeur ionanka a lavaras goustadik : Eunn den santel eo, anaout a ra ar gueledeus hor c'haloun hag en deus euz ous hor pec'het.

Ia, anaout a ran o sonjezonou muia kuzet, eme Zentus, o rei eunn taol lagad d'ar manac'h yaouank ; ne peus ket a vez, te pehini e peus touet n'eus ket pell dirak Doue senti ous reolen sant Franses, ne peus ket a vez o vont a eneb d'ha c'her, hag o lavaret kemeret douarou ha parkeier ?

Aoun a peus-ta rag ann dienez ! o tud diskiant, ne velit-hu ket n'en deus Doue nemet lavaret eur ger hag e teuo he elez da zigas deoc'h bevans ; an drouk-sperejou o-unan, m'ar plij ganthan, a ranko beza ho servicherien !...

Va zad, em'er gardien, o stoui betek ann douar, dianavez oc'h evidomp, mes gueledeus a reomp eman enn ho kinou komzou ar Speret-Santel. N'hellomp ket arpa ous ho kusulioù ; evidom-me gueledeus ve gannen mil guech mervel eget dilezel ar gouent-ma pe derri enn disterra tra reolen sant Franses.

Ha ni, ha ni... a lavaras ar breudeur all ; eunn

eal oc'h digaset d'hor c'helen, grit ac'hanomp ar pezh a gerroc'h, rag anet eo e koms Doue dre ho kinou.

Etretant an diaoul n'oa ket evit miret da bec'h ennan e-unan : daonet, emezhan, chetu ama eul labour gempen ! Edo ar re-ze oll o vont var eün da goll ha me o prezeg dezho ho laka da gaout keus ha da veza guelloc'h eget araok. Mar gelchen tec'het ! mes sionas ! An tad Oblij a ranke chom ha lavaret traou a freuze he c'hinou. Goude beza eur pennadik kuzet e dal enn he zaouarn, e kendalc'has da brezeg : va breudeur, great o peus eur pec'het bras ; kouskoude, pedit, bezit humbl hag e viot pardounet. Brema e rankan mont da bourvei d'oc'h izomou. Tad mad, em'ergardien, da viana ne dit ket e kear da glask aluzennou, kavout a rafac'h klozet ann oll dorjou...

Guelet e vezo, eme Oblij, da c'hedal kit d'ann ilis da bedi ; distrei a rin eb dale hag he vellot ha me zo mad da gestal.

Ar manac'h Oblij a iea ato dre ar ruiou ; e penn he veach e voue digemeret fall ; eur bourc'his zo ken, euz he brenest en em lakeas da zourna enn he eneb a bep seurt kaosiou divalo ; ar relijius a jome eb flach hag her selaoue ; pa voue evel dialanet ar bourc'his, Oblij a dennas eur paper euz he c'hodel : va mignoun, emezhan, m'o peuz anaoudegez ac'hanon, me oar ive eunn dra benak hag a zell ouzoc'h ; lemmet

ar paper-ma. Ar bourc'his a ziskennas evit lenn.... hogen eno oa merket he oll bec'hejou ha n'oa ket bihan ann niver anezho... dre vloas, dre zeis dre heur e velas skrivet he vuez... skrija a rea, aoun en doa ouspenn na vije diskuliet gant ar manac'h : pardoun va zad, emezhan, me roi deoc'h hirio ha bemdez ann aluzen, hag e roas eur pes choanen e doa beac'h e vont er bisac'h. Oblij a gave ive he bleg var bep-unan eus ar vourc'hisien all hag a grie : ann neb n'en deus ket pec'het, hennes n'en deus ket izoum d'a ober aluzen. E nebeud amzer en doa destumet kement a draoù, ma torte ann azen dindan ar zam o tistrei d'ar gouent. Antronoz e zeas adarre, bembez e treuze ker, hag ann aluzennou a iea atao var gresk ; ar brud eus ar prezezer en em skignas dre ar vro, a bell e tenet evit he velet hag e zelaou, ne ket bara ebken a roet dezhan mes fors guenneien ha pechou arc'hant, araok fin ar zizun oa ker pinvidik ar gouent ma lavaras an tad gardien oa peadra da zavel eunn ti nevez. Oblij a iegas da glask mansonnerien, darbarrerien ; gant kement a zillo e labourent ma save ar mogeriou evel dre vuzud.

Ar menec'h o doa c'hoant bras da c'houzout piou oa ann den-ze a rea dezho kement a vad. Lod a gredas oa sant Franses e-unan deut var an douar evit soursial euz he vugale, lod all pa zellent pis ous Oblij a gave oa teval he dall, lemm he zaoulagad, rok he

gomziou... ne ouient ket petra lavaret anezhan. Ann tad gardien a jome sioul ; kredabl sant Mikeal en doa diskuliet dezhan ar vrionez... ne lavare grik. Eunn deis ann tad gardien en em gavas gant Oblij a deue a gichen al labourerien ; bete neuze ne veze kaos ebet etrezho ; ann tad a c'houlennas hag affo e zea al labour ? ema peurc'hreat ann ti, eme Oblij o lakaat he vantel var he zaoulagad a ioa evel diou luc'heden.

Peurc'hreat ? n'eus ket c'hoas pemp mis ma zeo fountet.....

Ar pemp mis-se, eme'n diaoul, am beus kavet hirroc'h eget pemp bloas ; ma vizien bet dishual, n'oa ket padet al labour pemp devez.

Doae ne ra burzud ebet, eb ezom, a lavaras ar gardien ; Oblij a velas oa anavezet hag a respountas enn eur c'hrosmolat ; Doue, ia da, Doue ! ne ket hen a ra ar gouent-ma, me eo va unan dre va galloud.

Ho c'hanaout a ran, eme'r gardien ; c'hui zo aman dre hag ; noc'h ket zo ken ker galloudus a sant Franses.

Franses galloudus ; eme Oblij, ia pa bed ; evidomme zo va ners din va unan. Koulskoude oc'h trec'het, ar menec'h zo distroet d'ar feiz, tud kear zo guelloc'h eget araok, n'o peus mui nemet eun dra da ober ; kit da gonvertissa Lois, distagit hen deus he arc'hant.

Oblij a ouie avoalc'h e ranke c'hoas ober ann draze ; mes gina a rea hag e zea da di Lois evel d'ar

groug ; nos-deis e reas he c'halloud evit distrei ar marc'hadour, ken aketus oa hag eur vam dener, c'hoezi, poania a reas mes enn aner.

Lois, evit guir a zigemere brao ar c'hapucin abalamour n'oa ken kaos nemet anezhan, e ti ar mear hag e ties ann dud pinvidik, mes dre lorc'h ebken a rea kementse ha n'oa ket evit kaout ann hent da zistrei var zu Doue. Etre daou chetu ar mare'hadour o koeza klan bras... ar vidicinet a lavaras krenn n'oa pare ebet evithan. Octavia ha reas he galloud evit teneraat kaloun ar pec'her, mes ne rea nemet koms eus he arc'hant, eus ar pes a dlíe prena, guerza.... pa deue beleien evit he goves e selle a dreus outho ha ne lavare ger, pa roet ar groas dezhan da boket e troe ous ar voger... enn eur ger, eleac'h dizamma e rea pec'hejou nevez. Ma viche bet ann tad Oblij ama, eme Octavia, marteze e teuche a-benn anezhan ; kit d'ar red d'he glask. Emaoun ama a lavaras eur vouez go-loet hag e zeas var eün da vele ar c'hlanvour. Muioc'h a boan a gemeras gant Lois enn eunn heur eget n'en doa kemeret gant oll keriz epad eunn anter bloas. Koms a reas eus ann ene, ar maro, ann ifern, ann tan, ann eternite... ann dud a skrije ous e glevet : a dra sur, emezho, ennes en deus gueleit ann traouze oll ; gueleit en deus ar Barados hag ann ifern.

Var c'hed edot da velet Lois o c'houlenn pardoun digant Doue ha digant ann dud... ne reas van. Kom-

zou diveza Oblij a oue ar re-ma : Diouallit pec'her, eunn nebeudik c'hoas hag emaoc'h er bed all ; diouallit koll Doue a zo koll peb tra..., koll pep tra eme Lois enn eur huanadi, koll peb tra, hag e varvas. Ema din, eme ann diaoul gant eur voues sçrijus hag enn eur astenn he zivrec'h, Mikeal, treac'h ounn did ! Guelete vezo, a respountas eur voues deut eus ann Env ; kea da brezeg var ar blasen ; ne din ket em'en diaoul. Eo mont a ri... hag eunn taol avel a boulzas Oblij betek e kreis kear. Biskoas n'oa bet muioc'h a engros.. ar c'helou deus maro Lois sammet gant satan, ar voues, ann taol avel, ar c'hoant da c'hout petra oa Oblij e-unan pe eur guir manac'h pe eun eal pe eunn diaoul a lakeas ann oll da ziredet. Oblij a brezegas, he gomzou a zave evel ann tan ; kredi a reat guelet ann ifern digor, klevet malloziou hag hirvoud ar rezaonet ; ann dud a vouele, a grië, a skoe var ho feultrin hag a c'houlenne pardoun. Oblij a baouézas ; ober a reas eur zell var he auditoet ; beuzet oa ann oll daoulagad en daelou ; kounnari a reas : evit unan am beus bet emezhan, e kollan pevar pe pemp mil. ah ! Mikeal, ah ! Franses guella pezh zo ouma eo va abaden diveza. Neuze dirak ann oll e strinkas diouthan he habit manac'h e tec'has evel eul luc'heden o leuskeul var he lerc'h c'hoëz ar soufr.

Abaoue eus kaos er gear a Luk eus ann diaoul prezeger ha zoken me gred er vro-ma eus bet eur c'helou benak deus ann histor-se.

AR GUENILIET.

N'eus ket pell edomp, goude koan, bodet enn dro d'ann aoled o c'hedal ar pedennou. M'ar doa teval hor penn, n'eus ket ezoum d'el lavaret. Diou vro hor beus ; unan e pehini oump ganet, a vag ac'hanomp hag a zalc'h eskern hon tud-kos e skeud ar groas. Eunn all, galvet Rom, bro ann ene kristen, ann hini a laka ar vriones da bara var ar sperejou hag a zo fiziet enghi alc'houesiou ann Env. Hogen unan eus ar broiou-se a zo beuzet er goad ; eben a zo founnus-seat he oll Eienennou, evel evit enebi ous ann dud fall ; he ster vras a zo savet ouspenn tregont troatad huelloc'h eget he ribl, ann drederen a Rom ne deo mui nemet eul lenn hag e kreis ann ionen e veler gues, anevalet, tud zoken treinet ganthi. Ia, teval meurbet oa hor penn, oll-glac'haret oamp o velet goalinier Doue e skei ken didruës var hon diou vro muia karet. Perak, eme ni, eo ker pounner dourn hor mestr ? Perak e stard ac'hanomp er voask ? Darn a lavare : ar penn-kaos eus ann drouk eo ar mallosiou... Darn all, al labourou-sul ; darn all, ar vesventi... Tad kos, divar he skabel duet gant ar moged hag ann amzer, a lavaras d'he dro : ha gout, ha rit-hu,

emezhan, petra eo eur barrad-kazarc'h ? Hag-ben zo great gant eunn dra ebken ? N'e ket. Ann ezen skan a zav enn huel hag a ra ar c'houmoul ; ar c'houmoul a deu da deoaat hag a ra ar glao ; ar ienien a bign betek ar glao hag a deu da skourni ar beradou ; erfin, ann avel a deu da c'hoeza, ha chetu ar c'hazarc'h o koueza, err ganthan. Evel-se ar bar-amzer-ma a zigoues abalamour m'hor beus torret non pas eur gourc'hemen ebken, mes oll gourc'hemennou Doue ha re ann Ilis.

Adet hor beus ar seis pec'het kapital, brema e tebromp froues c'hoero divarn'ho. Koulskoude me gred e guiriones eo ann ourgouill a zo bet ous hor c'holl ; ne zelouemp ket mui avoalc'h hon Tad Santel ar Pab, ann eskibien, ann dud a ilis ; guelloc'h e kavemp lakaat tud dall d'hor ren hag ounp koezet enn toull. Etre ma prezege tad-kos, edo Yannik o c'hoari gant eur Filip en doa tapet e penn ar bern kolo hag e kreis tout o lavaret : perak, tad-kos, n'eus guennili ebet epad ar goan ? Ar guenniliet, va mab, a bign d'ar barados... Oll oamp sebezet o klevet ar c'homziou-ze hag e kave deomp oa evit ober goab a Yannik ; mes tad kos a lavaras : Ia, d'ar barados e zeont pa deu ar ienien ; chetu da viana ar brud a rede guechall. Biskoas, eme ni, n'or beus klevet eur ger var ann dra-ze ; tad-kos kontit deomp histor ar guenniliet ! m'ho peus c'hoant, emezhan ; evel ma man,

eman ; mes lakit evez mad, rag enn historiou guechall e zeus atao kuzet eur vrionez benak evel ar bouet er graonen ; chetu ama ar graonen ; guelet e vezo ha c'hui a hello-terri ar graonen evit tanva ar pes a zo ebars. Edomp eta oll sioul ha digor hon diskouarn, ia oll, betek Yannik hag he Filip.

Adam, eme dad-kos, o veza dizentet, n'helle mui chom er barados a ioa great evinthan : he zourn kleis var he dal evit kuzet he ves ha sec'hi he zaoulagad, he zourn deou krog enn hini Eva, e valee daou-bleget hag evel sammet gant he bec'het. Pa c'hoarvezas e kichen ann or, e falvezas dezhan ober eur zell diveza ous al leac'hze ker koant ha ken dudius, ous ar bokedou livet ker kaer, ous ar gues karget a froues rus ha melen ; mes guelet a reas skeud Doue e kenver ar vezen a vues hag e tec'has spountet dreist ann treujou. Hogen ar ienien, ar skourn, ar goan a ioa enn tu-all ; keit a ma tize ann daoulagad ne velet nemet spern ha dres. Hon tud paour a jome ous klos ar jardin evit en em doma ous ann ezen glouar a nije ac'hano. Pellaït, eme'n eal a zalc'he ar c'hleze-tan ; kit dre ann douar, poanit ha labourit betek deis ar maro. Adam hag Eva a gimmiadas eta evit biken ous leac'h ho eurusdet ; nao c'hant vloas e veschont evel-se paour, anter-noas, taget gant ann naoun, ar c'hlenvejou, ar gosni hag ho bugale divezatoc'h ne oue ket guelloc'h ho doare. Pell amzer goude-ze, Doue en devoe trues ous ann

dud hag a lavaras : red eo din pardouni. Ne lakin mui nikun er jardin am boa great, mes enn tachennou, er prajeier me ado unan benak eus ar gues hag eus ar bokedou a zave eno ; lakaat a rin ann anv da laouennaat ann douar ; ne vezo mui na ienien re gris na klenvejou. Neuze evit kass d'ann dud eur c'helou ker mad e krouas daou labousik ; ar re-se a richone var he varlen ha koulskoude n'oa pluen ebet c'hoas varnezho. Annelez pa velchont ann daou labous ^{distuc'h} a lavaras : tad, ni a gar ann dud ha pa eo guir e vezo ar re-se kannadet ho madeles, list ac'hanomp da denna peb a bluen eus hon diouaskel evit ho guiska ; mab Doue a lavaras ive : va zad me a gar meurbet ann dud, hag e lakeas var bruched ann daou eunik seis pluen guennoc'h eget ann erc'h : c'hui, emezhan, vo hanvet guenniliet, da lavaret eo guenn evel saë ann elet. Ar re-man, kel laouen ha tra, a c'hournije ama hag ahount er barados evel diou lilien veo ; mont a reant da ehana var gadoriou alaouret c'hoas goullo ha diberc'hen, en em guzet a reant var bodou palmes rus....

Doue ho galvas : kit, emezhan, var-zu ann douar ; va bennos a vezo e pep leac'h ma reot ho neichou ; ar c'hlenvejou a bellaio dirazoc'h ha var ho lerc'h e teui ann anv gant froues ha bokedou ; kit, guenniliet, c'hui eo laboused ar pardoun. Neuze e roas peb a bokik dezho hag ar guenniliet a dreuzas ann envou

evel daou lestrik arc'hant pe diou berlezen distaget dious kurunen al loar. Ar goan, dre ma tasteent, a c'hrosmole hag a zelle a dreus, mes en despet d'he gounnar oa red dezhan diloja. Lakaat a reas enn he zarc'h he oll beadra, ar glaoeier, ar skourn, ar c'hazac'h, ann avelou-foll hag e zeas gantho keit a ma kavas hent, betek tal ar bed ; hag eno, dindan ar c'har-kamm e c'hazezas var he zac'had. Dre ma pellea eur vues nevez a rede e goaziet ann douar ; letoun flour a zave er parkeier, bleun ebars er gues ; ar spern o-unan, evel pa ne vizient ket bet milliget, en em viske e guenn. Al levenes a ioa e peb leac'h rag deuet oa laboused ar pardoun, ann dud a veule Doue enn ties hag ar guenniliet a richone var ann toennou.

Epad meur a vloas e zeas mad ann traou ; an dud a ioa eürus ha laboused ar pardoun a iea var gresk ann niver anezho. Mes bugale Adam zo leun a fallagries pe da viana en ho zoues e zeus atao eur penn diboell benak ; rag-se, hag e ve chadennet ar c'hlenvejou, ar brezel ha kement voalen-zo, e vezo kavet tud d'ho dishuala. Chetu eta krosmol o sevel a-eneb ar guenniliet. Perak, a lavaras eur c'hanfart, e tougomp-ni kement a respet d'ann eunigou-ze ? Perak damanti kement d'ho flun ha d'ho bues ? Eur jolori ^{tapaz} spountus a reont enn dro d'hon ties hag hor prenecher zo labezet gant pri ho neichou.... deomp dezho. Diouallit, emen dud kos ; keus o pezo....

ne ouent ket chelaouet ; eur c'hanfart en doa great ann orezoun, kant all a respountas *amen* ; ar c'his eo hag ar c'his-se ne dei ket buan da goll. Ar guenniliet n'o devoa na beg lemm ar sparfel nag ivinou ar gaouen ; n'o doa nemet ho c'hlemou, pere a oue mouget e kreis ar c'hoars : discaret oue ho neichou ha lazet kals anezho. Ar re a dec'has ne gredchont mui chom var ann douar : distroomp d'an Env, emezho ; hag e safchont er vann evel eur goabren venn. A veac'h oant eat kuit ma teuas ar goanv gand he zac'had glao, erc'h, avelou foll, klenvejou : var ann douar ha var ann dud oa liou ar maro. Neuze e oue keus, neuze e oue savet ann daouarn varzu Doue evit goulenn pardoun. Ar mestr souverenn ne reas ket pell ar skouarn-vouzar ; digas a reas adarre ar guenniliet hag ar goanv a rankas mont enn dro ; mes he zac'h a ioa bet eunn tamm disgriet epad ar veach kenta ha jod eus ann avelou hag ann terchennou en em zilas dre ann toull hag a jomas er vro. — Eunn nosves edo ar guenniliet kousket dizavar var eun doën. Ar ganfartet a lavaras : ma karomp tapa anezho hag ho displua e rankint chom ganeomp, ne nijint mui d'ar barados hag ounp sur da gaout bepred ann Anv. Ar fur Salaün ne viche ket bet guelloc'h chelaouet ; stignet e oue ta eur roued-vras a-zioue'h ann ti ha destumet ar guenniliet. Neuze e oue didruës difframet ar plun divarnho ha stlapet a bep tu.... mes ar plun-

ze dre ma nijent a droe enn erc'h ha biskoas n'oa guelet eunn hevelebr ienien. Ann dud a grias-ta ous ar vourrevien : paouezit, list ho stuc'h gant al laboused guenn. Voal divezat eo, rag kals a ioa marvet hag ar re-all a dec'has var eün evit mont var-zu ho c'hrouer. Ar goanv n'oa ket c'hoas eat pell pa deuas kelou dezhan eus ar peñz a ioa c'hoarvezet : evit ann dro-ma, emezhan, emañ sur eus va zaol. Ann douar a zo din da viken ; enn he gounnar e reas kement ha kement ma zoa ann douar evel eur c'horf sebeliet ha ma ranke ann dud chom enn ho zies, kropet hag anter-zounnet ho izili. Ar guenniliet ne falveze ket dezho e c'hoarveche kement a zrouk ; poan oa gantho guelet ann dud o vont da get. Lavaret a rechont eta da Zoue : kassit ac'hanomp eur vech c'hoas var ann douar. Kit, pa fell deoc'h, emen Aotrou ; mes hiviziken, evit ma vo anat d'an oll falla-gries ann dispac'herien, ho plun-eleac'h beza guenn a zongo liou ar c'haon hag a vezo du. List da viana gantho, va zad, eme vab Doue, ar seis pluen guenn am beus lakeat enn ho bruched. Ia, a dra zur, eme Zoue, hag eunn testen e vizint eus ho madeles. Kit ta, eunigou, ha rannit ann amzer etre an douar hag ann Env ; d'ar c'henta a viz ebrel e zeot da rei kelou eus ann anv evit diskues ne ankounac'haan ket pardonni ; d'ar c'henta a vis here e tistrofot evit ma vezo taolet exes ous va justis. Hag abaoue ar guenn-

niliet a zent ous urs Doue ; c'huec'h mis a dreme-
nont ama ha c'huec'h mis all er barados. — Allo,
Iannik, eme dad koz, kompren a res-te pe seurt
kentel a zo en histor-se ? Allas, eme Iann, me
n'ounn dare.... ha c'houi ? piou ac'hanoc'h a dorro
ar glossen evit kaout ar voueden ? Koms, Mari, ar
pris a peus bet varlene evit disput ; eur ves eo ma
ne veles ket skeuden eur viriones benak e dour ker
splam ! mad, eme Vari, ma n'hellan ket terri ar
graouen e zan da viana da voaska varni guella ma
c'hellin. Ar guenniliet eo hon Tad Santel ar Pab,
ann eskibien, ann dud a ilis ; furmet int bet enn Env,
da lavaret eo, ho galloud ne deu ket a-bers ann dud ;
ann eles o rei peb a bluen d'ar guenniliet a verk en
deus eur belek e-unan ar c'hargou fiziet e meur a
hini deus bugale kossa ann Aotrou Doue : evel sant
Mikeal e treac'h an drouk-sperejou ; evel sant Ra-
phael, e kelen ar beachour koz ha yaouank, evel
sant Gabriel e lavar d'ann den e c'hoanta Jesus-
Christ disken enn he galoun. Ar seis pluen lakeat
gant mab Doue e kerc'hen ar guenniliet eo ar seis
sakramant benniget ; oll fallagries ann dud n'hello
ho difframma ac'hano. Hirviziken pa velin ar belek
ous ann aoter gant he gams venn pe e vont d'ar
gador-goves gant he zurpilis e teui da zonj din deus
laboused ar pardoun. Eur ger d'am zro, eme Fanch ;
ia laboused ar pardoun hag ann Env chetu guir hano

an dud a ilis. Petra eo eun ene e stad a beç'het ?
Tron ar goanv gant he skourn, he erc'h, he avelou-
foll ha zo ken pebes skourn pa n'hell na gras Doue,
nag ar guell euz tan ann ifern he lakaat da deuzi ;
pebes avelou-fall, pebes barrajou-kounnar ! Mes pa
deu labous ar pardoun, pebes peoc'h er goustians !
Ann dousder, ar garant es evit ann nessa, ar peden-
nou a zo kement all a vokedou a sav enn eunn taol
hag a ro c'hues mad. E guirionez ar vertuziou-se eo
fleur ar barados kenta adet a-nevez er galoun dre
vadelez hon Aotrou.

Avoalc'h eo, eme dad-koz, emaoe'h var ann hent,
ho taoulagad zo digoc'hen ha dibikous. Plijet gant
Doue e ve eveldoc'h kement a dud all o deus daou-
lagad ha ne velont netra.

Dalc'hit sonj-mad : ann douar n'eo ket great evit
ma vezo ar vro-ma pe ounnount e rei lezennou d'ar
broiou all ; ann douar ne deo nemet porchet ann En,
hag enn deis ma varvo ar feis ne vezo koulskoude
nemet treujou ann ifern ; rag-se ive enn derves-se e
souno ann drompil, ar re veo a varvo, ar re varo a
zavo eus ho beziou. Hogen penaos e kendalc'ho ar
feis guirion, ma teuer d'en em zevel a eneb ar Pab,
ann dud a ilis evel ma rear e meur a leac'h, ma tis-
karer neichou ar guenniliet ha ma o flaster o-unan ?
Bep tro ma eo bet Roum da eunn estranjour eo bet
beuzet ann douar er goad ; epad ar revolution vras e

c'houzoc'h penaos eo bet displuet laboused ar pardoun, gout a rit ive petra eo bet talvezet deomp. Bugale, dalc'homp d'al laboused guenn, d'ar seis pluen zacr a zo var ho bruched; gantho eman ann anv epad c'huec'h mis var ann douar hag eun anv kaëroc'h ha padussoc'h a gaver var ho lerc'h ebars enn Env.



FOAR AR GODELLOU TOULL.

Diouz ann abardaez chetu Fanch-koz o tont d'am c'havout : gout a rit, Aotrou, emezhan, em beuz divizet tri dervez foar; varc'hoas, ma n'ho peuz ket izoum ac'hanon, em beuz sonj da vont da Landi. Mad, mad, iao... eme; euz goulou deiz beteg nav heur eman ho kabestr var ho moue... Chetu ama guers eur banne hag eun tam butun... hag e rochon dezhan eur pezh dek guennek. Fanch-koz a dennas he vonet segovii hag a bokas d'he zourn... en nosvez-se ar zaout, ar marc'h ho devoue askoan, ken laouen oa va mevel.

Antronoz, mintin-mad, edo Fanch oc'h en em frotta, oc'h en em spura, oc'h en em larda (da lavaret eo o larda he voutou;) he varo a ioa raklet, he vleoz griz difuillet, diboultrenet... m'en diche gellet ive ho diloueda... mes siouas! ouzhomp-ni braerien-koz e voal stag ar c'hanastr. Vardro seiz heur e zeas d'he ialc'hik, e kemeras eur pezh a ugent real, e sel-las piz ounthan, rag marteze er guele evit ar vech diveza.... unan koant oa, kochet tro-var-dro... eur pezh a eiz real digoch a deuas varlerc'h hag erfin eur guennek bennak... evel just va fezh dek guennek a ioa ive euz ann abaden. Goudeze Fanch a zoubennas,

hag he jiletan vanchek dindan he gazel, he gornen he vek en em lakeas da dreuzi ar bourg ken drant a paotr iaouank ebet. Ata, Fanch, a lavare an dud, mont a rear ta ! ia, ia, eme Fanch. Asa, Fanch, eme re all, n'oar ket korbezen hirio... tra, tra, eme Fanch. — petra Fanch, eme eur miliner a ioa o carga daou pe tri leue, ne vezo ket eur banne, eunn tamik sao ? Fanch a zellas a dreuz ouz va frenest rag gout a rea ne garan ker kals ar saoiou... kloz oa pep tra, — chetu Fanch enn hostaliri hag ac'hano e kar ar miliner. Ma savas marvailhou, n'euz ket izoum d'el lavaret ar vilinerien zo touchennet mad ho zeod, ha farouel Fanch goude eul lipaden a iea ive kempenn enn dro. O c'hoarvezout e Landi e tiskennas ar miliner hag e gompagnoun ; ann daou leue ive a deuas er meaz divar bouez ho divesker. Ar miliner a ranke paea ar guir evit ann daou leue, ha Fanch pehini a ioa paotr brao a baeas adarre ar guin d'ar miliner. Chetu Fanch e kear ; evit gout an heur e sellaz ouz horolach an ilis, mes na ouie ket cals dioc'h an traou-ze... ann nadoz hirra a ioa var bemp, ar verra eun tamik enn tu all da nao... sator dallik eme Fanch, setu aze diou nadozen ha n'int ket evit en em glevet ; ma vichen-me horolacher ne vije nemet eunn nadozen var ar rond guenn-ze, ha neuze an oll a velche sclear ann heur. An heol ! chetu eno eun horolach... nadozen ebet varnhi, chetu eno eun dra great diouz ar baizanted...

bah ! bah ! eme Fanch o vont larkoc'h, nav heur eo, en gros, perak chipotal ?

Petra rear en eur foar, pe ne vez netra da ober ? Evidomme n'er gouzon ket... Fanch avad er gouie.

Da genta e zeas da blas ar moc'h hag e varnas peb unan hervez he galite, hervez he vent hag he gik... goudeze da blas ar zaout... goudeze da blas ar c'hezek... edo eno pa zounas an *angelus*... Fanch a ioa christen mad, ha dennas he zegovi hag ha ziskoezas he vleio gris adarre eun nebeut poultrennet. Eunn tam bouet, brema, eme Fanch... hag e zeas varzu an hostaliri. Edo e kompren enhan e-unan ann dispign a dlie da ober... daou vennegad bara, daou vennegad souben, tri guennegad kik, pevar guennegad guin, hag... Fanch a lakea e zourn en he c'hodel zeou... eno e kave dezhan beza lakeat hag ar pezh kochet hag an hini digoch hag ar rest... allas ! allas ! netra ebet er c'hodel... goude e zeas d'an hini gleis... allas ! allas ! kant gueach allas, n'oa netra ebars... mont a reas adarre d'ann hini zeou... allas ! allas ! mil guech allas, goullo oa, toull oa, daou viz Fanch a deue er meaz ; he arc'hant paour a ioa eat kuit koch digoch dre ar memez hent.

C'hui credabl a viche fall galounet gand eunn hevelep taol... peadra a ioa... evit Fanch ne reas nemet leuskel tri zator dalle, mes c'huek hag a greiz kaloun ha skrabat he benn evel m'en diche kollet he grib

abaoue eur miz. Mont a reas var eün da blas ar moc'h hag e selle, ha, respet deoc'h e turie gant he zaouarn : e c'houennat petra emaoe'h aze va den mad a leverchot dezhan... satordalle eme Fanch, ne ket e c'houennat, ec'h ada eo ounn bet siouas evidon...eur pez augent real kochet, unan a eiz real digoch...m'ho peuz ho c'havet enn hann Doue roit din anezho. Ne reat nemet c'hoarzin. Bah ! bah ! paotr koz eme ann dud, tremp nevez zo aze, diouana a reint abenn bloaz.

— Mont a reas da blas ar zaout hag e collas he boan, da blas ar c'hezek hag e one respountet dezhan : Bah ! bezit dizoursi ne jomint ket er meas dindan ann amzer, kaout a reint lojeis. Koulskoude, satordalle, eme Fanch, eunn den a guzul vad bennak a dle beza er gear-ma... mont a ran da gaout ann aotrou persoun. Dioc'h-tu e voue digemeret : aotrou, eme Fanch, me zo toull va godel, kollet em beuz eur pez a ugent real kochet hag unan a eiz real digoch !...

Petra rinme brema evit ho c'haout ? Kit, eme ann aotrou persoun, da gaout ann tabouriner, ha kit buan, rag er c'heriou ann arc'hant a guez a zo askellet. Chetu-ta ann dabourin enn dro divar-benn arc'hant Fanch, ha Fanch e kichen o tiskuez tri biz dre doull he c'hodel, rag a fors da lakat he viziet eno en doa frankeat ann digor. O klevet ann trouz ar zaout a hoje ho fenn, ar c'hezek lard a zave er vann, ar re dreud a jome sioul, ker sioul hag ann hini en doa great ar

gavaden. Fanch a reas var hed tost tro kear da heul ann dabourin hag evel m'en doa klevet lavaret oa anet dious ar vizach anaout eul laer e sell piz ouz ann oll, e kave dezhan zoken edo liou ar groug var meur a hini, mes ne grede ket mont larkoc'h. Allo, eme Fanch pa velas e poanie enn aner, satordalle, paouezomp, kenavezo pez kochet, kenavezo digoch, mont a ran var yun da velet pe seurt labour a ra ann dud all. Edot en he gichen o klask guerza eur vioc'h, gueier a zizac'het euz ann eil kostezen hag eben... unan a c'houlenne kals re ; egile a ginnige kals re nebeut ; sator, eme Fanch c'hui ive zo toull ho kodel, pa glaskit noazout d'ho nessa. Eur pennadik larkoc'h edo merched ann aman, eur jaog spountus gantho, hag ho klask lakat da lentaat ar re n'oa ket evel-dho dir var ho fas... sator, Fanch, c'hui ive zo toull ho kodel... larkoc'h edo ar varc'hadourien kezek, ar geriou bras a fuc'he, a groze... lavaret a rachac'h e viziet e prena eur jeo d'ann diaoul da jarrea tud daonet... Satordalle, eme Fanch c'hui zo ive toull ho kodel... var ugent-skoet a c'hounezit e kollit kant guech hoc'h ene. Erfin Fanch a skuizas hag araok mont d'ar gear e c'hoanteas mont d'ann ilis da zaludi ar Verc'hes, da lavaret eur bater hag eunn ave ; e kichen eur c'hef e zeas var bennou he zaoulin. Eur paour keas koz a ioa enn tu all gand he japeled. Fanch a zelle outhan... diouz kostez Guineventer enn tu be-

nak e ranke beza diouz he viskamant, ma c'heller da viana henvel guiskamant ann dournad truillou a ioa var he dro, rag edo var gorf he roched ba, c'hoas pe seurt roched. Ar paour pa voue fin d'he beden a deuas var zu ar c'hef... tenna a reas eus he vruched eur ialc'h ler stag ous he c'houzoug evel eur skapuler, hag eur pezh a eiz real a lugernas en he zourn, hag a gouezas en eur zini ebars er c'hef.

Fanch a ioa mantret... va den mad emezhan, penaos ec'h hellit-hu divoeret eur pezar c'hant ergiz-zee? Ne zioueran netra eme'r paour, ar pezh em beuz kavet hirio ha re all gantha. Evel ne ouzhon ket anaout ar perc'hen e roan eul loden d'ar Verc'hez enn he ano, hag ar resta zalc'hin evidon. Me just eme Fanch eo am beuz great ar c'holl, eur pezh a ugent real ho peuz c'hoaz, eur pezh kochet. Ar paour a ziskuezas he bez, kochet oa... ouspenn ann dra a dremene enn eunn ilis eleac'h n'eo ket brao lavaret geier. Kinnic a reas ta da Fanch he bez kochet, he bez dek guennek, hag ar mouniz. Nan Satordalle, eme Fanch, a zaouanter ma plij, hag e zachont ho daou d'ann hostaliri da zibri ha da ranna ann arc'hant. Fanch a c'hoarvezas er gear abred ; pa c'houlenchot pe seurt foar a ioa bet : Foar ar Godellou toull, eme Fanch.... me ioa toull va godel, ar varc'hadourien saout, kezek, moc'h, aman etc, a ioa toull ho godel... eur paour ebken am beus kavet enn ilis, ne c'hoantea na pec'hi,

nag en em vesvi. na laeres, ennes n'oa ket toull he c'hodel, rag n'en doa hini ebet.



HURE JANN AR C'HLOC'HER.

Epad nos guener ar groas, edo Jann astennet var he c'holc'het ha kousket enn he gloz. Ne vele ket eta ar steredennou o deus bep bloas d'ar mare-ze evel damant ha mez o para enn Env, hag a ves ken disliv a korf sklaset hor Zalver ; ne vele ket al loar a grenas ive a ziouc'h ar Jardin olives, p'edo Jesus o c'houezi an dour hag ar goad, hag a gren abaoe d'ar guener santel.... mes kavout a reas da Jann gullet eun dra all : procession ar c'hleier kasset da Rom d'ar iaou gambr-lid evit goulenn bennos ar pap. Great oa gantho ho zro hag e tistroent d'ar gear. Eebes taol-lagad evit eur c'hloc'her ! Oll gleier Frans o nijal a ziouc'h ar mor, var bemzek renk benak hag o freuza an ear kals buanoc'h eget eur vanden guiniliet pe oidi gouez.... Er penn araok edo kleier Paris, re Strasbourg, ann Naonet, peziou traou a ioa ho bazoulennou evel goues houarn. Goudeze kleier Rouen, Guenet, Quimper ; var ho lerc'h re all disteroch hag adre, o kloza, cloc'hik Castel, ann hini a ioa bet bet dislounket gant eur pesk ; Jann a glaske gullet er vanden he zaou gloch, Mari hag Anna, mes n'hellas ket o anaout e kreis ann engros. Po doa treuzet ar mor, ar c'hleier en em gavas e Marseil, var

douar Bro-C'hall, eno oa red en em zispartia. Great e voe eta eunn ehan hag evit kimmiada peb cloc'h a zounas tri daol. Jann a voe spountet gant ann trouz ha muioc'h c'hoas pa glevas ar c'hleier bras o lavaret : caon, caon, caon.... hag ar re vian o respount : caon var gaon. Ann taoliou a ioa evel taoliou glaz, pell e choment da glem ha da hirvoudi. Goude ar c'himiad peb cloc'h a gendalc'has he hent. Oll e zeant adarre evel ann avel, unan ebken, unanik a rankas diskuiza var menez Sant-Mikeal, mes ac'hano e velas tan Batz, ne zaleas nemeur. Evit Mari hag Anna dont a reant affo a ziouc'h menezioù, koajou, lanneier ha gant ho err e tistagent eunn dellien zeac'h benak n'oa ket bet c'hoas skubet gant ar goan. Jann en doa aoun n'en em gavchent ket da vont var eun en ho flas ha na deuchent d'en em flastra pe da ziskar ann tour... Krial a rea outho : goustad Mari, goustad Anna, goustadik, va merc'hedigou... Mes abred oa tennet a enkres. C'hoarvezet er bourg, e rachont diou dro d'ar presbital evel labouset araok plava ha goudeze e tiskenchont a nebendou var di ar c'hlocher e unan. Jann a ioa tenereat he galoun o velet he gleier ken anaoudek. Mont a reas da zigeri dor he di... Mes ne velas netra... Pa droas, edo an daou gloc'h a bep tu d'ann aolet, tan er seminal, eunn tan a roe kement a c'huez mad, m'el lavarchac'h great gant bodou palmes benniget. Marvaillou a zavas etre Mari hag Anna ;

Jann m'ar credit, a ioa sounn ha digor he ziskouarn !
Ac'hanta c'hoar ger, eme Anna, kountant oc'h-hu
eus ho peach ? Petra'n deus lavaret deoc'h ann tad
santel ?

Glac'haret ounn ; klevet em beus gourdrizou.
Goulennet en deus diganen : Pe seurt labour a rit da
bemdez ha da zul ; pe seurt prezegen a rit da vugale
J. C. ?

Roue galloudus, eme, va labour da bemdez eo sini
da c'houlou-deiz, da greis-deiz ha dious ann abar-
daes ; ouspenn he kemeran morzol ann amzer hag e
skoan peb heur.

Mes, emezhan, petra livirit d'ar gristenien ?

Diouz ar mintin me lavar dezho : Dihunit, poanit,
labourit evit caout ho para.

Netra ken, eme ar pab, ann dristidigez var he dal...
Ha da greis-deis ?

Me lavar : Tud keis, eman pred ar bouet, debrit
hag esit, evit m'o po adarre danvez c'huezen.

Netra ken ! eme ar pap tristoc'h c'hoas... Ha diouz
an nos ?

Me lavar : Ehanit tud paour ; n'e ket gant houarn
eo great oc'h izili ; ho ners n'eo ket ners ar mean,
ehanit betek vare'hoas.

Netra ken ! eme ar Pap ; pet troatad oc'h-hu sa-
vet dious ann douar ?

Antercant troatad, tad santel.

Ha te sonj did, emezhan, out bet savet ken huel
evit koms komziou an douar ? Pa maout var hent ann
Env, lavar ta komzou ann Env. Pa gemeri morzol
ann amzer, lavar kre d'an dud : diouallit, peb heur
eus ho puez zo kountet... Ar fals pinvidik enn ifern
a c'houlouen eur berad dour evit he deod entanet... Ha
c'hui a benn nebeut a c'houlouenno ive eunn deis, eunn
heur, ha ne vezo ket roet deoc'h. Dious ar mintin,
ne lavar ket d'ann den en deus eur c'horf, er gout a
ra avoalc'h, lavar dezhan en deus eunn ene, hag e
rank pidi evit he zavetei ; da greis-deis laka pennou
ann dud d'en em zizelei enn enor d'ar Verc'hes ; dious
ann nos lavar d'ar pec'her skei var he heultrin. Pet
mouez o peus ? a lavaras ar pab, gant eun ton dou-
soc'h.

Diou, eme, unan evit al levenez, eunn all evit ann
anken. Mad, emezhan, grit hiviziken ho tever, pe
abred n'o pezo mui nemet unan, hini ann anken, ha
kals zo ken eus ho c'hoarezet a Frans a gollo neat ho
mouez, hag eur pennad a ranko chom mud ; lod-all,
ne gozeint mui nemet var ann dachen a vrezel, ann
houarn hag ar poultr en ho ginou, rag chenchet e vi-
zint e kanoliou. Goudeze vikel J.-C. a c'houlennas
diganen, petra rean da zul... mes skrija a rean c'hoas
o klevet he c'hourdrouzou kenta ; n'hellen lavaret
netra. — Brema, var c'hoar Anna, Deskit din ar pe-
z zo c'hoarvezet ganeoc'h.

Me ive zo bet gourdrouzet kemment pe voasoc'h a c'hui. Goulennet e voe ouzin, pe seurt labour a rean, ha pere veze va c'homziou. Me a respountas : va labour, tad santel, eo sikour va c'hoar, sini ann ofern da bemdez hag ar gorreou da zul. — Ha guelelet a res neuze ar gristenien o taoulina evit en em unani a speret hag a galoun gant ann dud fidel zo enn ilis ? guechall er guelen ; breman siouas ! pa zounan ar gorreou, ne lavaront mui netra nemet eo mal trem-pa ar bouejou ; guelet a ran ive tud iaouank o redet deuz an ties, liou ar pec'het varnho ; guelet a ran c'hoas marc'hadourien kezek o tont gant ho anevalelet. O mez ; eme ar pap ; ma ne viche re vad mab Doue eleac'h disken evel eun oan var ann aoter, e zache dre ann ties hag ann henchou gant eur c'hleze-tan.

Tad santel, eme, eun dra am beus ankounac'heat ; d'ar zul da nos, me Zoun ive evit kass ann dud vezo eus ann hostaleriou. O va c'hoar Mari, m'o pizie guelet pebez rusder a zavas neuze var bisach venerabl ar pap : penaos, va merc'h, emezhan, guir eo e ran-kit c'hui badezet ha konsakret ober eur seur micher ! ah ! dont a rei eunn amzer ha deuet eo, ma souno ive evit Bro-c'hall cloc'h ann digovi ; en em vesvi a ra gant ann ourgouil hag ann davez ; ar Frans ne deo mui nemet eunn hostaleri vras e peleac'h peb-unan a ev guin ar pec'het ha disprijans Doue, divesvi a

reio var ann henchou, e kreis ar fank hag ar goad... Koms a rea c'hoas Anna pa dremenas eur gourven-ten avel ien... An tan en em lakeas da droidellat er siminal, ar c'hleier ive, hag e zachont kuit evel eul luc'heden.

Ar c'hloc'her a zihunas, eur c'hoezen sklaset a ioa var he dal. Sellet a reas ous ann aolet ; n'oa eno na tan, na cleier : Eunn hure eo, ene Iann, eun hure dre c'hras Doue. Mes eur mis benak varlerc'h pa deuas ar vreac'h er barres, pa zavas ar brezel spoun-tus e teuas da sonch dezhan eus he hure hag e lava-ras d'he gleier : olla Mari hag Anna, grit ho tever ; komzit freas ha kre ous ar gristenien da zul, da zul ispesial, gant aoun na ve ho Eneou d'ann drouk spe-ret, ho c'horfou da eunn douar dianavez, hag ho bro d'eunn enebour milliget.



EAL MAD AC EAL FALL.

Sini rea ar c'hleyer... Pa voue ganet Jesus,
 Eles ar barados, gant ho mouez dudius,
 A c'halvas da Vethlem pastoret Israel
 Ac oll e tiredchont betek ar c'hraou santel.
 D'ar zul vintin ive, ar c'hleyer benniget
 A c'half ar bobl fidel d'an ilis, d'ar vered ;
 C'huec'h dervez zo d'ar c'horf, ar seizvet d'an ene,
 C'huec'h dervez zo d'an den, ar seisvet da Zoue.
 Sini rea ar c'hleyer... e tal ty ar beden,
 E vode cals a dud e ged an oferen,
 Mes unan, Hadalber, Hadalber ar c'hastel
 Etretant, var eur mean, a lemme he gountel,
 He gountel vras, merket gant goad an ouc'h goues
 A daelou ar c'haro biret var ar menes.
 « Alloh ! alloh ! var varc'h... d'ar gragues eo stouet
 A lacat da ricla greun skan eur chapeled,
 C'houi, tud calounek, c'houi, mignounet Hadalberg,
 Var varc'h... prim-ta, prim-ta... pe it gant Lucifer !
 Dibuchomp ar c'haro cousket var an deillou...
 Iao-ta, iao d'ar chasse... d'an daou lamm d'ar c'hoajou !
 Ag e gorn-boud skiltrus dindan ners he vuzel
 A laca da grozal pevar c'horn ar c'hastel.
 An oll a deu, a ia... Cant ky dichadennet
 A red, a ars, a iud... Naoun o deus ha sec'het...

Ar c'hezek, gant ho ern a vruzun ar pave...
 Erfin, dan daou lamm rus e zeont oll d'ar chasse.
 Hadal, er penn kenta, gant dent dir e gentrou
 A laca da lammet he varc'h dreist ar c'hleuziou ;
 Ac e c'hoars, ac he pec'h... en eur heja he dok
 Ker soun var gorn he benn ha cribel eur c'hillok ;
 He dud, en dro dezan, a c'hoars, a bec'h ive ;
 Lavaret a rafac'h eur brezel eneb Doue,
 Eun dibab drouk elez savet eus an abym :
 O cranchat ous an en ionen ha bilim.
 Mes chetu o tonet daou gavalier estren :
 Unan brao dreist an oïl, he vleo flour ha melen,
 He zaë guenn 'vel an erc'h, he varc'h guenn kan ive...
 Nan, biscoas ne velchot eur marc'hek ar seurt-se !
 Ouspen, a us dezan eur c'hele'hik alaouret
 Caeroc'h mil guech evit curunen ar brincet,
 A luguern tro-var-dro gant an dousa sklerder...
 Ennes en em laka en tu deou d'Hadalber,
 Egile, var he dal, a zoug siel ar mallos ;
 He visach zo tenval henvel an anter-nos,
 Ha var he ivinou ken hir, ken lem a spern,
 E velet c'hoas chomet mercou duat an ifern ;
 Ennes, gant he varc'h rus, a ia er c'hostez kleis :
 « Salud deoc'h, tud chentil, emaoump o clask eur preis,
 Eme Hadal, m'ar plich eta deoc'h ar chasse,
 N'oc'h ket digouezet fall ag e teuoc'h ganem-me ;
 Alloh ! va marc'h breman dioual da jom varlerc'h,
 Pe gant leren va fouet me ouezo rei dit kerc'h.
 Penaos, count Hadalber, eme'r c'havalier guenn,

D'an deis santel a zul e zes var an dachenn,
 Ac ema da gorn-boud o choual doun er c'hoajou,
 Pa dlefes daoulina var mean an ilizou ?
 Lez eun diskuis benak gant treid kez ar c'haro,
 Ar zul ne ket eun deiz a c'hoad nag a varo.
 Bez fur, deuz var da gis, eur voal-chans a peffe
 Oc'h heuil da blijadur, e leac'h lezen da Zoue.
 Petra lavar ennes ? eme'r c'havalier all,
 Sarmoun a ra mesaoun, ha ne bresek ket fall...
 Va mignoun ker, red ve deoc'h chench ho roqueden
 Ha kemeret lost-du, rebech ha bareten...
 Ni gar eun tam kemesk... Te, m'ar de guell ganes
 Kers da dapa c'houen string en ilis da barres.
 Ne ket-ta, Hadalber, moues ar chass oc'h arzall
 A dal kement ograou a glever e Bro-C'hall,
 Souneres da gorn-houd a dal ar kyrie
 A deu raouil pe diraouil deus corzen eur c'hure.
 Mad tre, va mignoun kleis, a lavaras Hadal,
 Te zo, kercouls ha me eur c'hristenik dizall,
 Ha ne da ket nemeur, da vis na da ivin
 Da glask dour benniget e ginou eur picin,
 Te vo paëron.... Souden e velchont eur c'haro
 O kerzet buhan ha buhan dre doues pin ha dero;
 Araok ar chass e zea ker skan ha ken lijer
 Hac eun dube spountet gant trous fals eur meder.
 O velet al loenik, ar c'hount a chensas liou...
 Dispenn a ra he vare'h gant fouet ha gant kentrou,
 Ac an oll var e lerc'h a nij vel an avel,
 Mes siouas ! daou a goues, a goues prest da vervel,

Bah ! bah ! list anezo, eme'r c'hount didrues,
 Ne ket evit daou zen e collimp hon derves.
 Mad eo, couezit, ruillit betec puns an ifern,
 Livirit da Zatan rosta mad oc'h eskern,
 A lacat a gostes evit ar c'hount Hadal,
 Braoa kef-tan en deus en he gear capital.
 Ar c'haro, pa voue skuis, a glaskas eur parc ed ;
 Eun den coz d'an daoulin, ac e zivrec'h croachet :
 Tud chentil, emezan, nan, nan, ne deoc'h biken
 Da goll labour eur bloas ha kement a c'houezen....
 Ac e vouele.... Oc'h ia ! eme'r c'havalier deou,
 O pet trues ountan, sellit ous he zaelou.
 Mes an ini kleis : ah ! clevit ar penn disto
 O clem var digares diou votezat colo !
 Plas din, eme Hadal, paotr cos, plas, pe souden
 Dindan treid va c'hezec vo freuzet da groc'hen.
 Neuze a chass a tud e zeont var an edou.
 An den cos, leun a spount, ac o skuilla daelou,
 A zelle... ac e viche deus costes ar voalarn
 Deuet var he dachennik eur barrat grizil houarn,
 Ne viche ket voassoc'h... nac e greis nac e penn,
 Ne chomas en he za an disterra corzen.
 Ar c'haro a dec'has... pelloc'h var al letoun,
 Eur vandennat denved o frescat ho c'haloun,
 A heure dibreder, eur c'hrenn baotr var o zro.
 En eul lam en ho c'hreis ec'h arru ar c'haro,
 E skeud ho glan e chouch, skuis ha leun a ences ;
 Mes petra dal?... ar chass a zo sur deus an tres.
 Ha prestik o gueler o tont var he roujou,

Counaret oll... ho zeod er meas eus ho ginou,
 Ar pastor a zired : Aoutrou, o pet truez
 Ous tri vab dic'halloud at ho mam intanves ;
 Ma lazit ho denved, n'o dezo mui netra,
 Aoutrou, na lamit ket diganto ho bara !
 Truez ! a lavaras, marc'hec ar c'hostez deou,
 Traik ar paour zo sacr dirak Mestr an envou !
 Buez eun intanves a so c'hoero avoalc'h.
 Diual da vont, heb guir, da bounerat he beac'h.
 Bah ! bah ! Kender, eme marc'hec ar c'hostez kleis,
 Laosk da gass da gezek, da redet var ho freis,
 Voas aze d'an ini a zo en dienes,
 Goude tout ar c'hreg-ze a raio mollarjes,
 Kig maout e devezo.... Ne do nemet dibri....
 Ne ranko ket laza... netra essoc'h dizi....
 Paotr-denved, eme'r c'hount, anaout a ran, chass-fall,
 Pikouzet ho lagad, disblevet gant ar gal,
 Mes talvezout a reont en despet d'ho lorgnes,
 Ha te ha da druillou empezet a aonoues:
 Neuze gant cant taol fouet e tispenn ar paotr keas
 Ken a goezas leun c'hoad, astennet var ar plas.
 Ar c'haro gouscoude, c'hellas en em denna,
 Mes he zivesker skan a zo sounnet dija,
 Hadal gant he gorn boud a zoun he angouni;
 Ac, he gontel dispak, a c'hourdrous e dreuzi.
 E skeud eun derven gos, tostik d'eun eïenen.
 Etoues ar bodou-glas, ar burlu, ar radenn,
 E zoa eur chapelik ker coant etoues ar gues
 Ac eur boket lili war aoter ar Verc'hes:

Eno pell dious an dud, mes tostoc'h da Zoue,
 Eun ermit santel bras, hed an deis a bede.
 Gant loenet ar c'hoajou e zoa anavezet,
 A dy d'ar pardaves, 'vit terri ho sec'het,
 E velet oc'h erruont, dre vil riboul a gus,
 Ac ar c'haro lijer ac an ouc'h galloudus.
 An ermit a gañe.... Pet guech he zourn santel
 Ne deas ket da floura ho bleo ac ho c'herniel,
 Pe guech, divar he vranc, e velchot an eostik
 O c'hournijal var gein an eizes ker spoutik ;
 Eno collet he ners ec'h erru ar c'haro,
 Ac ehars an aoter e coues anter-varo.
 An ermit d'ar c'houlse a ioa var he zaoulin ;
 Sevel a ra... imach Jesus var he beultrin,
 E za betek an or ha dirak Hadalber.
 Ar marc'hek deou, pa vel imach sacr ar Zalver,
 A bleg izel he benn, er c'hountrol egile,
 Trellet he zaoulagat, en em denn var a dre.
 Hadal, em'en ermit, en despet d'ho madou
 E zeus ama o chom galloudussoc'h aoutrou ;
 An den a hell gourin ous bugale an den,
 Rac oll int bet ganet deus ar memes poultren ;
 Mes mar gourin ous Doue e strako he eskern,
 Ha gant he lam e zei da goueza en ifern.
 Plas din, eme Hadal, biscoas n'em beus crenet
 Rac Doue na rac diaoul.... Me n'em beus mestr ebet,
 Plas din-ta... pe da bord, dindan drem va c'hountel,
 E couezi gant da groas, var dreujou da chapel.
 Hadal, em'en ermit, a za, a za, Hadal,

Ma res eur pas larcoc'h, eur pas hebken, dioual....
An tan en he lagad, he oll goad o virvi,
Hadal var an ermit a zaillas evit skei.
O justis ! o burzud ! eul luc'heden skrijus,
Pleg displeg vel eur fouet pe eun aer bilimus,
A ia en eur c'helc'h-tan tro var dro d'ar muntre,
Ac e zalc'h liamet divrec'h ha divesker ;
A greis ar c'houmoul du an avel, ar gurun,
Eur voues cren vel ar mor pa glasq beuzi Sizun
Pe pa flastral listri var guerrek soun Eussa,
A lavaras : Chelaou, Hadal, emañ ama,
Eur mestr a peus, eur mestr a peus ac eur barnet.
Euneal-mad, deis ha nos, so bet en da gñever,
En despet de beden e peus skuillet cals goad,
Glac'haret, insultet eun den deuet var an oad....
Eur paotr e peuz glazet.... E ty eun intanves
E peus eus da greizoun, casset an dienes....
Kers gant da varc'hek kleis, kers breman d'an ifern
Cant kef-tan o deus mal da zuna da eskern.



SANT IANN HAG HERODES.

Ar Prisoun.

HERODES.

Deut ounn, Iann, d'as kuelelet.... Ne res nemeur a van ;
Chom a res dilavar, azezet var da vean....
Na ienna digemer d'eur roue d'a vignoun !

SANT IANN.

Va mignoun, c'hui !... *Her.* : M'en tou, va dourn var va
Karet ran ac'hanot, te blij din dreist an oll [c'haloun]
N'eus ket eunn all par d'id e bro ar sao-heol.

SANT IANN.

Petra raffac'h eta d'ar re ne garit ket
Pa zouarit e-beo ho kuella mignounet ?
Eunn toull, nos-du ennan, pa vez deiz e pep lec'h.
Peder chadeñ houarn stardet var va divrec'h,
Mogeriou glazennek, dour ha bara divlas,
En dro din soudardet gant klezeier noas....
Chetu eno, neb aoun, merkou a vadelez....
Hag em c'harit !... Nan, nan, goab a rit, Herodes.

HERODES.

Perak ive, prophet. perak emañ atao.
O clask va fistiga gant da gomzou c'hoero !

SANT IANN.

Chelaouit mad : Ann neb a goms a-bers Doue
 A zo dir var he dal ha ners en he ene.
 Deus ann Eac'h em beus urs da grial eb paoues :
 Pinijen, pinijen, grit ann henchou kompes ;
 Goulaouet eo an deis, ann heol zo savet,
 List oberou ann nos, tec'hit diouc'h ar pec'het.
 Ne larit ket : ni zo bugale Abraham,
 Divar ann aeret oc'h, flem o peus ha kontam....
 Ha petra dalfe deoc'h beza deus eur voen vad
 M'en em daolit d'ann drouk ha ma rit mez d'ho tad ?
 Doue m'en deffe c'hoant, er mein a zo aze,
 A c'houesfe ar vuez 'vit ober bugale.
 Pinijen, pinijen.... Lemmet eo ar vouc'hal
 Heb truez e skoio.... Voas aze d'ar gues fall,
 Dizale ann tieg a skubo neat he leur,
 Ar skao du vo stlapet da zevi en tan meur ;
 Vouelit, huanadit, grit pinijen er-vad,
 Rogit ho calonou, ha ne ket ho tillad,
 Chetu eno, roue, petr' am beus lavaret
 Da gals tud er gouelec'h, oll e vezent mantret,
 Evidoc'h-hu, siouas ! ne rit ket mui a van
 Eget ann dud varo cousket dindan ho mean.

HERODES.

Tra, n'oun ket eur sant bras, m'ar d'an d'ar barados
 E vezo krip-ha-krap, n'ouzon ket re penaos ;
 Mes piou eo ar prophet savet en hon touez
 A c'houlén e ve great ann henchou ker kompes ?

SANT IANN.

Ema var ann huel, eman bars en draonien,
 Vad a ra e peb lec'h d'ann dud klan, d'ar beorien ;
 Dre ma za, ar re zall konls ha ni a vel sklear,
 Ann nep n'hell ket bale a vez nerzet he c'har,
 Ar re lor o-unan, skantet varno ar c'hik
 A ves, d'reur goms, rentet neat 'vel eur bugelik
 Ar mor hag ann avel, ar vues, ar maro
 A oar en anaout hag a veul he ano.

HERODES.

Dious d'a lavar, ennes a ra cals burzudou.

SANT IANN.

N'oun ket dign d'a blega 'vit diskoulm he voutou.
 Trida ris dirazan araok m'oan deut er bed
 Trida ran hirio c'hoas ker mad eo em andret.
 Ia me, iaoten dister, grichennet er gouelec'h,
 Me poultren ha ludu, me preonv buezet dec'h,
 M'em beus bet ann eur-vad, var ribl ster ar Jourdin,
 Da velet mab ann Env, Jesus ann oan divin,
 Deut eo betek ennon, stouet en deus he benn,
 O burzud!... badezet eo bet gant dourn eun den.
 Pa zavas d'eus ann dour, ann Env a zigoras,
 En eun les aour ha tan voe troet ann oabl glas,
 Eur goulm a denn-askel a nijas da Jesus
 Hag eus bar ann Envou, eur voues galloudus :
 « Chetu aze, emei, va mab muia karet,
 Chetu va mab unik, mellezour va genet,

Chelaouit-en.... Jourdin o ster dous ha santel
N'hellin mui ho kuelelet, nan mui araok mervel ! »

HERODES.

Me garfe da denna deus ar prisoun dioc'h-tu
Mes goude Du, siouas, eman d'ar red Kerzu ;
Te gomzo em eneb hag ember marteze
E ranken er bac'h-ma da zestum adarre.

SANT IANN.

Epad ma ves arneo e ves kurun ha tan,
Epad ma viot fall e cleffot moues Iann ;
Grit pinnijen pe deoc'h me c'hou drezo voal eur ;
Perak en ho pales e talc'hit greg ho preur ?

HERODES.

Me ober pinijen, a grenn trei kein d'ar c'hik,
N'er grin, kleo-mad, nemet pa vizin maro-mik,
Guelloc'h e ve ganen mont e cris gant satan
Eget kass en he hent eur vaoues a garan.

SANT IANN.

O roue dall ! *Herodes* : Ken dall, ker fall a ma kiri ;
Rag-se, prophet, ne deu ket d'am hiskinat mui ;
Dalc'h klos da zaoulagad, klossoc'h c'hoas d'a c'hinou,
Evel ma maoun emañ, na trous, na rebechou.
Me, Iann, zo galloudus, en tu deo, en tu kleis
E zeus tud var eves 'vit va dioual nos-deis ;
M'em beus keseg, kirri... pa evan guin pe zour

Ne ket e kleus va dourn, mes en eur c'halur aour ;
Ne da ket da gredi em be aoun rag Doue,
Ann ifern ne ket great d'ann dud eus va doare.
Ne ran ta fors ebet d'eus tan-meur, na bouc'hal.

SANT IANN.

Er gouelec'h e clevis Leonet o iudal,
Ho moues a ioa dous e kenver oc'h hini
Skrija ran oll ous o chelaou o vlasphemi.
Ar pec'het, Herodes, a lemm bouc'hal Doue ;
Neuze e sko, e trouc'h, evel luc'het ann Ee ;
Cant ha cant mil soudard d'o tional ve dister,
Ho marc'h glas e-unan, ker skanv he zivesker,
Ma klevet trous he ern o skei tear-tear ann hent
'Vel eur barrad kasarc'h var eunn doen mein-skent,
Ho marc'h glas dindannoc'h a gouezo sounnet-reud
Pa falvezo d'am mestr lakat varnoc'h he veud.
Taolit evez, m'o ped, var marv eur roue all,
Ho tad oa, Herodes, pa rankan coms leal,
Ha niveret o peus ar prened dizoare
A verve var he gorf, er sune, en debre ?
Mad ken niverus oant hag ar vugaligou
A veuzas en ho goad var galoun ho mamou ;
Dourn Doue zo pounner, pounner evit ann oll,
Pounneroc'h c'hoas evit ar rouanet diroll,
Eur gurunen zo caer epad ma ves buez
Mes nag hi voask ar penn, pa ziskenner er bes !

HERODES.

N'am spounti ket. *S. Iann* : Klevit, c'hui lavar oun pro-
Mad ho setans breman a velan displeget ; [phet],

Eur vantel a daoloc'h eun deis dre c'hoaperes
 Var diskoas mab Doue digasset d'ho pales,
 Rag-se, en eur vro all, c'hui vevo harluet,
 Ker paour ha ken noas, ma vo mez ho kuele; ;
 Goude ho tremenvan n'o po ken lienen
 Nemet an tamou teil staget ous ho croc'hen.

HERODES.

Bah! bah! Caoziou! — Eur ger... gra din hirio al le
 E laoski dizavar Herodes da roue
 Hag out libr, ha te Iann, maget gant mel gouez
 Te danvaio ganen deliçou eur pales.

SANT IANN.

Biken, *Herodes*: Eleac'h croc'hen eur c'hanval disvlevet...

SANT IANN.

Dalc'hit ho tillad flour d'eur vaoues divezet ;
 Va frisoun a blij din, karet ran va chaden,
 Ha pa vezoc'h eat kuit an toull-ma vo laouen.

HERODES.

Dioual! *S. Iann*: N'em beus ket aoun, mes d'ide eo krena,
 An douar skuis ganes a garfe d'as lounka.

HERODES.

Dioual a lavaran.... *S. Iann*: O mes! o falloni!
 Pried da vreur, da vreur, a zalc'hez en d'a dy!
 Kers, kers..., c'huez ar pec'het a zo gant d'a vantel,
 Rusder ar pokou fall zo c'hoas var da vuzel,
 Kers diouzin... *Her.*: Ketao... *S. Iann*: Da beleac'h ezes ta?
 Aze? petra, dall out? an or a zo ama.

AR C'HOARIERIEN BOULOU.

Heb eur begat pebr ac olen,
 Eo meurbet goular ar zouben :
 Er ghis-se, ma n'oc'h eus bemdes
 Nemet labour tenn ac encrez,
 E vo divlas o terveziou :
 Red eo plijadur aviziou.

Sellit o tonet d'ar vilar *place d'un village*
 Laouik, an didouller dispar,
 Job, a ruil e voul ker kempen
 Ma ne chom roud var ar boultren.

Tost dezo 'ma Iann ar c'hreac'h,
 Hir e graban, hir e vreac'h,
 Hir e c'har.... dious ar pardavez,
 E skeud a ia dreist skeud ar guez.

Na pebes *corzien* en e greis!
 N'eus quet skiltrussoc'h en Breis,
 P'en deus tapet eur c'houzougat
 E trec'hfe trompill Josaphat.

O 'zri bepret a zaouanter
 Ec'h anavezont o micher :
 Da Job ar ruilladen genta,
 D'ar re-all : arpa pe freuza.

Outo e c'hoari tri ozac'h
 A ne *que* brenn zo en o sac'h :

Fanch ar miliner, potr ar bleud,
A zo sorceres en e veud.

Allas ! ne chom mui gant Jacquou
Nemet eun dant en he c'hinou.
Eun dant da frailla patates, ...
Rac c'houi zo coz, paour kæs Jacques.

Mes da c'hoari mad, heb bombans,
Divar o clin, gant reverans,
E talvezit c'hoas, sapre stor !
Guella dantek eus an Arvor.

Gant eur gouris rus neves-flam
Prenet e Castel gant he vam
Ema erfin kender Biel
Soun he vruchet, soun he gribel.

Biel a zo eun isigner,
Eur voul en deus ac eun anter,
Eun anter boul bet lagadet
Gant eun dournadik ploum teuzet.

Ounes a fors da gosteza,
A ia peurvuia da dosta.
Eur vech var e fuch.... nul e deoc'h !
Chom a ra ker stard ac eur roc'h.

Al luch e bet galvet ganto.
Ac oll e chouont tro-var-dro
Pa ra e hent troïdellus ;
Dalc'h ta, luch !.... luch, dalc'h ta founnus !

Ac ar c'huec'h, da vad, a zevri,
A chom er vilar da c'hoari
Ken a sav a ziouc'h o fennou
Bolojou skedus an envou.

Chetu eno, Breizis, plijadur marc'hat mad,
N'eus glas ebet d'ar iale'h, n'eus na trous na debat
Ha ne veler nicun evel en tavernou
O chaocat mesq a mesq glaouren a sacreou,
Ear ar bourg a zo fall d'an dud divar ar mes :
Eno gant o ghinou abred e savo c'hues,
Non pas c'hues bokiji.... mes eur certen c'hues all
Cren avoalc'h da ziskues e hent da eun den dall.
Diredit ta d'ar ger goude ar gousperou
Ac evel ar c'huec'h-ma crogit en o poulou.
A ben diou pe deir heur, chiminal du o ty
A lavaro coant deoc'h en eur zivogedi
Ema o pugale, ema ar vamic gos
Renket en dro d'an daol duhont eus o cortos :
Kit neuze, ha larit : Benniget vo Doue
A ro deomp plijadur, pa reomp e volonte.



TAD COZ DA ZUL.

Ar zul, ar zul... tad coz dispak e vleu guen.
 Rodel e vragou-bras a fresq e roken. *zouezque*

A ia en hent da c'houlou-deis ;
 E vasik zo gantan, e levr, e chapelet
 Ac un trouc'hat milfik, evit ober e bred,
 Pa zeui ember deus an ilis.

Pemp guennek zo skoulmet e corn e vouchouer ;
 Unan d'ar paour, kes dall a lavar e *Bater*
 Ken truezus var an dachen :

Un all d'an anaoun.. vit an trede guennek
 Da Sant-Alar e vo, da batroun ar c'hesek,
 Da vignoun al labourerien.

Ar pevare ne dei e guin nac e butun :
 Gantan vo kempennet evit tout eur sizun

E ty an diskarer-baro,
 Gant ar pempet erfin e preno avalou
 Da rei d'ar pardaez de oll vugaligou,
 P'en em vodint stard en e dro.

Ac e za calounek, daou-bleget var evas,
 Piou gredfe lavaret en devezo cant vloas
 Pa deui breman ar bleun er fa ?

Mont ra d'ar pil-pazik dren trec'h ac an draonien,
 Dre biou ar c'hoat kelvez, dre run an teir vezen...
 Hent hir da greoc'h evinta !

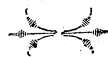
Goustad, tad-cos... nan, nan, arabat heana,
 Pa choman azezet, an hent tam ne verra

Ac an amzer buan a red ;
 C'houezi ne ket noazus, ame gaffe dies
 Ancounac'hat va zud a c'houlou var o bes
 Eun beradik dour binniget.

Var ar men o golo, o vonet d'an ilis
 E lavaran beb sul meur a *Ze Profundis*,
 Goude e claskan va filler.
 Mes ma teuan divezat e peleac'h e hellin
 Hed ar pron, ar sarmoun, mont d'arpa va c'hein,
 A diskuiza va divesker ?

E lod da bep-ini : an ners d'ar iaouankis,
 Al labourou pounner, ar brezel ten a cris,
 Ar c'hoars-digor, an ebatou ;
 Ni etrezomp tud-cos, a gar soun ar c'hleier,
 Sae rus ar gurved, ar fleur eus an aoter
 An ezans ac ar c'hanticou.

Ni gar ar zul : en templ, ni sonj er barados,
 Er zent, en or breudeur, en env eus or gortos :
 Deuit ganeomp, emezo, deuit deuit ;
 Rac-ze ive, bep sul, keit ma hellin bale
 E teuin da zaoulina dirac tron va Doue,
 A pa vankin : tud vad, pedit.



FABLEN.

Ann Anevaled klan gant ar vosen.

Eun drouk a ra eus d'ann douar,
 Drouk a-bers ann env e kounar,
 Great 'vit woaska ar bed breinet mel he eskern,
 Ar vocen....! (pa ranker siouas hen henvel),
 Cals re stris diouc'h he ioul puns ledan an ifern,
 D'ann anevaled rea brezel ;
 Ma ne varvent ket oll, oll e vezent tagged
 Nikun ne viche mui gwelet
 O clask he damm evit arpa eun neubeudik :
 Nan, mui naoun melchen pe naoun kig,
 Gwillaou ne rea ken mil dro-kamm
 Evit samma ann oan dinam,
 Ar yer ive, ar c'hribelläk
 Deus Alanik n'o doa menek,
 Ann durzunel, dinac'het gant he far
 A hirvoude leun a c'hlac'har
 Hag a gane klemmus a-us he neis goullo :
 « Kenavo, va dousik, plijadur kenavo. »
 Al leoun a ghemenn heb dale eul lez vras
 Hag a lavar : mignonet keas,
 Ar woalen-ma a deu varnomp eus an envou
 Abalamour d'hor pec'hejou ;
 Rak-se ra deui ar woassa deus hon toues

Da rei, eus he greizen, he c'hoad hag he vues ;
 Pa vo hennes koezet dindan birou ann Eal
 Ar re-all a bareo marteze,
 En eunn enkres henvel, diouc'h ar skrijou guech-all
 Ne argile ket ar chatal.
 Gwelomp ta peb hini
 Stad hon ene, hep damanti. *partie*
 Evidom-me, naounek va bouzellenn,
 Em beus debret meot dious an dousenn,
 Petr'o devoa great d'in ? Netra...
 Eur veach benak zoken oon eat betek lounka
 Ar paotr denved.
 Rei rin va buez mar deo red,
 Mes mad e ve e teuffe peb unan
 Evel dom-me d'anzao he ves-taoliou kraban,
 Rac hervez lezennou peb bro,
 D'ar falla eo mont d'ar maro.
 Aotrou, eme Zom Lan, c'hwi zo re vad roue,
 P'en em skrabit 'vit debtron henvel-se,
 Rag dibri denved, canailles,
 Pennou dibacl a ra : bè, bè... hed eun dervez
 Ann dra-ze zo pec'het ?
 Nan, nan, ne ket ;
 Brao-bras e bet dezo, aotrou,
 O pe divar ho c'houst lipet ho muzellou,
 Hag evit ar pastor ec'h heller lavaret
 Ne deo nemet boued ar grouk
 Dre ma klask ren var ann anevalet.
 Ha ma toug alies ho c'hroc'hen var he chouk.

Chetu prezegen al louarn,
Ann oll a stlakas ho daouarn.

Ann tigr, an ours ha cals a ezac'h-all,
Rus c'hoas ho ivinou gant goad meur aneval,
A hellas gouscoude eus a zirak al lez

Chacha gantho digailhar bo braguez ;
Ia, potret ar c'hil-krog, du ho staon. lemm ho dent,
Chass-red, chass kigherien, a voe anavezet sant.
Mes chetu ann azenn : chelaouit, taolid pled

Ous he ies eun nebeut trefouet :

« Edon hag e zedon, poe, eur vech siouac'h

O treuc'hi fouennek eur manac'h,
Evel m'am boa naon-du ha m'edon en dic'htro,
Ma velen gheot glac'h, glich pic'hennet varnho,
Eun diaoul benak a deua'h d'am hiligad
Hag e treichon eunn anter-gouzougad,
Tra, n'em boa guir ebet d'astenna va zeod

Var ar geot.

Kros a zavas rak-tal ; hu ! hu ! var an azenn...
Gwillau, bet e Kerne o teski al lezenn,
A ziskoezas oa red sec'hi neat he vabous
D'ar skouarnek flerius, d'ann tignous, d'ar c'hakous,
D'ar c'hef-ifern, pennn-caos eus ann oll drouk !
D'ar grouk ! a chou ann oll, javed-azenn, d'ar grouk !
Peuri var dra eun-all... Pebes fallagriez !

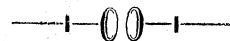
D'ar maro ! pa na varf ket gant ar vez ! !...

Condaonet ta gant al lez-varn,

Ann azenn voe krouget var boes he ziskouarn.

KENTEL.

Ar bed, eme dad-kos, zo breman tort ha kamm ;
M'ho peus danves, galloud, atao e viot dinam,
Ma n'ho peuz na galloud, na danves, mignoun keas
Hag e veac'h direbech, o pezo spount pe c'hlaз.



KANTIK.

Evit beva gant levenes
N'eus ket izoum aour na perles
Nag eur c'hastel a ve savet
He gern beteg bro ar stered ;
Dindan ar soul enn eul lochen
Ar paour a hell c'hoarzin laouen :
Evit beva gant levenes
Karit Jesus hag ar Verc'hes.

Evit beva gant levenes
N'eus ket izoum aour na perles ;
Hag o peffe oll a leve
Leoun ha Treger ha Kerne,
Gant ho tanves ne brenfot ket
Eunn anter-derves eurusdet :
Evit beva gant levenes,
Karit Jesus hag ar Verc'hes.

Evit beva gant levenes
N'eus ket izoum aour na perles ;
Kaloun ann den a zo c'hoantus,
P'en deus bet guenn e c'houlén rus ;
Pa ves sec'hor e c'houlén glao...
Eunn dra benak a vank atao :
Evit beva gant levenes,
Karit Jesus hag ar Verc'hes.

FABLENNOU LA FONTAINE

AR VRAN HAG AL LOUARN

Eur vran fero, var eur vezen plavet,
A zouge en he vek eur fourmajen.
Eur mestr louarn, var an tress erruet,
A gomzaz outhan kazi evelien :
De mad deoc'h, Bran, ho servicher !
Oh ! c'hui 'zo koant ! Oh ! c'hui 'zo kaer !
Hep gaou, mar d'eo ker brao ho kêr,
Ker brao hag ho plu a veian,
C'hui 'zo ar c'hok hag an Autrou
Etonez ar re-all er c'hoajou. [uan ;

Ar vran d'ar c'homzou-ze 'zo lorc'henn
Hada zisküez penauz e c'hoar kana,
E tigor eur bek frank : setu koeza
He fourmajen
Var an dachen.

Al louarn 'destum, ha laret dezhañ :
Daskit, Autrou, pep falz-mouler
A vev var goust he zelaouer.
Ar gentel-ma 'deu d'ho kelen :
Talvout a ra eur fourmajen.

Ar vran neuze mezek, ar vran avel mantret,
A douaz, mezh divezad, ne vije mui tizat.

Diouallit, tud ha laboused
A vez er giz-ze touellet,
Rak e kaer koulz ha var ar mæz,
Komzou brao 'zo marc hadourez,
Evit komzou mignoun e veler evelien [zen-
Iann o rei eur banne, Ianned eur gramp ië.